

ESİNTİLER

BAŞLARKEN

Yazılarıma uzun bir süre ara verdim. Emekli olmanın rehaveti, bu uzun sürenin verimsiz olmasına neden oldu. İnsan emekli olunca hayattan da emekli olmuyormuş... Yazmak için melekelerimi geri çağırdım, birilerinin" Marş! Marş!" demesini beklemeden işe başlayacağım artık...

Yazan biri olarak, uzun bir süre yazı yazamamış olmam, hem kendim, hem de başkaları tarafından yadırgandı. Adeta karşılaştığım herkes, bakışıyla:"Yeni bir şey yazdın mı?" sorusunu sordu... Bu sorulara cevap verememek, yazmak için her şartı olan beni çok fazla üzdü...

Yazılarıma ara vermede emekliliğe attığım adımın payı büyük oldu: Bir anda karşılaştığım o büyük rehavet, bir yaz gününün öğle uykusu gibi geldi... Gözümü açtım, dozunun biraz kaçmış olduğunu anladım ve toparlandım. Demek ki emekli olanlar, tutkularına ara vermeden devam etmeliler imiş...

Emekli olan insan, hayattan da emekli olmadığı için, duygusallığı bir kenara koymalı, yorgunluk mazeretine sığınmamalı, biraz da başkaları için yaşaması gerektiğini hatırlamalıdır... Zira her insan kendi için yaşamış olsaydı, ne aş bulunurdu, ne başka bir icat olurdu, ne de gönüllü hizmet erlerine rastlamak mümkün olurdu... Meziyeti olanlar, bu meziyetlerini, susuz yolcuların susuzluğunu gideren bir "ÇOBAN ÇEŞMESİ" gibi sunmalılar...

Yazmak için ne yapmak gerekli ise, onu yapmaya çalıştım; tıpkı bir inşaatın yapımı gibi: Konu buldum, arsa yerine geçti. Zamanla oluşmuş birikimlerim bir malzeme görevi gördü. Plan çiziyim dedim, bu da yazı tekniğiyle çözüldü... Geriye amelelik ve usta -çırak işi kaldı ki o da üslupla aşıldı... Söz dağarcığımı kurcaladım, anlatım özelliğimi konuşturdum boya ve sıva yerine geçti... Bina tamamlandı, herkese açık olsun diye cümle kapısı açık bırakıldı... Kim bilir buradan ne ziyaretçiler girecek, kimi dua ile anıp, kimi de dişlerini sıkacak... Olsun, bir bina da bir binadır...

Artık yazmak için, birilerinin komutuna ihtiyaç duymayacağım. Komut da, yazmak da aynı merkezden emir alacak... İşte o zaman, Haşim'in dediği gibi "Menatik-ı duşize-i tahayyülde" (=Hayallerin el değmemiş mntıklarında) bir gezinti başlar; fena da olmaz... Deneme de bu zaten: Ön yargısı, zaafı, kaygısı yok. Doludizgin boşalan atıyla bir "Akıncı" gibi ufka koşmaktayız. Geride bir "HOŞ SADA" kalırsa, ne mutlu bize...

2007-BURSA
Ömer SEVİŞ

GÖÇ

Köylümüze iyi hayat şartları tanıyamayınca, onları yerinden yurdundan ettik. Akli esen şehre geldi, köyde yaşadığı gibi yaşamaya başladı: Medeni olmaya çalıştı, kendine göre medeniyet bulamadı. Şehirliye yakın gitti, dirsek gördü... Köye dönmek istedi, çocukları ve hanımı istemediler. Öyleyse ne yapmalıydı? Kültür yapısı aynı olanlar bir yerde toplanıp dernek kurdular.

Bizim toplumumuzda köylü ebedi olarak köylü kalmaya mahkûm edilmişti. O sadece toprağın hâkimi ve işleteni olmalı, askerlik çağına gelen çocuğunu askere göndermeliydi... Köylü için bütün bunlar yeter atardı bile. Ama bu hep böyle gitmedi. Zamanla şehre gidip, biraz düzgün hayat şartları bulanlar köye döndüler ve köydekileri de tetiklediler... Böylece köyler boşaldı. Artık topraklar sahipsiz kalmaya, tarlalar çölleşmeye başlamıştı.

Şehre gitmeyi kafasına koyan köylü en kısa yoldan, akli estiği şehrin bir kenar semtine gidiyor, oradaki yakınlarının da yardımıyla bir düzen kuruyor ve fabrikada gece -gündüz çalışmaya başlıyordu... Onun artık şehirde hem evi, hem işi olmuştu. Üstelik de evinde, şehirde olması gereken ev araçları yer almaya başlamıştı. Yavaş yavaş şehirli olmaya da gayret ediyordu, ama o işte henüz başarılı olamıyordu, çünkü o iş biraz uzun işti.

Köylünün şehirde bocalamasının faturası da şehre kesilmeye başlamıştı... Köylü şehirli olamamış; şehir köye dönmüştü: Kimi hayvan saklıyordu, kimi ekmeğini hâlâ evinde pişiriyordu, üstelik de çöp denen şeye acayip karşı koyuyorlardı... Öyle ya köyde çöp filan ne arardı? Bu şehirli de işgüzar insanlardı...

Köyden epeyce kafası boş gelmiş köylüm, şehirde örnek aradı. Acaba kime gitseydi? Kimi örnek alsaydı? Kendine cazip gelen her şeye sarıldı... Kültürünü köyde bırakmış, şehirde her kültürden bir parça almış o kozmopolit kültür, artık onun da kültürü olmuştu... Böylece baba ile oğul ayrı; anne ile kızı ayrı ayrı olmaya başlamıştı. Biri birini beğenmiyor; birinin sevdiğini diğeri sevmiyordu. Baba âşığı dinlerken, çocuk popçuyu dinlemeye başlamıştı... Arabesk başını almış gitmiş; eski düzenlerimiz hallaç pamuğu gibi atılmıştı... Bu kültür, benim köylümün şehirde alması gereken kültür değildi. Bu medeniyet bizim medeniyetimiz değildi...

Köyden gelen sorunlu köylüye şehirli sakinler nasıl bakmışlardı acaba? Mesele bir de bu açıdan ele alınmalıydı: Şehirli, bu köyden gelmişe, "yağ kokan bezirci" muamelesi yaptı... Ona göre şehre yeni gelmiş bu zavallı köylü, her şeyden önce bir yıkanıp temizlenmesini bilmeliydi. Dahası, parfüm kullanma alışkanlığını da biraz geliştirmeliydi... Şehre yeni gelen bu ucubeler, ne kıyafetten anlıyorlar, ne yolda yürümeyi biliyorlar, ne de şehir usulü yemeklerden hoşlanıyorlardı... Hem bu kadar gelen insan ile uğraşmak kolay mıydı? Zaten, şehirli, hayatını kolay mı kazanıyordu ki? Üstelik devlet vardı... Onun için şehirli komşu, köyden gelene bir güzel dirsek gösterdi ve uzağa itti...

Köyden gelmiş kişi; şehrin bu ağır sorunları altında ezildikçe ezildi; hangi çıkış yolunu denediyse denedi; bir düzlüğe çıkamadı... Bir ferahlığa kavuşamadı... Başka arayışlara girdi: Acaba ne yapsaydı? Yapılacak bir şeyler kalmış mıydı? Sonra birden aklına geldi: Köye dönmek... Nasılsa orada toprağı ve geride kalmış evleri vardı... Biraz silkinmişti, ama olsun... Biraz zahmet

çekerdi o kadar... Çocuklarına ve hanımına bu düşüncesini açtı, fakat onlar karşı çıktılar... Köye dönmek onlar için ölüm demektir. Köy artık onlar için yoktu; zira onlar şehir hayatına intibakta babadan biraz öndeydiler. Gelecekte geri kalan eksikleri de giderecekler ve açık kapanacaktı... Böylece köye geri dönüş de suya düştü. Zavallı anne- baba temelli ümitsiz kalmıştı artık.

Köyden gelmiş bu zavallı insanlar çaresizlik içinde çırpınırken, köylüleri yanına geldiler ve onları akşama bir yere götürdüler: Orada hep aynı deritten muzdaripler toplanmışlardı. Onlar köye gidememişlerdi; ama köy oradaydı... Orada eski havaları söyleyip dinliyorlar; halay çekiyorlar; aynı dertleri dile getiriyorlardı.

Bu çok hoş bir şeydi. Ne olduğunu sordu, "Kültür ve Dayanışma Derneği" dediler... Tamam, artık bu iş çözülmüştü ve başka arayışlara gerek kalmamıştı... Bu dernek üyeleri artık bir yumak olmuşlar; şehrin içinde bir ikinci şehir oluşturmuşlardı... Bu hayat tarzı artık sık sık devam etti.

Bütün bu olanlara devlet de, hükümetler de seyirci kaldı. Köyden gelip kenar mahalleye yerleşmiş taşralı çırpındıkça battı, battıkça faturası ülkeye kesildi... Kültür yabancılaştı, yapı zayıfladı, devlet zaafa uğradı. Manzara bundan ibaret...

2007 - BURSA

DÜĞÜNLERİMİZ

Kültürümüzün önemli bir bölümünü oluşturan düğünlerimiz artık yok. Bunun yerine ithal malı adet ve kurallardan ibaret ucube şeyler gelmiş. Milletimiz- istese de- kendi kültürünü ortaya koymaya hasret kalmış... Düğüne giden, kızgın sac üstünde gezer gibi düğün salonunda tedirgin... İkrâm olarak sunulan kuruyemiş sert, pasta bir dert, gazoz ayrı bir illet... Bütün bunların adı da düğün...

Bizim insanımız oldum olası düğüne değer verirdi. Olanca imkânını seferber eder, bütün dostlarını çağırır, davetliler en güzel kıyafetler giyinir düğüne gelirdi. Düğün işte böyle başlardı. Düğünler için şimdiki gibi mekânlar olmaz, davetliler ince eleyip sık dokumazlardı... Bir harman yeri, bir avlu, müsait bir boş bina ve geniş haneler düğün için biçilmiş kaftandı. Düğünde çalgı mutlaka olur, halaylar çekilir, oyunlar oynanır, yemekler yenirdi. Şadlığın bini bir paraya inerdi.

Şimdiki düğünlerimiz allı pullu süslenmiş salonlarda oluyor. Her salonun orkestrası hazır, mikrofonlar kurulu, müziği ise canavar düdüğü gibi... Düğün sahibi adeta "el mahkûm"u oynuyor... Davetliler üzgün ve sıkıntılı... Ne çalgı çalgı, ne usul usul... Bizim eski adetlerimizden kalan olmamış... Sanki birileri bir siperde yatmış, silah zoruyla düğüncülük oynatıyor... Bunun sonu nereye varır, bilinmez...

Düğün sahibi kafasına göre bir düğün yapmak istese mümkün değil. Yer, eski yer değil; yeni yetmeler eskiyi istemezler; o eski havaları çalanlar artık bulunmazlar. Köyde yapıp yediklerini çoğu tanımaz, kimse yemez... Köylü halay çekmeye kalksa sırtıyor, yerli bir ikrama yeltense uymuyor, kuşaklar arasında kültür farkı açılmış... Ozan isteyen anne babaya, çocukları dudak büker olmuş... Kısaca öz yurdunda garip hallere düşmüş insanımız...

İşte bütün bu hallere uğramış insanımız, istemeye istemeye yeniyi takip ediyor, eskiyi özlediği halde yaşayamıyor ve bu halet-i ruhiye içinde onu bir sıkıntı basıyor ki sormayın. Sanki kızgın sac üstünde yalın ayak geziyor, ya da kırk derece Ağustos sıcaklığında susuz kalmış ve su bulamamış bir yolcu misali yanıyor yanıyor...

Davetliler, kuşların dallarda tüneklemesi gibi tedirgin. Birazdan kimin ne yapacağı belli değil. Bir yasağı savmak için gelmiş. Mecbur kaldığı için gelmiş. Azap çekmenin ne olduğunu görmek için gelmiş. Fırsat bulur bulmaz da kalkıyor, gidiyor... İşte o kadar... İçi kan ağlıyor, elinden bir şey gelmiyor. Bir düzen oluşmuş-aslında düzensizlik- herkes ona uymaya çalışıyor...

Masalara ikram için konmuş şeyler çoğu zaman birer lokma pasta... Yanında iki yudum içecek... Eh az da kuruyemiş... Bütün bunların adı ikrama çıkmış... Nerde o bizim keteli, çörekli, börekli, tavuklu düğünler...

Eski bir düğünde davulcuya kavurma ve pilav ikram edilir, ama davulcunun tatmin olmayıp sulu yemek istemesi üzerine, düğün sahibi yan gözle bakarak "Sulu yemek sizin köyde kaldı, bizim yemeklerimiz bundan ibaret..." cevabını vermiş, âdetine sahip çıkmıştı...

Eski düğünler bir iki saatle sınırlandırılmaz, dar mekânlarda sıkıntıya sokulmazdı. Yabancı adet ve müziğe yer verilmez; kendi kültürümüz ve kendi soframız baş tacı edilirdi. Millet in bu perişan haline devlet ve hükümetler seyirci kalıyor; bir çare bulma gibi bir zahmete kimse katlanmıyor...

Kültüründen edilen bu millet, yarın o eski özelliğini, güzel hasletlerini bir daha gösterme gibi bir külfete girer mi? Yoksa yanının üstüne yatıp "Bana ne!" mi der? Bunu herkes iyi düşünsün...

2007 - BURSA

OZANLARIMIZ

Köklü milletimizin köklü bir geleneğidir ozan kültürü. Hemen her tarihte, her yerde bir ozanımız çıkmıştır ve halkın eli, kolu, dili, yüreği, beyni olmuştur... O, bir zamanlar doktor, hekim, din adamı, söz erbabı, saz erbabı, lider, ermiş kişiydi. Sonradan ozanlık yerini âşıklığa terk etti.

Ozanlık geleneği Türk milletinin tarihi kadar eskidir. Türk Edebiyatının temellerini inceleme fırsatı bulan Nihat Sami Banarlı ve diğer Edebiyat Tarihçilerimiz, öncelikle ozanlık geleneğinden bahsederler. O zamanlar sadece ozan adı da geçmez, buna KAM, BAKSI, ŞAMAN adları da eklenirdi... Eski Türklerde nerede bir cemiyet varsa orada bir baksı, bir ozan yer alırdı ve o toplantıyı idare ederdi. Saz malum: Kopuz... Bu gelenek hep devam etti, taaa 15. Yüzyıla kadar.

Tarihimizin derinliklerini görme fırsatı bulduğumuz her yerde mutlaka bir ozanımıza da rastlamak mümkündür. Türk Edebiyatında sözlü geleneğinin ilk verimleri olan "KOŞUK, SAGU,

SAV türünde ürünler, bir ozanın dilinden dökülmüş ve zaman içinde anonim hale gelmiş ürünlerdir... Edebiyat Tarihimiz incelendiğinde Yunus, Mevlâna, Hacı Bektaş Veli, Hacı Bayram Veli, hatta Orta Asya içlerinde Hoca Ahmet Yesevî hep bu geleneğin birer eri, birer temsilcisidirler... Bu ozanlar halkın dileğini, isteğini, ıstırabını, düşüncesini, nefretini, inancını şiir yoluyla ortaya koydular. Bazen de saz eşliğinde çalıp söylediler...

Ozanlardan söz açılmışken, bir tespiti de zikretmemeye izin veriniz: Bizim literatürümüzde sadece bir Yunus'umuz var... Oysaki Anadolu'nun yirmiye yakın yerinde "Yunus" adını taşıyan mezar vardır... Araştırmacıların bazılarına göre, halk onu çok sevdiği için onun hatırasına her yerde bir mezar yapmışmış... Bu izah tarzı mezarların dolu çıkmasıyla ciddiyetten uzak kalmıştır. Zira Anadolu'nun her yerinde, her zaman bir Yunus çıkmış, yaşamış, şiirler yazmıştır. Hem, sonradan merak edilip açılan mezarlar da öyle boş mezarlar olarak karşımıza çıkmamış... O halde bütün Yunus'lar diğerlerine göre daha baskın olan Yunus Emre'nin şahsında birleşti, böylece Yunus Emre destanlaştı... Bunda A.B.Gölpınarlı'nın -bilerek, ya da bilmeyerek- yaptığı derlemelerinin büyük payı vardır...

Ozanlar, halkın lideriydiler. Halkın misyon ve vizyonu onların sazından, sözünden akardı. Halk onların izinden gider, onların tavrına alkış tutar; onların nefretine nefret katardı... Onlar tarih dersi verirler, dertlere merhem devalar sunarlar, söz ve saz örnekleriyle halkı ihya ederlerdi. Ozan bir gazeteciydi, haber yayardı... Ozan ağıt yakan dert babasıydı, acı olaylara millet onun diliyle ağlardı...

Milletimizin İslamiyet öncesi kültür ve inanışından gelen ozanlık kültürü, İslamiyet'le birlikte yoğruldu, şekillendi, şümullendi, yeni çehreye büründü. Artık bir ozan eskiden olduğu gibi kendini, dünyanın her işine adanmış insan saymıyordu... O, din adamlığını, doktorluğunu, hekimliğini, liderliğini bir kenara koydu. Sadece söz ve saz erbabı olmaya, derinliğine bir icraat yapmaya başlamıştı. İşte bunun adı âşıklık; bu işi yapan kişi de âşıktı. "**Kerem ile Aslı**" gibi. Yani ozanlarımız âşık olmuştu da kimsenin haberi olmamıştı... Fakat ozanımız çok ümmi kaldı. Kendini sırf gelenekle iştegal eder halde tuttu... Yeni teknikleri, edebiyatları, gelişmeleri takipte isteksiz ve yetersiz kaldı... Birileri ona bunu hatırlatmadılar zahir... Bunu da başka bir yazıda dile getirelim...

Biz ozansız olamayız; ozan da bizsiz olamaz. Olur, diyen olursa, işte böyle olur...

25.7.2007-BURSA

SPOR VE YAYIN

Televizyon kanalları ve gazeteler, sporlarımızı istediğimiz gibi yayımlamıyorlar. Ata sporlarımızı daha az, bize yabancı olan sporları daha fazla yayımlıyorlar. Milletimizi rahatsız eden bu durumu ıslah etmek gerekir.

Günümüzün basın ve yayını dünyanın her tarafında olanı biteni seyirciye ve okuyucuya ulaştırmada oldukça cömert davranıyor. Hele ucunda reklâm ve para varsa... Basın ve yayım yoluyla, dünyanın öbür ucunda olanlar anında karşınıza gelebiliyor, istesenez de, istemesenez de

ayarlanan doz kadar sizi meşgul etmeye yetiyor, hatta rahatsız bile ediyor... Siz ister bıkmın, ister nefret edin; o özelliğini göstermeden normale avdet etmiyor... Zararlı- zararsız, nitelikli- niteliksiz, etik- gayri etik gibi şeylerden önce o, ya ideolojiye kilitlenmiştir, ya da paraya...

Televizyonunuzu, gazetenizi, derginizi istediğiniz kadar kınayın; ekranınıza istediğiniz kadar küsün, belli bir merkezden emir alan bu mihrak, bildiğini okumaya devam eder durur... Bir gizli el, sizi istediği gibi rahatsız edecek, halinizi görmemezlikten gelecek, sesinizi duymayacak, vicdan denenen o ulvi şeyin tarafına bile uğramayacaktır artık... Bunun adı da "çağdaş yayımcılık" olacak:

Bizim kültürümüzle, inancımızla asla ortak yanı olmayan BUZ PATENİ, TENİS TURNUVALARI gibi ucube sporlar ekranlarımızda boy göstermeye başladı mı, sorma gitsin... Günlerce, haftalarca sabırla verilir. Yayınlar kesilerek verilir, prime-time'da verilir, verilir de verilir...

Ya güreş? Ya cirit? Ya ozanlar? Ya rahvan at yarışları? Ya bir köy düğünü? Gibi kültürümüzün belkemiğini oluşturan değerlerimiz hiç öyle mi? Hayır. Onlar genelde yasak savar türden, ya özet görüntülerle yetinilir, ya da "Komşuya ateş almaya gitmek" gibi, çabucak geçiştirilir. Öz kültürümüz, öz varlığımız, üvey evlat muamelesi görmeye devam ediyor, bu hal yıllarca böyle devam edip duruyor, çaresi de pek bulunamıyor.. Galiba istekli değiliz...

Bizde" söylemek" yerine, "söylenmek" adet olalı; birileri bundan yararlanıp yoluna devam ediyor. Ülke bizim, kültür bizim, televizyon bizim; ama zihniyet bizim değil herhalde... Eğer öyle olmasaydı bu rahatsızlıklar söz konusu olmayacaktı.

Ben olsam bir denge oluştururum: Madem bu milletin onca kültürü ve sporu var, madem bu millet sporundan ve kültüründen koptuğuna inanıyor, ne diye hiçbir şey yokmuş gibi yoluma devam edeyim?

Bütün yükü sırtına vurduğumuz, askere alıp vatana feda ettiğimiz, vergi yükü yükleyip inim inim inlettığımız bu milleti; öz kültürüne sıra gelince öksüz evlat gibi kenara itiyoruz; Coni'lerin, Hans'ların, Kirkor'ların kültürünü ön plana çıkarıyoruz... Sebep: Yok... Açıklama ve dayanak: Yok... Dayandığı kaynak: Yok... Bilimsel izah: Yok! Söz buraya gelince bir şey geldi aklıma "Oyna Kadir!" fıkrası...

Adamın birinin düğüne ve oyuna oldukça merakı varmış. Bir de oğlu varmış: Kadir... Adam bir gün düğüne davet edilir, gider, oynayanlara bakarak, heveslenir ve oğlu Kadir'i çağırıp oynamasını ister... Gel gör ki Kadir, "Ne düğün görmüş oynamış, ne ölü görmüş ağlamış..." türünde biridir... Kadir ortaya çıkar, utanır, sıkılır, oyun bilmediğinden ne yapacağını şaşırıp kalır... Babası bekler, sabreder, Kadir'in oynayacağı yok! O zaman kızar ve bağırır: "Oyna Kadiiiiir!" Babasından korkan Kadir, bir elini havaya kaldırıp oynarken, diğer elini akmakta olan gözyaşlarını silmede kullanır...

İşte bu milleti Kadir'in durumuna getirenler utansın... Bir daha da o eski hatayı etmesin.

HEMŞEHRİLİK

Hemşehrilik, gurbette aynı yöre insanının bir çatı altında toplanmasıdır.

Yerini, yurdunu terk etmişler; aynı dertten muzdaripler, bir gurbet köşesinde karşılaşıncı, bir kardeş kadar yakınlaşırlar... İşte bu hemşehriliğe giden ilk yoldur. Hemşehrilik oluşunca gurbet biter, sorunlar azalır, çareler çoğalır, duygusal bağlar güçlenir... Ancak, yerlilerle karışıp kaynaşma da o oranda gecikir...

Göç denen, işsizlik denen o acı olgu; bizim Anadolu insanının duygusal yapısına pek uygun değildir. Bizim Anadolu insanı nereye gitse, orada bir memleket havasının esmesini ister... Gözünden ıraklaşan sırası, bir türlü gönlünden ıraklaşamaz... Bu vesileyle bulduğu bir memleketlisini, bir yakınını önce koklar, sonra bağrına basar ve yarasına merhem bulmuş gibi sevinir... İşte o an hemşehrilik başlamıştır... Susuz yolcunun "Çoban Çeşmesi"yle kucaklaşması gibi... Paylaşılan memleket anıları, kana kana içilen su gibi gelmeye başlamıştır artık...

Bizim insanımızda göç, yeni diyarlar arama serüvenciliği, bir huy; bir zaafıdır... Nedendir bilinmez, bizde yeni arayışlar, toprak ve ülke bazında da kendini gösterir... Oysaki çare için, bunların ötesinde arayışlar da vardır... Bir beldeden çıkmak yerine, o beldeyi yaşanılır yer haline getirmek, orada hâkimiyeti geliştirmek en akılcı yoldur... Bir Çinli, bir Arap, bir İranlı bunu hep yapabilmiş... Ama biz, Dünyada ayak basmadık yer bırakmamışız... Aslında bizim iç göçümüz de bunun bir parçasıdır... Önce düşünmeden göç ederiz, sonra sonucuna itiraz eder; mağduriyetimizi beyan ederiz... Bu ne garabet, bu ne çelişki?

Göçün verdiği sıkıntı, gurbette kendini gösterince, vaktiyle adam yerine konmayanlar bile en candan dost olup çıkarlar... Gurbette bir hemşehri, bir memleketli, bir diğerrinin kardeşi, can dostudur artık... Orada yenedünya kurulmuş, gurbetin o müzmin sıkıntısı biran unutulmuş; memleket hâtıraları sıralanmaya başlamıştır... Bundan iyisi mi var? Artık Diyarbakırlı poşu bağlar, Siirtli büryan kebab için cinayeti göze alır; Antepli kendi damak tadına göre lokanta arar, Karadenizliler mısırı ve mısır mamulünü her yere götürür... Muşlu tandır ekmeğinden vazgeçmez, Ağrılı da otlu peynirini yanında taşır...

Bizim garip, artık hemşehrilik peydahlamış, gurbetteki sıkıntılarının yerini mutluluklar almıştır... Öyle ya orada dertlinin derdinden herkes anlıyor, manavın dışlamasının ne olduğunu herkes biliyordu. Zira o gelirken en geniş tarlaları arkada bırakmış, bostanları ve meraları terk etmiş; işi kala kala gurbetin daracık balkonuna ve bir de parkın bankına kalmıştır... O adama bu kadar küçük şeyler yeterli gelir miydi hiç? Bir öğünde koca hindiyi yiyen hane, artık gram gram et tüketmeye başlamıştır... Haksız da değildi yani hemşehrisini arayıp bulmakta...

Kültürü telafi çabaları, dağın yamacında hareketlenen yerli kayayı- zayıf kollarıyla- yerine perçinleştirme çabası gibidir... Hiç o tonlarca ağırlık, yamacın eğik yüzeyine bir daha oturur mu? Oturmaz... Adet ve kültürlerimiz de öyle:

Bir yörenin insanı, yerini ve yurdunu terk etti mi, o artık kültür yönüyle, büyük ölçüde asimile olmaya mahkûmdur! Kafa tutmak, direnmek; Beyoğlu'nda "yapınca" ile dolaşmak, sonuca etki etmez. Palulu biri istese de İstanbul'u kendi memleketi yapamaz... Çabaları kendine zarar verir, çocukları artık birer İstanbullu olup çıkarlar. Hele hele torunlarını istesen de Palu'ya götüremezsin... Artık olan olmuş, Palululuk- Palu'dan göçle birlikte- bitmiştir... Bu hakikati görmemek de ayrı bir Palululuktur...

Gurbetteki gariplerin bunca çabalayıp, sıkıntıları göze almasında, manavların hiç taksiratı yok mu? Elbette ki var: Yerliler de hem göç edenlere topraklarını satıp onların gelmelerine neden oluyorlar, hem de onları yanlarında görmek istemiyorlar... Böyle garip bir çelişki olur mu? Onlara göre göç etmiş kişi adeta cüzamlı! Yol yordam bilmeyen bir hödük... Hele hele komşuluk edilmeye hiç gelmez, çünkü yamyam!

Hemşehrilik, kişinin kendi kültürünü her yerde sürdürme çabası olmuş, şehre uyumu geciktirmiş, şehirleri köyleştirmeye götürmüş, kaynaşmayı baltalamış, kaynak israfına neden olmuştur... Manavlarımız da önceleri bir şekilde kucak açtıkları insanları- sonradan- dışlayıp, güven bunalımına neden olmuşlardır.

Ya kimse memleketini terk etmesin, ya da gittiği yere uysun. Yerliler de yabancıya öcü gözüyle bakmasın... Bize gerekli olan milli birliğimiz bozulursa, bunun faturası çok ağır olur; iyi biline...

9 Mart,2007

Ömer SEVİŞ

DİL VE DEYİMLER

Bütün diller gibi bizim dilimiz de tarihi seyri içinde yabancılaşmış, zenginleşmiş, yazı ve edebiyat dili olmayı başarmış, bir Dünya dili olmuştur. Dilimiz, sanatımızın gelişmesine yardımcı olmuş, biri diğerinin özelliğini ortaya çıkarmıştır... Ama bunun farkında olamayanlar, bu güzel dili bozuyorlar; yeni yeni deyimler, yeni yeni ifade tarzları kullanıp, dile darbe vuruyorlar...

Türk dili, Dünya'nın en eski bir dili olmasına rağmen, ilk yazılı metinleri olan Göktürk Kitabeleri'nin incelenmesinde de görülüyor ki dil, günümüzde geldiği noktadan uzak, ancak alfabesi millî karakterli "GÖKTÜRK Alfabesidir. Bu alfabede ok sözü şekil olarak okla; ev anlamında söylenen "EB" kelimesi de aynen ev(^)şeklindedir ve çadırı andırır. Otuz sekiz harfli bu alfabe, bu dönem dilinin ve ifadesinin güzel örneklerini sunar... . Bilge Kağan'ın Türk Milletine olan öğütleri bu yazıyla taşlara kazınmış, gelecek nesillere bir mesaj bırakılmıştır... Tıpkı Atatürk'ün Türk Gençliğine Hitabesi gibi... Bundan yüzlerce yıl sonra kullanılan Uygur Alfabesi ise Soğd asıllı ve yabancıdır... Ancak bu alfabe daha sanatlı ve daha estetik görünümüdür... Özbekler 'in sanatta ileri gitmelerine önyak olmuştur...

Sözlü edebiyat döneminde rastladığımız Türkçe ise kaba, yalın, üstelik “yazı dili” olma vasfından uzaktır... Bu Türce ile sadece Koşuk, Sagu, Sav türlerinde eserler var; onlar da hafızalardan siline siline, son dönemlerde yazıya geçirilmiş birkaç örneğinden başka bir şey kalmamıştır... Türk dili bu haliyle hangi Dünya diliyle yarışabilirdi ki? İşte bunu gören aydın insanlarımız köklü hamleler yaptılar:

Evvela sözcük sayısında ve edebiyat türü bazında atılımlara girişildi. Atabetü'l Hakayık, Divanü-Lügati't Türk ve diğer geçiş dönem eserleri yazıldı. Arap ve Fars kültürünün geniş imkânlarından yararlanıldı. Bütün bunların olmasında İslamiyet'in rolü başta gelmekteydi elbette... Yeni dini öğrenen milletimiz, önüne konan güzel şeylerden hemen hepsini keşfetti ve bünyesine katmaya başladı.

Tarihin yaklaşık on- on bir asırlık seyri içinde olan bu gelişmeler; zaman içinde çeşitli tarzlarda seyir gösterdi. Kimi Mevlâna gibi kendi dili yerine Farsça ile eserler verdi; kimi de Yunus gibi sade dille kalmayı başarabildi... Bu dönemde en sade kalem bile, o dönemin kültür ve edebiyatından önemli ölçüde etkilendi, fakat bu etkileşim bünyeye hazmettirilerek yapıldı...

Arap ve Fars kültürü önemli ölçüde bünyemize girdi, zira o dillerin edebiyatlarını ve sanatlarını alıyorduk... Bu kaçınılmazdı... Günümüzde İngilizce öğrenenlerin, İngiliz kültürünü ve edebiyatını da birlikte almaları gibi... İşte böyle bir şey!

Millet hayatı bu aşırılıkları tarihi seyir içinde ayıkladı, sadeleştirdi, bir rayına oturttu: HEVÂ kelimesi, ses uyumu kuralları içinde, artık HAVA oldu... Bunu da İstanbul gibi kültür ve sanat şehrimizin şairleri ve diğer sanatçıları başardılar... Onlara herkesin bir mihnet borcu olsa gerekir... Dilimizin banileri olan Bâkîler, Nedim'ler, Şeyh Galip'ler ve daha niceleri, ona bir musikî havası verdiler... Adeta, onu, ağızda anne sütü kadar leziz ve ağızla barışık kıldılar... İşte bunun için bilim ve sanatın gücüne ihtiyacımız vardı ki o da devreye girmişti...

Dilimiz, Cumhuriyet Türkiye'sinde de çok önemli gelişmeler kaydetti: Evvela Osmanlı döneminin o çifte standartlı gramer anlayışına son verildi. Türk dili “MÜTERADİF” sözler çerçevesinde duruluğun eşiğine çekildi. Yani “SU” var iken, bunun yerine Farsça “AB” demeyi artık kaba ve sakıncalı gördük ki bu doğrudu... Can u gönülden yerine, candan ve gönülden benimsendi... Bir aydın ve kültürlü insan dili kabul edilen Osmanlıca, yavaş yavaş bütün kesimlerin anlayıp konuştuğu bir dil olma yolunda önemli başarılar elde etmişti. Bu dönemde çok önemli eserler yazıldı. Reşat Nuri, Falih Rıfkı, Mehmet Âkif, Yahyâ Kemal, Halide Edip, Yakup Kadri, hele hele Ömer Seyfettin, Peyami Safa ve daha pek çok şair ve yazarımız işte bu Türkçe ile eserler verdiler ve nesillerimizi de çok etkilediler...

Fakat ne olduysa oldu, sonradan bir sadeleşme furyası çıktı ve eski dilin nefaseti bozulup pabucu dama atıldı adeta: *Türk Dil Kurumu* bu anlayışın önderliğini yapıyor, eski sözler değiştiriliyor; yeni yeni kelimeler üretiliyor, eski Türkçe kelimeler aranıp bulunuyor, piyasaya sunuluyor; bu konuda kalem oynatan kalem erbabı da ödüllendiriliyordu... İşin garip tarafı bu anlayış devletin resmi politikasıydı da... Böylece bilim adamlarıyla devlet ters düşüyor, halk yeni eserlerin dilini anlamıyor, zorlamalarla elde edilmiş metinler halka dayatılıyor ve bir verim alınmıyordu... Kısacası onlarca asırlık çabalar boşa gitmiş, her şey silbaştan ele alınmıştı... Esasen Cumhuriyet Türkiye'sinin büyük ayıplarından biri de bilim adamı sıfatındaki yetişkin kariyer sahiplerinin bir siyasetçi gibi davranıp, objektif olamamalarıydı... Bilim adamı, bilimin gereği yerine, siyasetçinin emir ve ideolojisini benimsiyordu... Bu rahatsız edici durum bizde hep olagelmiş ve olmaya devam etmektedir... İşte dili de bu anlayış bozuyor, hırpalıyor, geriyor, geri götürüyor...

Dilde sadeleşme peşinde olanlar, kendi içlerinde de çelişkili durum sergiliyor: Onların yabancı dediği kelimeler Arapça ve Farsça kelimeler içindir. Asla bir İngilizce, Almanca, Fransızca ya da başka bir Batı dillerinden bir kelimeye aynı sansürü uygulamazlar... Kardeş çocuğu için "YEĞEN" demez; Batı dillerinden gelen "KUZEN" sözünü kullanır, hiç de yüzü kızarmaz... Ama aynı kişiye siz "imkânı" söyletmeniz imkânsızdır... Söz oraya gelince "OLANAK" der; bundan da kimse tat alamaz, HALK bazında bir benimsenme olmaz...

Burada iş ideolojiye binmiş, objektivite kalkmıştır... İşte biz onun için Batı tipinde, Dünya çapında bir buluş yapacak bilim adamına hasretiz... Bizde bilim adamı genelde, kendi rotasını kendi çizmez; önünde beliren tabloya kendi inanmaz; bilim adına rüştünü ortaya koymaya yanaşmaz; o,adeta resmi ideolojiyi bir vizyon ve misyon olarak önceden kabul etmiş ve sonuç önceden belirlenmiştir ona göre. Bu dilde de; diğer bilimlerde de hep böyle oldu...

İdeolojik yaklaşımlar bugün artık kemikleşmiş gibidir: Bir kişinin konuşmaları dahil olduğu kamp hakkında bilgi vermeye yetiyor; muhatabı eğer bir ideoloji hastasıysa, bu daha işin başında, işin sarpa sarılması anlamına geliyor. Bu çağda bu şeyleri konuşmak çok ayıp ve yersiz... Ama bütün bunlar bir vaka...

Söz buraya gelmişken, son zamanlarda ifade tarzındaki keyfilikleri de biraz irdeleyelim:

Bakıyorsunuz aklı kendinden bir karış yukarda olan biri çıkıyor "Onun söyledikleri GERÇEĞİ YANSITMIYOR!" şeklinde bir acayip ifade kullanıyor... İfadeye bak:"Gerçeği yansıtıyor!" İnsanın delirmesi geliyor: Ne açıklık ilkesi var, ne duruluk anlayışı var. Bu sözden anlamak için, argo dersleri almış olmak gerek! Şiirde mecaz anlamın ne olduğunu bilmek gerek! Peki, ama bütün bunlara ne gerek? "SÖYLEDİĞİ DOĞRU DEĞİL!" derse, açıklık ve duruluk adına bir hata olur mu? Hayır... Bu vahim hatayı yapan bir ünlüye eğer; bu kalıp ifade artık ağızdan ağza dolaşır durur... İşte sana dilin bozulması...

Bir başka şey de: "BAŞARDI" yerine "BAŞARIYA İMZA ATTI!" kalıp ifadesinin çokça benimsenmesidir. Çok yerinde, çok hünerli, çok leziz bir ifadeymiş gibi sık sık kullanılır... Başarı bir zemin, bir kâğıt sanki... Ya da imza denen şey, neyden çıkan yanık nağme(?) herhalde... Bunu bizden biraz uzakta olan bir Türk asıllı asla çözemez, bizi anlayamaz ve bizden soğur, uzaklaşır. İşte bu keyfiliğin somut bir zararı...

Biri, bir şizofreni hastasına, karanlıktaki el feneri huzmesini gösterir ve" Hadi bu yolda yürü!" der. Hasta "Yooo! Öyle yağma yok! Tam yürüyeceğim sırada, ya fener sönerse, sonra aşağı düşmem mi?" deyip karşı çıkar... Yol, ışık huzmesinden oluştuğu için, bizim şizofreni hastası bile yürüme başarısına imza atamamıştır... Şizofreni hastasının bile düşmediği hataya kimse bir daha düşmesin!

Bu dil hepimizin malı. Onu bozmak, çıkara alet etmek, ağır vebaldir. Dilinin kıymetini bilmeyen dilsiz kalır! Dilsiz kalmak, vatansız kalmak, beyinsiz olmak gibidir. Çok hata ettik, artık yeter! Bir hizaya gelelim! Eğri otursak da doğru konuşalım: Bozmak yıkımdır...

2007-BURSA
Ömer SEVİŞ

SANAT ÜZERİNE

Sanat sözünü herkes kullanır da, tanımına ve kapsamına sıra gelince, okun hedeften şaşması gibi, arzulan bir sonuç elde edilemez... Bizde ne kadar sanatçı varsa, o kadar da sanat vardır... Sanat ve sanatçı; inatla, kinle, basitlikte birlikte olamaz! Olursa, sanat da olmaz, sanatçı da olunmaz...

Sanat hoş giden bir duygu, bir biçimdir. Bu duyguya, bu biçime; doğuştan gelme yeteneklere eğitimle verilen komutla ulaşılır. Sanat, yeteneği belli bir dalda eğiterek, bir ucundan yakalanmış çok esnek bir kaftandır... O kaftan bazen çok bol gelir, içini dolduramazsınız, Fatih'in kaftanı gibi... Bazen de sizi sıkar, Temmuz güneşi gibi yakar, tıpkı Şeyh Galip'in Hüsn ü Aşk Mesnevisi'nde olduğu gibi... Sanat, uzay âlemiyle özdeştir: Boyutları da, terimleri de, içindeki varlıkları da her kapasiteye göre değildir... Sanatın karşısında, basit kapasiteler iflas eder; her beyin işlemez; onda ancak gönül süvarisi küheylanıyla gezinir... Orada ancak Rintçe biniciler olur... İşte o yolda, Yahya Kemal, Dede Efendi, İtri, Şeyh Galip, Nabi, Nef'i, Kazancı Bedi..... gibi şahsüvarlarla karşılaşılır... Onlar, salt akli ön plana alsalardı, sanat teklerdi; dünyalarında yol tayin edemezlerdi ve kaybolup giderlerdi...

Sanat ile çıkar bağdaşmaz: Çıkar hesabı, "Sanat Meleği" nin yüzüne serpilmiş bir kızgın kül gibidir. Kızgın kül o nadide simayı yakar, ortalığı toz- duman içinde bırakır. Melek, artık bir zilli zibidiye dönmüştür... Günümüzde süper güçlerin savaş kazanamayışlarının altında da bu gerçek yatmaktadır: Çıkarıcı emperyalist, gönül süvarisiyle at koşturamaz: Gurka, süvariye pes etmeye mahkûmdur... Sanat ne çıkar için yapılır; ne de sanata biçilen değere bir sınırlama getirilebilir... Sanat, Nedim'in de dediği gibi "Bİ-MİSL-İ BAHADIR(=Değeri sınırsızdır).

Sanatçı, kapasitesine güvenip, eğitimine önem vermelidir... Bir sanatçı hem yetenekli, hem de teorik yönden teçhiz edilmiş olmalıdır. O, yeri geldiğinde küreyi kucaklayacak, yeri geldiğinde bulutların üstüne çıkacak, yine yeri geldiğinde devlerle savaşıyor; ama yenilmeyecek, pes etmeyecek biri olmalıdır... Karşılık, alkış, aferin için yapılan, sanattan sayılmaz; ama bunlar olursa şayet; yelkenli geminin rüzgârı arkasına almasına benzer: Hızına ve keyfine diyecek yoktur o zaman... Sanat zor bir şeydir, ortaya çıkışı kadar, takdir ediciye de ihtiyaç vardır:

Heykelini yapıp bitiren Leonardo da Vinci'ye eserinde kusur olduğu söylenir. Adam itiraz etmez, avucuna aldığı tozları o kusurlu(!) yerlerde gezdirir ve çekiç tıklarırken tozları da salar. Ardından sorar: "Nasıl?" Karşı taraf : "Oooo harika! İşte şimdi tamam!" der... Adam tebessüm eder... Çünkü sanattan anlayan kişilerle karşılaşmamıştır...

Sanatçıda karınca kararlılığı, arı çalışkanlığı, bir ressam hüneri, bir bilim adamı sabrı, bir üstat kariyeri olmalı: Zeki Müren, dili en iyi konuşur; müziği, beste yapma derecesinde bilir; şair kadar şiir yazar; sesiyle de dinleyiciyi mest ederdi... Repertuarında on bin parçasının olduğu söylenirdi... İşte o sanatıyla "SANAT GÜNEŞİMİZ" unvanına ulaşmıştı... Yeni sanatçılarımız bunu örnek almalılar...

Bütün repertuarında bir, ya da iki parçası olanların çıkıp sanatçı edasında boy göstermesi kadar; onlara programlarında yer verenler de vebal altındadırlar... Bunların durumu, yeni ötmeye başlayan horozlarınkine çok benzer; ne ötüşleri ötüş, ne de ilan ettikleri vakit vakit olur... Bunlar sanatı ayaklara düşürmüş zavallılardır ancak...

Sanatçı yetişmesi için de ortama ve zamana ihtiyaç vardır: Bu konuda bir meşhur yaklaşıma göre; “ Birini adam etmek için eğitmelisiniz; bilim adamı etmek için babasını eğitmelisiniz; ama sanatçı etmek için dedesini eğitmelisiniz...” der. Demek ki sanat işi uzun vadeli bir iş...

Sanatçı, kendine güven duymalı; onun kendine has tarzı olmalı; taklit ve kopya küçüklüğünden sıyrılmalı; bir entelektüel gibi davranıp çağını bilmeli; sanatını aşk derecesinde sevmelidir...

21.03.2007

BURSA

ÇALIŞMAK

Çalışmak, bir hareketlilik, bir aksiyon, bir üretim, bir çaba, bir fiiliyattır.

Çalışmak, kasnağın boş dönmesi değil, vakit öldürmek değil, dostlar alış verişte görsün değil, avunmak hiç değil... Çalışmak, akıtılan terin, sarf edilen çabanın boşa gitmemesi, faydadan yana sonuçlanmasıdır.

Dünyada her iş çalışmakla yürür. Çalışmak iyi olmazsa, iş de iyi sonuç vermez. Çalışma ne kadar ahenkli olursa, sonuç da o kadar tatminkâr olur... Bir şirket çalışanlarına ne kadar değer verir, onları ne kadar aziz tutarsa, onlardan da o kadar verim elde eder. Bir iş, bir işçinin tatmin edildiği derecede randımanlıdır... İşte o randıman, işçinin verimli olması için sarf edilen külfetin kat kat üstündedir. Bunun getirisi bire ikidir...

Çalışmak şevk işidir: İstmeden, arzu duyulmadan çalışılmaz. Aşkla yapılan çalışma başarılı ve randımanlıdır. Ferhat, Şirin'in aşkı için dağları deldi... O aşk olmasaydı, dağları delmesi ve su akıtması mümkün olmayacaktı...

Çalışmak, enerji sarfiyatı gerektirir. Enerjisi olmayan çalışamaz. Enerji de para, emek, zaman demektir. Yani Kardak Kayalıkları'nda bile pırasa yetiştirmeye kalksanız, az da olsa bir bedeli vardır... Çalışmayı göze alan, zahmetine de katlanacaktır...

Çalışmak, bir aksiyon, bir devinim işidir. Her çalışmanın bir meşgalesi, bir kural ile yürümesi, bir realiteye oturması gerekir... Makine parçası fabrikada; tahıl, tarlada çalışılarak elde edilir. Makineye söz geçirmek olur, ama toprağa söz geçirmek olmaz...

Çalışmanın sonunda üretim olur: Tarlasına buğday eken, harmanda buğday hasadı yapar. Serinden hoşlanıp çalışmayanın harmanı olmayacağı gibi, modern çiftçilik yapanın da hasadı çok bol olur... Bunun için “Harekete bereket...” sözü söylenmiştir.

Çalışmak, ısrar ve inattır: Karşı koymalara, zor şartlara, direnmelere kafa tutmadır. Yürekliliktir, cesarettir, sorumluluktur, gayrettir, fedakârlıktır... Vaktiyle Çetinkaya tünelleri açılırken, usta ve amele pes eder. Atatürk'e :“Paşam, bu iş çok çetin! Hiç mümkün olmuyor! Vazgeçelim!” denir. M.K. Atatürk, durur, dinler ve kararlılıkla:” Her işçi günde kendi ağırlığı kadar taş kırma pahasına da olsa, o işi bitireceğiz! Hiç başka yolu yok! Hadi işe! Marş marş!” der... İşte o tüneller biter ve tren de vızır vızır işler.

Çalışan hep kazanmış, çalışmayan da muhtaç olmuştur...

23.03.2007-BURSA

SANAT VE DİL

Anadolu Türkçesi ve hele hele İstanbul Ağzı oluşumu, yaklaşık on asırda olgunlaştı. Bu oluşumda sanatçıların payı büyük oldu. Günümüzde birilerinin dudak büktüğü “OSMANLICA”, İstanbul Ağzı'nın bânisidir...

Gerek Göktürk Metinlerinde, gerekse Uygur Metinlerinde yakından görüp inceleme fırsatı bulduğumuz Türkçe için, o zamanın aydınları bile “kaba” kelimesini kullanırlar ve Arapça ile Farsçanın yanında kifayetsizliğinden yakınırırlardı...

Bir entelektüel bakış ile meseleye bakmak gerekirse, o dönem dilinin gelişmeye, estetik manada yoğrulmaya ihtiyacı vardı... İslamiyet, sadece inanç ve itikat olarak gelmedi; yeni yeni medeniyete, bilimlere, sanatlara ve dile kapı da açıyordu... İslâm, artık apayrı bir medeniyet olarak kendini göstermeye başlamıştı:

Çadır medeniyeti yerine yerleşik hayat düzenine geçiliyor, inanç ve itikatta yeni yeni heyecanlar yakalanıyor; bilim ve sanatta yeni tarzlar ve hamleler ortaya çıkıyor; dil zenginleşiyor; yazıda değişim ve mükemmeliyet oluyordu...

Derken “GEÇİŞ DÖNEMİ” eserleri ortaya çıkmaya başlıyordu. Türkler ve Türkçe bir hüviyet kazanma yolunda çok önemli hamleler yapıyordu... Artık DİVAN ŞİİRİ denen o meşhur şiir yapılanmış, yapılanma giderek Arap ve Fars Edebiyatı'yla boy ölçüşür hale gelmişti. Nitekim Nedim şiirinde:

Bu şehri-i stanbul ki bi-misl-i bahadır,
Yek sengine Acem mülkü fedadır

Paha biçilemez değerde olan İstanbul'un bir taşı bile komple Acem (İran) ülkesine bedeldir. Burada artık sanat yönünden de İranlıları geride bıraktıklarını ifade ediyordu.

Bir bilim, sanat ve kültür merkezi olan İstanbul şehri, hemen her kademesiyle gelişmeye yardımcı olmuş; kelimeler ve türler âdete birer yerli potada eriyip yeni hüviyetlere girmişlerdi. İranlıların Divan Şiirine Mesnevi nazım şeklini kattıkları gibi, Türkler de Divan Şiiri nazım şekilleri arasına ŞARKI ve TUYUĞ gibi yeni nazım şekilleri katmışlardı...

Baki ile başlayan dilde ki ses incelikleri ve zarafet; Nef'î, Nedim, Şeyh Galip ile doruğa çıkmıştı. Cumhuriyet döneminde ise bu gelişme devam etmiş ve yaşayan Türkçe olgunlaşmıştı. Türkçe artık rahat konuşulan, bilim yapılabilen, edebiyat dili olabilmiş bir mükemmel dildi... Dilimiz eksikliğini ve gediğini tamamlamış, zenginleşmiş, komşulardan faydalanarak gelişme kaydetmiş, kendi ses hususiyetlerini yeni kelimeler üzerinde göstermişti.

Türkiye Cumhuriyeti, diline daha değişik bir perspektiften bakmak zorunda olduğundan dolayı, dili daha önemli gördü: Her yerde farklı farklı konuşulan Türkçenin, en zengin ve en güzel olanını yani İstanbul Ağzı'nı seçmek ve her yerde kullanılmasında bir zorunluluk olarak gördü. İşte o dil, vaktiyle İstanbul'un kültür ve sanat şehri olması dolayısıyla neşv ü nema bulma imkânı bulmuş, Türkçenin diğer ağızlarına her yönden üstünlük kurmuş İstanbul Ağzı idi... Bu ağızla Nedim ince hayalleriyle, renkli dünyasıyla şarkılar yazdı. Şeyh Galip Hüsn ü Aşk mesnevisinde samimi ifadelerini aşkının da yardımıyla yakaladı... Abdülhak Hamit, Makber Mukaddimesi ile edebiyatın şaheser örneğini verirken dilde de ister istemez gelişmeler kaydetti. Edirneli Nazmi, Tatavlı Mahremi durulaşmaya önemli katkılarda bulundular. Ziya Gökalp sosyoloji ve felsefe alanlarında rota çizdi.

Sanatçılar, engin ufuklarında at koştururken, kendilerini taşımakta olan küheylan, söz dağarcığını yem torbası gibi kullandı... O küheylan, bu yemlerin bazılarını burnuyla itti, bazılarını da "ezilmiş arpa misali" iştahla yedi. Kimini iyi hazmetti, kimini de def-i hacet etti...

Bir sanatçının rahle -i tedrisinden geçmiş kelime artık bizimdir ve o yepyeni bir hüviyete haizdir: "Bedava" kelimesi, "BAD-I HEVA"(= HAVA RÜZGÂRI) gibi Arapça sözcüklerin Farsça tamlamasıyla yapılmış bir birleşik sözcüktür. Arapça meccani(=karşılıksız) sözünün eş anlamlısıdır. Bizim edebiyatımızda vücut bulmuş bu kelime, bir Arap'a göre değer ifade etmez. O sözcük önce bizim edebiyatımızda kullanılır, sonra da geniş bir kullanım alanı yakalayıp sözlüğümüze geçer... İşte sanatçının ve sanatın gücü burada...

Dilimiz, bütün diğer dallarda olduğu gibi, sanatçıların ve bilim adamlarımızın katkılarıyla gelişti ve zenginleşti. Halk onu kullandı ve benimsedi. Hiç kimse -sırf kökeni bize ait değildir diye- sanatçılara da, dile de yabancı gözle bakmasın. Başka dilden sözcük almamış bir dil yoktur. Bu muamele, cami avlularına terkedilen bebeklerin durumuna çok benzer... O zavallıya sahip çıkan olmazsa, kısa sürede hayata veda eder...

31.3.2007

ENTERESAN!

Birazdan söyleyeceğim şeyler, herkes için çok önemli! Nasıl mı? Şimdi sıkı durun:

ABD tazminat ödeyerek Irak'ı işgale son veriyormuş.

İsrail artık Filistin ile barış anlaşmasına sadık kalacakmış ve tazminat ödeyecekmiş.

Avrupalılar artık teröre kucak açmayacaklarmış.

Hristiyan Papazları, İslamiyet'in aleyhinde yayımlanan karikatür rezaletini kınayacaklarmış...

Ermeniler artık yaptıklarından usanıp şartsız barış istemişmiş...

Rumlar, Kıbrıs'ta Türk tezini kabul etmiş...

İran'a nükleer silah yapma izni tanınmış...

PKK silah bırakmış...
Barzani ve Talabani bizden özür dilemiş...
Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı adayı olmayacakmış!
İKTİDAR her evsizede ev, her işsizede iş verecekmiş...
Otomobil fiyatları ucuzlayacak, yakıt bedava olacakmış...
Artık generaller kimseye parmak sallamayacaklarmış...
Her isteyen, kap-kaç yapamayacakmış...
Ekrandaki çıplaklığa basın yayın bile karşı çıkıyormuş!
Muhalefet partileri proje üreterek muhalefet edeceklermiş...
İktidar, gücünü ve yetkisini adaletli kullanacakmış...
Doğu Perinçek dış itibarımızdan sorumlu olacakmış!
Saddam yerine maketi idam edilmişmiş...
Arap liderler daha titiz ve sorumlu olacaklarmış...
Çin ve Rusya pakt oluşturmuş...
İngilizler Amerikalıları terk etmiş...
Fransa teröre kucak açmayacakmış...
Belçika, Fehriya Erdal'ı bulana yüklü tazminat verecekmiş...
Soykırım tasarıları, birer senaryo oluyormuş...
YÖK, hükümeti, üniversite açmasından dolayı kutlamış...

Anayasa Mahkemesi, ÖSS sınavının adil olmadığına karar vermiş!
Cumhurbaşkanı, dağa çıkar diye, bir daha terörist affetmeyecekmiş!
Yüksek Yargı, Hükümete çiçek göndermiş, dense de kim inanır? Çünkü bugün NİSAN BİR!

1.4.2007 - BURSA

“MEMLEKETNAME” ÜZERİNE

Kalem elde, yaklaşık altı ay uğraştım. Objektif olsun, edebi olsun, kimse gücenmeden okusun, adap ve edebe uygun bulunsun diye göz nuru akıttım. İçime sinmeyen yanlarını ayıkladım. Baskı, fatura derken otaya çıktı Memleketname...

Sandım ki onu herkes benim gibi bağrına basacak. Genelde öyle olmadı. İlk tepkiyi okuma yazma bilmeyenlerden aldım. En çok da bana yakın olanların sitelerine hedef oldum... Her şeye rağmen nitelikli bir avuç okurun alkışı ve takdiri beni teselli etmeye yetti.

Memleketname niyetiyle işe girmemiştim. Yazmaya başladım, oraya vardım. Yaptığım işten evvela kendim tatmin olunca da devam ettim ve sona ulaştım. Kolay değil tam altı ay. Daraldığım, sıkıldığım, yorulduğum anlar oldu, bunları aştım. Faturasının caydırıcılığına aldırış etmedim. Bürokratik merhaleleri de geçtik ve mutlu sona ulaşıp, Memleketname'yi bastırdım. Eserin basımına çok sevinmişim, tıpkı bir kimsenin ilk çocuğunun dünyaya gelişinde olduğu gibi...

Muhteviyatını ihtiva eden malzemenin seçiminde tarafsızlığa özen göstereyim dedim. Bey de, paşa da, sığırtmaç da, edip de eserde yer aldı. Hassas terazide tarttım güya... Ama beyler ve paşalar takdir ederken; sığırtmaçtan fırça geldi... Olsun, bu hal, bu işin bir parçasıdır...

Bin bir zahmetle yazar, ardından tekrar bozar ve yeniden kaleme alıp sonuca varırdım... Okunurken rastlanan ahenk ve akıcılık, benim üslûbumdan öte, işte böyle bir çalışmayla oldu... Bir kalem ehli de, bir sade vatandaş da eserde aynı titizlikle ele alındı...

Bizim insanımızı anlamak zor: Kimi kitaba bakıp bir "tren görmüş" gibi karşılıyor; kimi "Bu kitabın içinde benim babam niye yok!" deyip sitem ediyor, kimileri de "Benim babam, falanın babası kadar da mı olamadı! Onun babası var, benim ki yok!" deyip kitaba değil, içeriğine itiraz ediyor... Kimisi Sığırtmacın olduğu yerde olmaktan sıkıldığını beyan ediyor ki sorma gitsin...

Eyvallah beyler... Bundan sonra bir ikinci Memleketname yazarsam, sizin bu akilane(!) tavsiyelerinizi baş tacı edeceğim... Altına da sizin imzanızı koyacağım, şayet ona da itiraz etmezseniz...

Bütün ömrünü laklakla geçirmiş, iki sözü bir araya getirememiş, kitap denen bu güzel olguyu hiç idrak edememiş insanların birden bire Taç Mahal'e konmaları gibi bir şey bu Memleketname... Zira TAÇ MAHAL, sanattan anlayanlar için bir harika, anlamayanlar için bir mezardır... Memleketname de öyle, kitapla hiç tanışmamışlar için kuru söz yığını; kitabeqli olanlar için bir eser...

Memleketname'yi bir vesile ile Meclis Başkanımız Bülent Arınc'a da sundum. Kısa süre sonra, bir mektupla, aldığını, teşekkür ederek memnuniyetlerini ifade ediyordu... Bu incelik, benim ve Memleketname'nin bir onuru olarak yaşayacaktır. Daha gönderdiğim etkin ve yetkin insanlardan beklediğim cevaplar elime geçmedi... İlerde inşallah bunlardan da bahsetmek imkânım olur...

Her neyse... Bir kitap, bir eserdir... Eser, bizi yarınlara ulaştıracak bir HÜTHÜT' (Zümrüt-i Anka) dür. Bu kuş, bir bakarsınız, ona itiraz edenlere de rehber olur... Ben sadece kendimi düşünmedim, iyi biline...

Memleketname için "Bu kitapta ben yokum." diyenler de, Memleketname 'de olanları okuyup, onlarla iftihar etmeliler. Ben onlar için çok talim ettim, sizler de biraz sabrediniz...

7.5.2007- BURSA

OKUMAYA DAİR

Okumak insana hastır. İnsanın, sessizce, bir dimağdan dökülenleri toplayıp kelime dağarcığına, hafızasına doldurmasıdır... Ya da bir zihnin ürününden, bir kalbin hissiyatından yansıyan parıltıların etkisinde kalmaktır... Bazen de sessizliği bozan bir kalem gıcirtısıyla irkilmektir... Okumak, dış dünyayı anlamak, şifreli kilidi çözmektir... Okumak, baraj havzasını su tutmaya açmak gibi bir şeydir. Okumak anlamaktır, sorumluluktur, zevktir, kalitedir, mükemmeliyettir... Okumak, aczin ve esaretin girdabından uzak olma halidir. Kutsal kitabımızın ilk emri de "OKU!" dur...

Okumak insanın işidir, hem de nitelikli insanın. İnsan önce kelimeleri buldu, sonra konuştu, bu da yetmedi, yazıyı icat etti ve yazmaya başladı... Okumakla insan, yazıya aktarılmış bilgilere ulaşma imkânı bulur. Okumadan, o sözü edilen bilgilere öyle külfetsizce ulaşma imkânı hiç yoktur... Okuyan insan görmediği birinin; asırlar önce yaşadığı bir büyük insanın yazıya aktardığı her şeyi bir anda karşısında bulur... Okuyan insan bu bilgileri külfetsizce bulmak suretiyle adeta bir hazineye sahip olmuş kadar avantajlı hale gelir.

Okumak, göz irtibatıyla başka bir dünyaya sessizce girmek; bir dimağın hüner âleminde gezmek; sihirli mıntikalardan geçmek; bir gökkuşağının rengini andıran fikir bahçesine uğramaktır... Okumayanın bu mıntikalara uğraması imkânsızdır... Biz okumakla Nedim'in hayallerini, Nefi'nin cesaretini, Evliya Çelebi'nin seyyahlığını öğreniriz.

Okumak insana farkında olmadığı güzel şeyleri de kazandırır: Okudukça birikim, birikim oldukça mükemmeliyet ortaya çıkar. Bu birikim insanı rahat ifade edebilmeye, açık konuşmaya, hatasız olmaya, kendine güvenmeye, ahlaklı olmaya, güzel söz söylemeye götürür... Okuyan insan, ifadede acizlik yaşamaz... Okuyan insan anlayan, anlatan, dinlenen ve kabul gören insandır...

Okumak, sıra dışı olan şeylerle de karşılaşmaktır... O imrenilecek şeye bakan insan, kendisiyle onun banisi arasındaki farkı yakalama ve görme fırsatı bulur... Bazı kalplerden öyle parıltılar yansır ki, göz kamaştırır, hayranlık oluşturur... Rıza Tevfik Bölükbaşı'nın "GÖZLERİN" şiirinde:

Ruhumda gizli bir emel mi arar,
Gözelerime bakıp dalan gözlerin;
Aklıma gelmedik bilmece sorar,
Beni hülyalara salan gözlerin...

Mısralarına dökülen sıra dışı şeyler gibi...

Okumak, insanı irkilten, titreten hakikatlerle de buluşturur: Ben denemecileri okuduğumda pek irkilirim. Cemil Meriç, Ahmet Hamdi Tanpınar gibi usta kalemlerin ifadeleri bende cereyan çarpmış etkisi uyandırır...

Okumak, şifreli kilidi çözmektir: Ebediyete intikal etmişleri, eserleriyle çözeriz... O çözme işini bize sağlayan şey de okumaktır. Yani bir İmam Gazali okunmak suretiyle, bıraktığı eserleriyle bilim dünyasının sultanı olduğu, onun faaliyet alanları, gücü, kapasitesi, eserlerinin derinliği ortaya çıkmıştır

İnsan okumayla belli bir birikime varır. O birikim ise eser verme derecelerine kadar götürür insanı. Birikim işi uzun bir süreç işi olduğundan, okumanın da sürekli olması gerekir. Tıpkı yeraltı su seviyesinin yağmur vs ile beslenmesi gibi, devamlı beslenmeye bağlıdır... O seviye bir yükselirse artık feyzinden ve bereketinden âlem yararlanacaktır...

Kutsal kitabımız olan "KUR-ÂN'da da okumanın önemi birinci sırada vurgulanıyor. Yani insana ilâhi emir olarak da "İKRA (=OKU) denerek; Allah'ın emirlerinden, geçmişteki hatalardan, önemli uyarılardan haberdar olmamızın mümkün olacağı haberi veriliyor...

Ancak, okumak, anlamak ve değerlendirmek dururken; kulaktan dolma bilgilerle yetinmek insanı her zaman doğruya götürmez... Bu nedenle, matbaanın geç gelmesi, İslâm'ın kabahati gibi gösterilse de, bu böyle değildir; asıl olan okuma ve okutma alışkanlığımızın yetersiz olmasıdır...

Okumak; aydınlanmak, kişinin kendi dar dünyasından çıkmasını başarabilmek, gelişmelere açılmak, kısacası okunacak hale gelmektir...

11.5.2007- BURSA

YAZMAYA DAİR

Yazmak, duyguyu ve düşüncüyü kayda almak; okumanın bir adım önüne geçmek; mahşeri kalabalığa Halil İbrahim sofrası sunmaktır. Yazmak, sırrı açıklamak, ölümsüzleşmektir. Yazmak, cesaret ve hüner işidir. Yazmak, kendini aşmış olma halidir. Yazmak, kalemin gücünü kılıcın gücünden üstün görmektir...

Okuyan, olgunlaşan, belli bir birikime ulaşan insan, artık kendi birikimini ve sentezini içinde taşımaktan usanır, dışa vurma ihtiyacı duyar. Zira o yük artık taşınamaz hale gelmiş, bir yere boşaltılması kaçınılmaz olmuştur... Bu da yazmayla mümkündür. Artık o ağır yük, kişinin dimağından boşalmış, yazmanın yardımıyla uygun bir depoda muhafaza altına alınmıştır. Yazan insan yükün altından çıkar, ferahlar, rahat nefes alır...

Yazmak, içe doğan güzel duygu ve düşüncelerin dış dünya ile paylaşılması, ya da o duygu ve düşüncenin başkaları tarafından hangi derecede paylaşılacağı merak edilmesidir. Yani onun

teyit edilmesine veya reddedilmesine imkân hazırlamaktır... İşte bunun için o güzel duyguları, düşünceleri birilerinin önüne koymaktır, bir genç kızın görücüye çıkması gibi bir şeydir. Çoğu evliliklerin yolu da buradan geçer zaten... Dört duvar arasında kalmış, gün yüzüne çıkmamış kızdan hangi dünürünün haberi olur ki?

Yazmayla insan, bütün bir dünyaya hitap eder. Yani bir mesaj binlerce, yüz binlerce kişiye aynı anda ulaşır. Bir kişinin fikirleri, duygusu, düşüncesi kendi dışında ulaşabilen her okuyucunun haz alabileceği bir metadır artık... O yazı bir sihirli sofradır; gelen yer, giden yer, yine de bitmez. Tıpkı Halil İbrahim Sofrası gibi...

Yazmak, içe doğmuş, ancak, açığa vurulamamış şeyleri açığa vurmaktır... Yazı, için aynası; beynin kopyasıdır. Ziya Paşa bu konuda:

“Bedasla necabet mi verir hiç üniforma!
Şahsın görünür rütbe-i akli eserinde...”

“Asılsız insana rütbe ve makam ile asalet kazandırmak mümkün değil; o kişi gerçek değerini eseriyle (yaptıklarıyla) ortaya koyacaktır.” demektedir.

Yazmak, bilgiyi kayda almak ve bütün zamanlara ulaşmasına zemin hazırlamaktır. Biz, yazan biri olmasaydı, ne Mevlana’yı, ne de Peygamberimizi öğrenebilecektik... Yazmak, bir bilgiyi aynı zamanda sağ salim geleceğe taşımaktır... Yani bir çeşit altın kafestir yazma işi... En değerli şeylere altından kaplar yapılırdı... O halde, yazan insan bir altın gergef işçisidir... Elde ettiği eseri, pahasına bakmadan müşterisinin hizmetine sunar... Karşılığında bazen yüreği yanar, bazen de tüyleri diken diken olur... Bunların her ikisi de yazmanın kaderidir...

Yazmak, yüreklilik işidir: Açıklayacağı şeylerin hangi tepki vereceğine pek aldırış etmemektir, ya da aşırı güvendir. Yazmak için bir mangal yürek lazım: Sallanan saltanatların sahipleri fena hışma gelir... Asalak geçinen mirasyedi homurdanır; sırrı ifşa olan beyefendi celallenir... Karşıda güçlü saflar oluşur bakarsınız... Ne olursa olsun, yazma işinin o kalemi var ya? O kalem bir atom silahından da güçlüdür, zira onun etki alanı sınırsızdır... İşte bunun içindir ki yazar bir armada sahibidir...

Yazmakla bale yapmak birdir: Estetik, ritim, fizik, güç gibi şeyler uyum içinde olacak... Bütün bunlar yapılırken bir abartma, bir ikrahlık, bir samimiyetsizlik her ikisinde de olmayacak... Yazar, yağdan kıl çeker gibi işini yapacak, bir cambazın ipte gezmesi gibi hüner sergileyecek... Ama diyeceksiniz ki bütün bunlar olmazsa olmaz mı? Olur, olur da ne kadar eksiği olursa o kadar da gediği olur... Mükemmeliyeti arttıkça da bir şaheser çıkar ortaya... Zira şaheser, her devrin el üstünde tutulan eseridir... Tıpkı Dede Korkut gibi, Su Kasidesi gibi, Taç Mahal gibi...

Yazmak, kişisel hesaplardan kurtulmuş olma, kamunun faydasını ön planda tutma halidir... Yazan insan küçük hesap içinde olmaz. Yazan insan kalemini vicdanının izin vermediği işlere alet etmez... Yazmaya aday insan, kendine hazineler emanet edilme şerefinde olan insandır. Zira hazine emanet edilen kişi, dürüstlüğünden ve güvenilirliğinden emin olunan kişidir...

Yazmak, kaba kuvvetten, kırıp dökmekten uzak olmaktır. Yazmak, işi tahrip ısınırları içine çekmeden, medenice kotarmak; çağdaşlık denen o maymuncuk anahtarını her kapıda denememektir... Yazmak, insan olma ile başlar; mesajı da insanı oraya davet eder...

13MAYIS,2007

Ömer SEVİŞ

DEMOKRASİ ÜZERİNE

Demokrasi maceramız epey eskilere dayanır. 1839 yılında Mustafa Reşit Paşa, “Gülhane Hatt-ı Hümayunu” adı verilen bildiriyle, yerli ve yabancı basın önünde, Avrupaî kurallara uyulacağını bütün dünyaya ilan etmişti. O günden bu güne kadar topallayarak da olsa çok yol aldık. Yakında seçime gidiyoruz. Buna rağmen normlarımız Batı ölçülerine pek uymuyor. Hukuk, hakkaniyeti ezip geçiyor, yargıçların gıkı çıkmıyor. Partizanlık yalanı mubah kılıyor, ülke menfaati özel çıkarlara feda ediliyor. Halk iradesi küçümseniyor, içi saman dolu tabular mabetleşiyor... İnatlaşmalar artıyor, güçlülerin parmak sallamasından medet umuluyor. Her şeye rağmen bütün bunları yapanlar basınımızca “aydın” lanse ediliyor. İktidar, dünyalar kadar başarı göstermiş olsa da, itilip kakılmaktan kurtulamıyor. Hâsılı, “Dert bir değil, elvan elvan...”

Düvel-i Muazzama sıfatıyla da anılan OSMANLI DEVLETİ, çok çeşitli sebeplerle önce durakladı, sonra gerilemeye başladı. Bu kötü gidişe çare arandı ve Batı normlarının çare olacağına karar kılındı. Adına “SİYASİ TANZİMAT” denen bu değişim, bir umut olur beklentisi içinde, Batılı gözlemcilerinin tebessümlü suratlarına bakılarak bütün dünyaya ilan edildi:

“Tebenyü şâhânem arasında tedrici mezhep musâvar sağlanacaktır. (=Halkım arasında mezhep farklılıklarına son verilecek!) gibi beş yüz yıllık devlete yeni kurallar, egemenliğin halka kaydırılması gibi yenilikler içeriyordu. Gerçi bu yenilikler Osmanlı'nın sonu oldu, ama “Yaşasın yenilikler!” çılgığı, uğranılan felaketten daha tatlı geldi...

Mustafa Reşit Paşa, kalabalık huzurunda coştukça coşuyor, işbu TANZİMAT Fermanı'nın geri kalan kısmını tamamliyordu... Büyük alkış aldı. O dönemin şair ve yazarları kasideler döşendiler. Şair Şinasi: “Sultana haddini bildirir senin kanunun!” deme cesaretini gösterdi... Hâsılı, günümüzde görüp rahatsız olduğumuz, bu genel iradenin hilafına olan dayatmaların ilk örneği idi bu olanlar... Hünkâr sinmiş, Paşalar çekinmiş, halk bîhaber... İçimizdeki aydınlar(!) dış dünya ile sırt sırta vermişler... Devlet çatırdamışmış, olsun canım... Yaşasın hürriyet!

Bu fermanın ilgili maddeleri genelge haline geldi ve Osmanlı Devleti'nin her yerine gönderildi. Alıp okuyan ilgililer, Girit'te olduğu gibi, anlamadıklarını; dilinin yabancı olduğunu ve şerh gerektirdiği gerekçesiyle ikinci bir açıklama istediler... Taşlar yerinden oynamış, yapı bozulmaya yüz tutmuştu...

İşte Avrupa maceramız böyle başladı: Yaramıza merhem olur dediğimiz ilaç; hekimlerinin tatbikinden miydi, yoksa başka bir sebepten miydi bilinmez, kezzap etkisi yapmıştı... Bin bir zahmet ve külfetle ısrar ettik, ıslah ettik, yakasını bırakmadık... Uğrunda çok şey feda ettik; ama o bize hakkımızı iade etmedi... Bir Batılı, insanların efendisi sayılırken; bir Doğulu, insanların kölesi olma bedbahtlığından kurtulamadı... Bir Avrupai örgüt, Ege'deki eşek adasında terkedilmiş eşeklerin gözlerindeki çapakları insanlara kusur addetti; diğer taraftan, Drina Nehrinde iki yıl

boyunca Boşnakların ceset akışını sessizce seyretti... Bütün bunları yazmaktan kastım, rejimin kötülüğü değil; bizim medet umduklarımızın doğru reçete verememiş olmasıdır...

Yukarda arz etmeye çalıştığım bir maziyle tekrar seçim arifesindeyiz: Seçimler yaklaşıyor, propaganda had safhaya varacak... Bir yerde olmalı... Olmalı da insaf ölçüleri içinde olmalı. Yalan, uydurma, şantaj, karalama, sindirme olmamalı... Nezaket, efendilik, AR-GE sonuçlu vaatler, birlik kokan nutuklar; hakkı teslim etme gibi erdemler seçimlerde ön planda olmalı...

Mahkemelerimizde Kadıdan vazgeçtik, uluslararası hukuk kuralları ile işleyen mahkemeler kurduk. Ancak, hukuk kurallarının hakkı tutup ayağa kaldırması gerektiği mantığını göz ardı ettik, bunun yerine "hukuk için hukuk" anlayışını ön planda tuttuk. Yakın geçmişimizde Cumhurbaşkanının anayasa kitabını Başbakana fırlatmasının altında işte bu anlayış vardır... Yargıçlarımızın büyük bir kısmı, verilen kararların vicdanı zedeleyip zedelediğine pek bakmıyor; ellerindeki hukuk kurallarına uyup uymadığına bakıyorlar. Sonuçta mağdur olup şikâyetçi olanı da acımasızca cezalandırıyorlar...

Partizanlık, seçim propagandası, şimdiye kadar, ölçüye dayanarak yapılmadı. Kural tanınıp, insaf hatırda tutulmadı. Rakipler alabildiğine karalandı, göz boyama, kandırma, yanıltma hüner oldu... Vaatler su gibi aktı, hesap verme gibi bir sorumluluk hatırlanmadı...

Parti Başkanı bir padişah gibi hareket etti, ama söz yerine geldiğinde padişahın adından nefret edildi... Kanun-nizam rafa konuldu, başarı için her şey mubah oldu... Bunun adına da seçim denildi... Dileriz bu seçim döneminde o eski hatalar bir daha olmaz.

Günümüzün en yaygın hastalıklarından biri de halkın iradesinin, olmasının gerektiği yerde olmaması... Yani "EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTIZ MİLLETİNDİR!" ibaresini Meclisimizin içine, bütün önemli yerlere asmışız, sözde baş tacı etmişiz; uygulamada iktidarın çıkardığı kanun ve kararlara "dayatma" deyip; Anayasa Mahkemesi'ne, Cumhurbaşkanı'na götürüp geçersiz kıldırılmışız... Bu ayıptır, yazıktır, günahdır...

Son zamanlarda bir miting modası icat edildi: Belli partiler, bütün il teşkilatlarını ve bazı sivil toplum örgütleriyle bir araya getirip, meydan meydan mitinglere başladılar. Gereçesini de "Halkın sabrının taşması!" şeklinde lanse ettiler. Bütün illerden toplanan teşkilatlar elbette ki kalabalık olacaktı. Yalnız, bu meydan meydan dolaşanlar, seçimde de sandık sandık dalaşacaklar mı? Yoksa herkes kendi sandığına talim etmek zorunda mı kalacak? Bu çok önemli... Hem, çok kalabalık gözükmek için düşünülmüş bu yöntem, tarafsız insanı aptal yerine koymak değil de nedir? Dileriz bundan böyle yanlış şeylerden medet umulmaya...

Bizde öteden beri var olan bir anlayış var: O rakipse, mutlaka yerilmeli... Bu anlayış geçmişte pirim yapmış olabilir. Fakat bu tarz keyfilik, seçimin sonucundan öteye geçememiş; halka faturası ağır olmuştur... Çünkü kafalar karıştırılmış, doğrular karalanmış, yanlışlar doğru gösterilmiş, iş başına yanlış kişiler getirilerek halk nitelikli hizmetten mahrum bırakılmıştır... Demek ki demokrasilerde her halükârda yanlış yapanların faturası halka kesiliyor... Yanlış yapanlara da fatura kesilir elbette; fakat onların faturaları kendi hataları sonucudur ki esas olan millettir... Başarısız bir iktidarın çuvallaması, yanlış işler yapması, bazı şeyleri bozup dağıtması, ülke geleceğine yapılmış en büyük kötülüktür ki bu zarar bütün ülke insanına yansımaktadır...

Kendini aydın görenler, halkın gözüne baka baka yalan ve uydurma şeyler peşinde olur mu? Bizde herkes önce sandıktan çıkmayı dener... Birileri şayet sandıktan çıkamamışsa, bu defa

açık kapılardan girer; sandıktan çıkmışsı sindirir, iktidarı kuşatır, muhtedir etmez... Sonra da ekranlardan milletin gözünün içine pişkince bakılarak hukuk kalkanı siper alınır. Bize özgü aydınlık galiba...

Seçime giriyoruz, eskiden cehaletten yakınırdık; şimdi aydın geçinenlerin hıyanetinden endişeliyiz... Bu vatan bizim, ama birileri sadece ölme hakkı veriyor; söz söyleme hakkını kendinde görüyor... İtiraz edeni, milletin öz varlığıyla ezip geçiyor; bu ne acı...

18MAYIS2007
Ömer SEVİŞ

CAMİ ADABI

Camilerimiz dolup taşıyor. Her kültürden, her yaştan, her mezhepten insanın ibadet ihtiyacını karşılayan bu güzide mekânlarımız çok önemli görevler icra ediyor... Ancak her caminin din görevlisi de yeterli olamıyor, her din görevlisinin istediği yardım da zamanında gelmiyor... Böylece asrın problemleri dalga dalga geliyor, cami duvarına çarpıp cemaati rahatsız ediyor... Camilerimizin dernekleri cansiperane görevler icra ederken, içlerinden bazıları dedikodulara neden oluyor... Toplum olarak yokluğundan yakındığımız bazı erdemler, camilerimizde de kendini gösteriyor... Hâsılı biz neyse, camilerimiz de o...

Müslüman ülkedeyiz, camilerimiz her vakit ibadete açık... Cuma namazlarında ve bayram namazlarında dolup taşıyorlar. Camilerimizin dolup taşması, İslâmın güçlü yaşanmasıyla izah edilir ki bu doğrudur... Bir Ulu Cami namaz çıkış anlarında mahşeri kalabalığa ulaşır... Zaman barış zamanı, ülke İslam ülkesi, Müslümanlara da işte böyle ibadet etmek yakışır elbet...

Camilerimize her kültürden insan uğrar. Kimi ipek gibi kıyafetiyle gelir, kimi de tozlu ayaklarıyla girer içeri... Kimi yayılır oturur, kimi hicabından kaskatı kesilerek bekler... Yaşlılar ağırlık teşkil ederler: Ancak ibadetin en makbulü gençken olanıdır... Yaşlılıkta dalgınlıklar, hareket etme zorlukları, tahammül azlığı ibadetin kalitesini düşürür... Bir de "Hele bir yaşlanayım da ibadetimi o zaman yaparım!" anlayışı, sorunları biriktirmiş; zamanında öğrenilmesi gereken adap ve erkândan yoksun kalmışsa kişi, daha da zor anlar yaşar...

Camilerimizin bir yönü de farklı mezhepten kişilerin aynı anda ibadet etmeleridir: Safta dizilmiş cemaatten bazıları tekbiri farklı alır, bazıları ayaklarını genişçe açar... Bir diğeri selam verme anında imama uymaz... Bunlar da camilerin kabul götürür çarpıklıklarıdır... Bunlar küçük ayrıntılar olmakla birlikte, Sünnilerce öngörülmeleyen hal ve hareketlerde de sabır ve hoşgörü ön plana çıkar...

Camiye gelen Müslüman, çok önemli bir dini ve içtimai görevini yerine getirmiş, manen gıda almış, bedenle ibadet etmek suretiyle monotonluktan kurtulup sıhhat bulmuş, nefsinin terbiye etmiş, kibirliği unutmış insandır artık... Madden ve manen tatmin edilmişliğin verdiği hazla dünya işlerine sarılır ve başarılı olur... Bu kurumlar, ayrıca devletin düzenini, birliğini, dirliğini garanti den bir emniyet supabı görevi görürler... İstiklal Harbi'nde Mustafa Kemal Atatürk İslâmın bu etkin gücünden oldukça yararlandı.

Din adamlarımız artık eskisi gibi değiller; hem nicelik, hem nitelik olarak ilerleme kaydettiler. Artık o eski dönemin, astığı astık, kestiği kestik otoriter manzarasından eser yok... Üniversiteler, akademiler, yüksekokullar yeterince eleman yetiştirip sundu, teşkilatlanmalar olgunlaştı, asrın teknikleri hizmetin niteliğini arttırdı. Ancak, taşraya doğru gidildikçe, hala bildiğini okuyan, kendini bir savcı gören İmam Efendilerimiz de yok değil... Olsun, bunlar zamanla düzelecek, halk ibadetini, dini bilgilenmesini daha sağlıklı şekilde yerine getirecek...

Dini bilgilenme dedim de aklıma geldi: Bu konuda hep kıssalar, menkıbeler anlatılır durur... Bunların yanında toplum adabı, temizliğin gerekleri, bir Müslümanın asla başkasını hakir görmemesi gerektiği, devletin ve milletin kutsiyeti, vergi vermenin kutsallığı, din görevlilerinin nüfuz kaybına neden olan paralı ya da hediyeyle hizmette bulunma gibi organizasyonlardan kaçınmaları sık sık söylenmeli...

Bunca güzel şeylere rağmen, asrın birikmiş sorunları, zaman zaman cami bahçesinden içeri giriyor, cemaati rahatsız ediyor: Giyim titizliğinin rafa kalkmış olması; üstte, başta yazı ve resimlerin bulunması; cep telefonlarının namaz anında çalması; bazı camilere konan önleyici cihazlara karşı çıkılması gibi şeyler başta gelenleridir. Cemaat şuurlu, mağdur sabırlı, camilere hizmet veren gönüllüler de fedakâr olmalılar...

Camilerimiz Koruma Derneklerinin marifetiyle hizmet alıyor, hayatını sürdürüyor: Koruma Dernekleri olmazsa görev sağlıklı olmaz. Camilerimiz milletimizin katkılarıyla yapılır, yine milletin katkısıyla ayakta durur... Ancak, bazı dernek yetkililerinin görevi sırasında uygulamaları, rahatsızlığa neden oluyor. Zaten bu tür yanlışların da çok geçmeden önü alınıyor, yeter ki Müslüman biraz sabırlı olsun.

Camilerimizde bazı erdemlerimizin yokluğu hissediliyor: Eskinin, yanlışa anında müdahale anlayışının yerini nemelazımcılık almış..." Bana değmeyen yılan bin yaşasın." anlayışı yaygınlaşmış durumda... Bu derin bir boşluktur, bunun yerini görevlilerin doldurması gerekir... İmam ve Müezzin işine öyle sarılmalı ki, bu çoğu camide böyledir, cemaat bundan haz almalı... İmam ve Müezzin her konuda örnek olmalı: Giyimden, hareketten, tavırdan ibadete kadar, iç güzelliğine kadar model olmalı. İşte o zaman söylenecek söz olmaz.

Söz buraya gelmişken, paralı tuvalet konusunu da açmamız gerekir: Halkın, özellikle cemaatin yardım ve katkılarıyla yapılmış cami külliyelerindeki tuvaletler, bakımı ve korunması nedeniyle, paralı hizmet veriyor. Bu uygulama cemaati rahatsız ettiği gibi, tuvalet görevlilerinden de beklenen hizmet tam alınamıyor... Cemaatin parasıyla yapılmış tuvaletler, cemaate paralı hale geliyor, cemaatin fikri bile alınmıyor... Oysaki bu tuvaletlerin tamamını belediyeler, gezici ekipleriyle temizlemeli, ücretsiz olarak, halkın hizmetine açık tutmalıdır. Anlamsız derebeylerin ortaya çıkmasına da son verilmelidir.

Cami külliyelerindeki kahvehaneler baştan ele alınmalı, yıllanmış işletmecileri gözden geçirilmeli, keyfiliklerin önüne geçilmeli, cemaatin sesine kulak verilmelidir... Dernek ve işletmeci arasında ahbab-çavuş ilişkisi varsa buna göz yumulmamalı...

Camilerimizde çağdaş sorunlar, çağdaş metotlar, açık dille, güzel bir şekilde verilmeli. Her önüne gelen cemaate ahkâm kesmemeli. Din görevlileri yardım toplarken önce kendi katkılarını sunarak işe başlamalı... Temizlik ön plana çıkmalı, vatandaşın önüne yardım için sık sık çıkılmamalı... Vatandaşın yardımını kimse dizginlemeye kalkmamalı, yardımseverleri kimse güdücü olmamalı.

Bütün bu dilek ve isteklerimizi kime söylüyoruz acaba? Önce o beldenin mülki amirine, sonra belediye başkanına, müftüsüne, muhtarına, cami görevlilerine söylüyorum... Bir vali, bir kaymakam gezip tuvaletleri incelemeli. Belediye başkanı bizzat gezip denetlemeli, onların esas görevi mahalli işler iken, Balkanlar'da boy göstermeleri vatandaşa hakarettir... Bizim işlerimizin büyük bir kısmı, asırlar öncesinin yokluklarından kalma usullerle yürüyor. Biraz silkinelim! Çağı hatırlayıp çağdaşlaşmada geç kalmayalım...

21Mayıs,2007
Ömer SEVİŞ

ÖĞRETMEN

Öğretmen, kendine eğitimi ve öğretimi meslek seçmiş insan. Öğretmen, eğitimi ve öğretimi Leyla gözüyle gören Mecnun... Öğretmen, ışıyla karanlıkları aydınlatan bir ışıdak, devamlı enerji veren bir akümülatör, eridikçe ışık veren mum, özel çıkarını düşünmeyen serdengeçti, ıstıraptan zevk alan derviş...

Öğretmen, Cumhuriyet ile Literatüre girdi. Eskiden "muallim", "hoca" adlarıyla anılırdı. Nasrettin Hoca, Muallim Naci buradan geliyor... Öğretmenlere örnek olacak davranış sergileyenler için de "üstat" unvanı verilirdi... Üstat olan öğretmen, hocaların hocasıydı...

Osmanlı döneminde olsun, Cumhuriyetin ilk dönemlerinde olsun öğretmen çok değer görürdü. Zaten sayısı da fazla değildi: Okuma yazma bilenler "eğitmen" unvanıyla eğitim ve öğretimde hocalık ederdi... Günümüzde bazı aydınların "Köy Enstitüleri"ni hala çözüm olarak göstermelerinin altında bu gerçek yatar: Bilgiye aç insanlar, eğitmenden, öğretmenden ne buydularsa kaptılar, Köy Enstitüleri o zamanlar için iyi bir model oldu... Günümüzde ise model olmasının imkânı yok; insanımız artık üniversiteyi bile beğenmeyecek derecede okuma yazma sorununu aşmış durumdadır...

Öğretmen, eğitim ve öğretim hizmeti veren insan: Eğitim ile arzu edilen davranışları kazandırır; öğretim ile de genç dimağlara bilgi depolar... Bir öğrenci, çöpünü yere atmıyorsa eğitilmiş; sorulan sorulara makul ve mantıklı cevap veriyorsa bilgilidir... İşte öğretmen, eğitim ile öğretimi at başı götüren, birini diğerinden üstün görmeyen insandır.

Eğitim de, öğretim de zaman içinde olur: Yani bir bitkinin büyümesi için tabii süreye hükmetmek nasıl mümkün değilse; eğitim ve öğretimin tabii süresine de hükmetmek mümkün değildir... Bunun için çocuk yaşta profesöre kimse rastlamamıştır...

Öğretmen, işini aşk derecesinde yapan insandır, ya da öyle olmalıdır: Bir öğretmenin eğitim ve öğretimden başka işi de, sorunu da olmamalıdır... Öğretmen işini sevmeli, hem de aşk derecesinde sevmelidir... Zaten işini sevmeden yapanlar, o işte fazla verimli olamazlar... Öğretmenin de önüne çıkabilecek dağ gibi sorunlar ancak aşk derecesinde sevgiyle aşılabılır... Leyla'sını aşk derecesinde seven Mecnun, bin bir zorluğa katlandı, bir kere "öf" bile demedi. ... Öğretmen de, misyonu ve vizyonu bitse bile, eğitim aşkını devam ettirmelidir...

Her yaştan insan öğretmene ihtiyaç duyar: Çünkü öğrenmenin yaşı yok, bilgi edinmenin de sınırı... Hocamız Prof. Dr. Selahattin Olcay anlatırdı: “ Profesör oldum, ehliyet alayım dedim, öğretici kursundaki gencecik şoförlerin elinde eğitime başlandı... Bir hayli de zor geldi bize...” diyerek gülerdi.

Öğretmen, eğittiği insana ufuk verip, onun geleceğine de yön verir ki, bu ışıltak olmaktır... Bir insana ufuk vermek, geleceğiyle ilgili yönlendirmede bulunmak, dünyanın en zor işi olduğu gibi; yönlendirilene de en değerli bir hazine kapısı açmaktır...

Öğretmen, devamlı verir, ama birikimi alenen yapamaz... Öğretmenin işinden kaynaklanan bu durum, ne yazık ki, öğretmene alenen kaynak arama fırsatını bile çok görür... Öğretmen her isteneni vermeye hazır halde bulunacak... Yani, öğretmen, bayramlaşmaya gelen konuklara ikram edilmek için hazır bekletilen bayram şekeri gibi, eğitim ve öğretim için her hazırlığını zamanında yapmış olacak... İşte o öğretmen tam görev yapan insandır...

Öğretmen, usanmadan eğitim ve öğretime devam der; ama bir sonraki görevinde de tükenmişlik hissi vermeden işine aynı şevkle devam eder... O, hiç bitmez, çünkü işini aşkla yapıyordur ve enerjisi gönlünden, kalbinden kaynaklanıyordur... Gönülden kopan şeyler, aklın alamayacağı kadar sihir doludur... Hangi beste, hangi sanat harikası eser, narin gönül ipliğinden örülmüş bir dantel değildir? Öğretmenin bitmeyen enerjisinde de bu sır vardır işte...

Öğretmen, yaşlandıkça tecrübe edinir, tecrübe ettikçe verimli olur, verimli oldukça da muhabatını ihya eder... Öğretmenin birikimi ve enerjisi eğitimin markası oluvermiştir artık... Yeter ki bir küçük “AFERİN!” ona çok görülmeye... Eline bir belge tutuşturula, bir platformda iki alkış vurula onun için; bu, dünyaları vermektir ona...

Özel çıkarlar, şahsi hesaplar yoktur öğretmen için... O, başı önünde, projesi gönlünde, bilgisi dimağında, devamlı faaliyet içindedir. Nasıl ki bir bal arısı, ürettiği bal için bir ücret düşünmez, bir hesap içinde olmazsa; öğretmen de misyonunun gerçekleşmesi halinde, peşin bir beklenti içinde olamaz... O, işini, kendini tatmin etmek için, vicdanı emrettiği için, insanı sevdiği için yapar; çıkar hesabı ona hiç uymaz... O, işte böyle bir serdengeçtidir...

Öğretmen, karşılaştığı zorluklardan yılmaz; aksine haz alır: Bir Derviş'i zorluklar nasıl olgunlaştırır, pişirir ise; öğretmeni de eğitimin zorlukları güçlendirir, cesaretlendirir. Her üstesinden gelinen zorluk bir başarı; her başarı daha fazla başarılar için zemin hazırlayacaktır... Bir zamanların Yunus'u; derdinin artması için Allah'a yalvaran Mecnun'u, Türk Edebiyatının ünlü şairi Fuzuli, ıstırapla piştikleri için günümüze kadar gelme başarısı gösterdiler...

Öğretmen olmak hem kalp, hem beyin işidir...

23.5.2007
Ömer SEVİŞ

ÖDÜL

Ödül, imrenilen başarı karşılığında, başarılı olana verilen, maddi ve manevi değerde armağandır. Ödül, özel anlam içeren nişanedir... Ödül, başarıya verilen değerdir... Ödül, sahibine takviye güçtür... Ödül, gönül almak, görgüden yana olmaktır... Ödül, asaletli olmanın gereği, aydın olmanın sonucudur... Ödül bir düzey ifadesidir...

Ödül nedir, ne içindir? Kime, neden verilir? İşte bu tür sorular cevap bulduğunda insan rahatlar...

Ödül, imrenilecek başarılar elde eden, bir sanat harikası ve benzeri değerdeki eserin mevcudiyetine istinat eden armağandır... Elde edilen başarının büyüklüğü, başarı elde edenin ezici gayreti ve mahareti; kadir bilir insanlarda bir mihnet duygusu husule getirir... İşte bu durum sonucunda, elde edilen başarı için armağan sunulur ve teşekkür edilir. Bu ödüldür...

Ödül töreni, başarı elde edene, nazik sözlerle, uygun zamanda, narin bir armağanla gerçekleşir... Armağan, çiçek ve özel ibarelerden oluşan pırlanta sözlerle de takviye olursa, ekmek kadayıfı üstüne ballı kaymak gibi olur...

Bir armağanın ödül olması için, özelliğinin (=emsallerinden ayrı) olması, uygun bir yerine başarının türü, yılı, kime ait olduğu, sanatlı şekilde kaydedilir. Armağan, bir masat gibi değil; narçiçeği gibi nezih ve nefis olmalı...

İşte bu ödül, bir camekân arkasında, bir sergi köşesinde, bir rafın ön kısmında, ziyaretçisine sıcak ve parlayan bir gözle bakar... İşte o armağan, yorgunluğun, emeğin, kalplerden dökülen ifadelerin toplu sonucudur...

Bazı başarılar var ki, sarf edilen gayretin gerisinde kalmıştır. Bu hal sahibini üzer, işten içe yaralar... Ama bir kadir bilen çıkar da bu durumu bir ödülle taltif ederse; işte o yara, o zaman sarılmış olur... Ödül, başarı sahibine cesaret, teşvik, gayrettir... Mimar Sinan, bunca başarısını elde etmeden önce hiç ödüllenenmeseydi, acaba bu başarıyı yakalayabilir miydi? Şair Nef'î, yazdığı kasideler karşısında, çok yüklü servet elde etmek suretiyle ödüllendirilmiş, ödül aldıkça da başarısını arttırmıştı...

Ödül, bir eser uğruna, dünya kadar çaba sarf etmiş, hiçbir külfetten kaçınmamış sanatsevere bir gönül alma, bir sıkıntı savma, bir gayret aşılama. Böylece ödülü alan kişi, eseri ödüle değer olmasa bile, sırf gayreti ve ufku ile de ödüllendirilmiş olur ki, bu güzel bir şeydir... Her zaman esere ödül verilmez; bazen de çileye, gayrete, samimiyete, metoda ödül verilir...

Ödül vermek, bir gelişmişlik düzeyine ulaşmaktır... Ödül veren kişi, dünya görmüş, bir terazi sahibi olmuş, sanatın yaşaması konusunda sorumluluk almış insandır... Demek ki ödül verenler, ödül alanların gerçek sahipleridirler... Ödül verenler oldukça, ödüller çoğalır, ödül alanlar ihya olur... Bu olanların sonucunda sanat zirveye çıkar, şaheserler birbirini izler...

Ödül vermek, ödülü söz konusu etmek; samimiyetin, alkışın, takdirin yanında olmaktır... Ödül vermekle, karşı tarafı yüceltmekten hiçbir korku ve sıkıntı duymamak; bilakis zevk aldığı için kanıtını sunmaktır... Ödül; kalpte kinin, nefretin, peşin fikrin, husumetin, çekememezliğin,

bağnazlığın köküne kibrit suyu döken çok müessir ilaçtır... Ödülün olduğu yerde, güzel duygular, sanat aşkı, şaheserler fışkırır...

Biraz da ödül veren insanın yapısını incelemek gerek: Hiç kimse bir gangsterin, bir mendeburun ödül verdiğini gördü mü? Elbette ki hayır... Ödülü verenler, ruhi bir sıkıntıdan uzak, toplumca kabul görmüş, yapısı yönüyle reddedilmemiş, yaradılıştan hoşta gidecek meziyetler ile donatılmış kişilerdir... İşte bütün bunlar asalet kapsamındadır... Asaletin, zaman zaman faziletin önüne geçtiğini söylerler: Eğitim almış, terbiye takınmış kedinin, fareyi görünce, elindeki kahve tepsisini fırlatıp fareyi kovalaması örneği hatırlanarak...

Aydın insan, ödül vermekten de, birilerini onore etmekten de, birilerin yüceltilmiş olmasından da rahatsızlık duymaz... O, iyi bilir ki, birilerini alkışlamak, ödüllendirmek, sıradan bir iş değil, aydın olmanın gereğidir...

Bir toplumda ödülden söz etmek, sık sık görkemli ödül törenleriyle karşılaşmak o toplum için bir düzey ifadesidir: Hiç kimse, barışı ihdas edememişleri, bir medeniyet sahibi olamamışları, bir başarı elde edememişleri bir ödül, bir tören olgunluğunda izlememiştir. Orada olsa olsa kavga, gözyaşı, kin, nefret vardır. Ödülde ve ödül töreninde takdir, anlaşma, kabul ve tebessüm var ki bu bir düzeydir...

27.5.2007

Ömer SEVİŞ

KONUŞMAK

Konuşmak, duyguyu ve düşünceyi söze dökmektir. Konuşmak, akıldan geçenlerin, gönülden akanların çıkardığı tıngırtı; iç âlemin dışa yansımaları; medeni insanın, sesi ve diğer organları yardımıyla kurduğu söz dizisi; aklın ve gönlün meyvesidir... Konuşmak, mantar yüklü küfeyi sırttan atmak, cam kırıkları içinde yalınayak dolaşmak; her canlının kendini dışa vuruşudur...

İnsan, ihtiyacını karşılamak için yollar arar. Konuşmak bu yolların başında gelen bir araçtır. Kişi, ihtiyacı olanı, hareket, söz ve ifade yardımıyla karşı tarafa iletir. İşte bütün bunlar konuşmanın ta kendisidir... Akıldan geçen, gönülden akan şey artık dışa yansımaları; dış âlem bu mesajdan haberdar olmuştur...

Konuşan insan aklından geçeni, gönlüne doğanı seslendirir. İşte bu seslendirme, kimine göre narin bir çalgı gibi gelir, kimine göre de tıngırtıdan öteye geçmez... İnsan, çözmediği şeye ilgi duyar; çözemediği şeyi radyonun çıkardığı parazit değerinde görür... Bir gezisinde, zamanın Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in karşısına Avustralya'nın yerli kabilelerinden ABORCİN dansçıları çıkıp gösteride bulundular ve sert hareketlerle çeşitli sözler sarf ettiler... Bu hal bize göre bir mana ifade etmemişti, fakat onlara göre bir nezaket ve güç nişanesiydi... İşte her konuşma bu çerçevede ele alınmalıdır...

Konuşmak, bir insanın iç âleminin bir topoğrafıdır, krokisidir, resmidir... Kişi, duygularını sözle, mimikle ortaya koyar... Karşı taraf, bazen sözden ziyade, mimik ve halet-i ruhiye ile ifade edilmek istenene ulaşır. Söz, çoğu zaman meramı anlatmadan uzak kalır; işte o zaman devreye mimik, tavır, hal ve hareketler girer ki esas konuşma o zaman cereyan etmiş olur... Konuşma, kişinin kuralları çoğu zaman rafa kaldırdığı; aczinin olduğu yerde, her şeyi mübah gördüğü haldir... Semâzen, Semâ ile konuşurken; boksör yumruğunu konuşturur... Edip, editörlüğünü; çığırtkan, klişe sözlerini sergilemek suretiyle konuşur... Bütün bunlar içten gelen konuşma şekilleridir...

Söz ve ifade ile konuşmak, medeni insana has olan şeydir. Zaten ses, kelime, cümle kurma insanın icadı ve eğitimin sonucudur... Bu aşamaya insan kolay gelmedi: Binlerce yıl, belki milyonlarca yıl bu faziletten mahrum yaşadı... İnsanoğlu sesleri anlamlı kıldı, hece ve kelimeleri buldu, söz dizimine geçti, gramerini kurdu ve diğer gelişmeler birbirini izledi. Her millet aynı mesafeyi de katedemedi: Kimi aşiret ölçüsünde kaldı, kimi Nobel Ödülü alan eserleri kaleme alacak gelişme gösterdi... Bütün bunların hepsi konuşmadır...

Konuşmak, aklın ve gönlün meyvesidir: Hemen her konuşma, taşıdığı mantık örgüsü nedeniyle, aklın derecesini gözler önüne serer. Bilgin, bilgin gibi konuşur; hamal, hamal gibi... Kafasında kocaman beyni olanların konuşmaları da büyük değere haizdir... Kuş beyinlinin yaptığı konuşma ancak incir çekirdeğini doldurur... Gönül adamları ayrı olgunluk ve güzellikte konuşur:

Fukara kalbine her kim dokuna,
Dokuna sinesi Allah okuna...

Diyen Yunus Emre, hem bir gönül adamı özelliğini ortaya koymuş; hem de büyüklüğünü güneş gibi göstermiştir... Ancak, her konuşmadan iyi sonuç alınmaz: Tıpkı her ağaçtan olgun ve sağlıklı meyve beklemek gibi... Her mahsul, sahibini tam tatmin etmez: kimi yaralı bereli olur, kimi ışıklı; kimi de solgun ve hastalıklı olur... İşte konuşmalar da böyle:

Yaralayan, inciten, kalp kıran, gönül alan, teskin eden, göklere çıkararak, yere vuran, kelle kestiren türleri de vardır...

Konuşmak, içe doğan ifade mecburiyetini, söz söyleme ihtiyacını yerine getirmek; hâsılı içi yük dolu küfeyi sırtından yere koymaktır... Üstünden yük kalkan insan nasıl rahatlırsa, konuşma gerçekleştiği zaman, insan da öyle ferahlar ve kuş gibi olur... O küfenin yükü narin mantarlardan oluştuğu için, biraz dikkatlice muamele görmeli, tahribata neden olunmamalıdır... Sözler aynı zamanda mantar ile tabiatı gereği, uyum içindedir: Zira ikisi de kısa zamanda ürer, ortaya çıkar... Kimi mantarın zehirli olması gibi, sözlerin de yaralayıcı olanları vardır...

Kimi konuşmalar uluorta, kimileri yerli yerinde, kimisi iş olsun diye, kimileri de amaç vuku bulsun diye olur... Konuşma deyip geçmemek lazım: Tam mesaj vermek için, karşı tarafın kalbini kırmamak için, kasti aşan ifadede bulunmamak için, nezih ve nefis olmak için bir kuyumcu titizliği gerekir... Bir kaçakçının mayın tarlasından geçiş anındaki ürpertisi ve kaygısıyla eş değerdir konuşmak... Onun içindir ki, cam kırkları içinde yalınayak dolaşmaya benzer konuşmak: sahibini zora sokan, ters etki yapan, inciten türleri de vardır... Oldukça dikkatli olmadan o süreç iyi işlemez...

Konuşmak, kişinin karakterini, eğitimini, terbiyesini dışa vurur. Konuşan insan, nasıl bir yaratık olduğunu, sözü ile beyan eder. İnsan, insan ile insan gibi konuşur; hayvan ile dokunarak

konusur, hayvanlar da birbiriyle koklaşarak konuşur... Bütün bunların hepsi konuşmadır, kimi çok sade, kimi de kapsamlı... Konuşurken, elini, ayağını, vücudunu kullanmak; sesi gereğinden fazla çıkarmak; mesajı farklı yönlere de vermeye çalışmak, istenmeyen bir konuşmadır, iyi biline...

Çeşitli konuşmalar vardır; ama en iyisi insan gibi konuşmaktır.

29Mayıs,2007

Ömer SEVİŞ

SUSMAK

Susmak, konuşmayı bırakmak, sessiz kalmayı tercih etmektir. Bakış, hal, tavırla konuşmak; aklın ve gönlün kontrol altında tutulması; dudaktan dökülecekleri belli bir süre ertelemektir susmak... Susmak, en sesli konuşmaktan daha etkili bir tavidir... Susmak, edep ve hayâ sergilemektir... Susmak, büyüklük, olgunluk, asalet gerektiren bir meziyettir...

İnsanlar, meramlarını hep bağırarak, çağırarak anlatmazlar. Bazen de sessizliği tercih ederler, karşı tarafı böylece düşünmeye, idrakli olmaya davet ederler... Bu hal belki en etkili silahtır... Bir insanın konuşması beklenirken, konuşmadan durabilmesi, mesajların en anlamsını ortaya koyar. Her insan konuşmadan anlamaz, bazılarını susma ile cevaplamak, bir köşeye sıkışan kediye yol vermeye benzer... Susmak, konuşmanın yaralayıcı, bereleyici yan etkisinden uzak; özel bir geniş görüşlülük işidir...

Susma, bir fırtına öncesi sessizliğin yaşandığı andır... Birazdan o beklenen fırtına kopacak, ama yine ses çıkmayacak; zira hal ve tavır, idraki olanlara bir şeyler anlatacaktır... Yol kenarında, el açıp, mahzun mahzun göz içine bakan ihtiyaçlının hali, en etkili konuşmak değil de nedir? Ringe çıkan boksörlerin, yelesi aslan gibi birbirine bakmaları, ürpertici tavırlar sergilemeleri, İspanyol boğası gibi eşelenmeleri de bir tür sessiz konuşmaktır... Edep ehli olan da, tatlı tatlı tebessümle tavır sergiler; çirkef ile eş olmayı asla tercih etmez...

Susmak, dudak ucuna gelmiş sözleri; dış âlemle tanıştırmamak, yani sırrı ifşa etmemektir ki bu hal oldukça zor iştir... Bu merhaleye gelmiş insan, derecesini epey yükseltmiş insandır; zira toplumumuzda bu karakterde olan insanlar hep aranır... Susmayla, insan, ileride muhtemel bir köprü kurmanın; yersiz külfetlere girmemenin; yaralayıcı, incitici olmamanın örneğini verir... Nefse, öfkeye mağlup olmamaktır susmak... Karşı tarafı daha dikkatli olmaya, rakibinin daha dikkatlice tartılması gerektiği mesajını vermektir...

İnsan, bazen çok sesli konuşur, fakat sesini duyuramaz. Konuşmasını tekrarlar, yine olumlu cevap alamaz... İşte o zaman susmanın etkin gücünü kullanır, mesajların en kuvvetlisini ortaya koyar... Susmak, en son sözü söylemektir, çarelerin sonuncusuna başvurmaktır...

Susmanın olabilmesi için, yeteri kadar edep ve haya duygularının gelişmiş olması gerekir. Kaybedeceği şeyi kalmamış, ar damarı çatlamış kişilerden susmayı beklemek; çöle yağmur yağmasını beklemeye benzer... Ancak, susacak kişiler, yüksek terbiye almış olanlar; manevi sahada belli bir derece yakalayanlardır... Mükemmel bir bilim adamı, sokak eşkıyasının sataşmasına ancak susarak cevap verir; zira onun cevap vermesi, kabuk bağlamış necasete ayak basmaya benzer... Sonuç malum...

Küçük yaramazlar olur, saçmalıklarıyla can sıkırlar, huzur bozarlar... Bunların karşısında kimi aynı dilden konuşanlar olur; kimi de aldırış etmeden, sesini çıkarmaya gerek görmeyenler

olur... İşte bu zor anlarda, bunalımlı zamanlarda, susmayı başarabilmek, bir büyüklük, bir asalet sergilemektir... Susan kazanmış, konuşan kaybetmiştir... Susmak, densizliğin en müsekkim ilacıdır: Problemi anında yok eder...

Susmak, mesaj vermek için bir ikinci yol; kişilik sergileme metodu; sabır sınavı için ölçü; asalet göstermek için fırsattır...

1.6.2007, BURSA
Ömer SEVİŞ

YALNIZLIK

Yalnızlık, tek başına olma halidir. Sosyal bir varlık olan insan kimsesiz ise, yalnızdır... Yalnızlık, bazen tercih; bazen başarısızlık; bazen de cesarettir... Yalnızlık, kişinin iç âlemindeki kutuplar arasında dolaşmaktır... Yalnızlık, seçici olmak; külfetten sıyrılmak; sükûnete aşinalık; fırtına öncesi sessizliktir... Yalnızlık, Allah'a mahsustur...

Bir nesne, bir varlık, bir hayvan, bir insan eğer tek başına ise yalnızdır... Dünya âleminde tek olanlar kolay tanımlanır, çabuk fark edilir; çünkü zihin karmaşık olmayanı çabuk kavrar; sadeliği sever... Yalnız olan tepe, göze çarpar; otların içinde bir farklı ot, kendini belli eder; bir sürüde tek bir kara koyun, diğer koyunların içinde çabuk fark edilmesine vesile olur... Tek olan kıymete biner, çok olan değerden düşer... Bu durum biraz da psikolojiktir...

Bir sosyal varlık olan insanın tek başına bulunması; ihtiyaçlarında paylaşımdan yoksun olması, ayrı bir yalnızlıktır... Paylaşım, insan için oldukça önemli bir faktördür: Acil durumdaki hastayı doktora götürecek biri olmazsa, hasta ölür; ya da her ihtiyacını karşılamada yetersiz kalan insanın ihtiyaçları, diğer insanlar tarafından karşılanmazsa, Manisa Tarzan'ı olur... Biz bu manada yalnızlığı, iptidailik sayıyoruz ve itibar edilmemesini diliyoruz... Kimse de bu tür yalnızlığa heves etmesin...

İnsan yalnızlığa kendi tercihiyle ulaşır: Birilerinden zarar görmüştür, hayattan önemli bir darbe yemiştir, kendi kendini dinlemeye ihtiyaç duymuştur da yalnızlığı kendine zırh edinmiştir. O zırhı, ne bir kurşun deler, ne de kasırğa devirir... Onu ancak bir küçücük ilgisizlik mağlup eder... Yalnızlığı tercih eden insan, en kuvvetli müsekkim ile ağrılarını dindirmiş hasta gibidir... Onlar için hayat, biraz da anlaktır... Sonrası mı, Allah kerim...

Yalnızlık, başarısızlık sonucunda da oluşur: Hassas ve gururlu insanlar vardır, büyük hamleler yaparlar, ama başaramazlar... İşte bu başarısızlık, o kişileri toplumdaki koparır, bir yalnız insan yapar... Bu tür yalnızlar, ya güç tazelemek için fırsat arar dururlar; ya da alınan acı dersin etkisiyle, ömür boyu felçli hayat sürerler... Allah kimseye vermesin bu tür yalnızlığı...

Bazen de yalnızlık, cesaretin, mangal yürekli olmanın sonucunda oluşur: Fırtınalı havada yola çıkan kaptan; dağ başını mesken tutan Karadenizli; inandığı yolda yalnız yürüyen fikir adamı; hayat tarzı farklı olan derviş, bu tür yalnızlığa girerler... Onlar, bu hallerinden hiç rahatsız

değillerdir; hatta hatırlatan olmasa, yalnızlıklarını hatırlamazlar bile... Bu yalnızlık onlara bir unvandır...

Yalnızlığın bir türü de, iç âlemin zengin bedesteninde, alışverişe çıkmaktır: Kişi içinden gelen sese kulak vermek ister... Yalnızlık onun için çok gereklidir... Çok sesliliğin olduğu yerde, hangi bestekâr güzel nağmelerden oluşan bestesini notaya dökebilir? Yalnızlık, o sanat adamı için bir zaruri ortamdır; olmazsa olmaz... Yalnızlık, bir dolu badenin sunulduğu rüyanın sürdürülmesi için de gereklidir; rüya sona ererse badeden yoksun kalınacak... Yalnızlık, gönül âlemi için, çok zengin bir bedestendir; girişi kolay, dolaşması zevkli, terk edişi zordur... Yalnız olmayan insan bu bedestene biraz zor girer...

Yalnızlık, seçici olmanın sununda ulaşılan noktadır da: İnsan, değer verdiği kriterler için, kurduğu hassas terazinin dengede kalması için, arzu ettiği kalitede üretim yapması için yalnızlığı tercih eder. Bu da haklı bir istektir...

Külfetten sıyrılmak için de yalnızlığa ihtiyaç vardır: Bir curcuna ortamında kaleme alınan yazı, hem zaman, hem kâğıt israfına neden olur. Oysaki yalnızlığın olduğu yerde bu risk yoktur... Yalnız ortamlar rahat, kolay, iyi ve güzel karar vermek için biçilmiş kaftandır sahibine...

Yalnızlık, aynı zamanda sükûnete âşina olmadır: Narin ve nezih üslûbu, tarzı haline getirmiş insan, yalnızlığı birinci derecede tercih eden insandır... Tasavvuf ekolünde bu tür yalnızlığın yeri büyüktür... Fuzuli, Mecnun'ü bu halden çıkarmamak için, olanca maharetini sergilemiş, sonunda Mecnun vuslatı görmeden terk-i hayat etmiştir... Yalnızlık, şevk için, ilham için, içe doğma için bir ab-ı hayattır...

Yalnızlık, aynı zamanda fırtına öncesi sessizliktir: Çoğu yalnız kimseler, güç ve enerji toplamak için yalnızlığa ihtiyaç duyarlar. Humeyni, uzun yıllar yalnızlık hayatında kurduğu planlar ile Şah'ı İran'dan kovup, yerine oturdu... Bu tür yalnızlıklar, sonunda işte böyle büyük velveleler yaşatır...

Yalnızlık, Allah'a mahsus: İnanan biri için Allah birdir; bu hem tek, hem de eşsizliğine delâlet eden bir söylemdir... İradenin 'külli onda; 'cüz'ü bizde... Sonsuz kudret ve kuvvetiyle Allah yalnızlığın sembolüdür... Ancak, insan için yalnızlık; iki bin voltluk cereyan kabloları arasında kayıtsızca gezmeye benzer; bir dalgınlıkla kül olur gider... Allah'a has olan yalnızlık; insan için zor bir durumdur vesselam...

6.6.2007-BURSA
Ömer SEVİŞ

MUTLULUK

Mutluluk, insanın durumundan memnun olması halidir. Mutluluk, beklentileri elde etmek; gelinen noktadan haz almaktır. Mutluluk, gül bahçesinin çiçek açmış halidir... Mutluluk, ruhun, sema âlemlerinde at koşturmasıdır... Mutluluğun hayali bile mutluluk verir... Mutluluk, yeni

mutlulukların yeşermesine müsait bir bitek topraktır. Mutluluk için her zaman maddiyet ve servet gerekmez...

Mutluluk, insanın hayatından zevk alması, madden ve manen bir sıkıntısının olmamasıdır. Her insan mutlu olmanın yolunu arar, her insan mutluluğu bir ucundan yakalamak ister. Ama kolay değil bu... Mutlu olmak, çok ürkek bir av hayvanını kanadından yakalamak kadar zordur: Bunun için pars olmak, kurnazlığın daniskasını bilmek, çevikliğin doruğunda olmak gerekir; yoksa uçup giden av gibi, mutluluk da bize uzaktan alaycı bakışlarla gülümser... Ama bir de mutluluk elde edilirse, o zaman gel keyfim gel... Bütün dünyalar bizim olur, hayatın tadına doyum olmaz...

Mutluluk için yola çıkılmaz, yolun sonunda mutlulukla karşılaşılır... Her insanın kafasında, kalbinde olan istekleri, onu, bir mücadelenin içine iter... Bu mücadele, bazen karıncanın Hac'a gitme çabası gibi, derinden seyrederek... Sabır, gayret, plan, sorumluluk, azimle gidilen yolda istenen hedefe ulaşılır: Bu mutluluktur... O zaman, harp kazanmış komutanın mağrur edası, Dünya Kupası'nı havaya kaldıran sporcunun heyecanı yakalanmış olunur... Bu hal, ne kantara gelir, ne bir mekâna sığar; o, ancak, binicisinin dizginleriyle idare edilen bir küheylandır: Çevreye dehşet verirken, sahibine" Zümrüt ü Anka" oluverir...

Mutluluk, hayata kalite katar: Kaliteli hayatta problemler azalır, kimseye yük olunmaz; başkasının problemlerini çözüm imkânı doğar... Mutluluk, çevreye, insanlara sinen bir hoş kokuya benzer; onun olduğu yerde kötü bir etki söz konusu olamaz... Mutlu insan, yapıcıdır, olumludur, tok gözlüdür... Mutlu insan, herkesi kendi mutluluğuna ortak etmeye çalışır, paylaşımı sever, ömrün kalitesini yükseltir. Mutlu insan, bedbinlik denen o kötü durumun yıkıcı etkisinden uzak durur, bir rahmet bulutunun yağmuru gibi cömertlik gösterir...

Bir gül üreticisi, sadece nefis gül yetiştirmez; nezih ve narin olmanın örneğini verir; damlası altın değerinde bir yakıt üretir, çocuklarının maişetini sağlar, sevgililere mesaj olan sak elde eder, mekânı uhrevi âleme döndüren hercailler sunarak çok yönlü hizmet verir... İşte mutluluk da, bu gül üreticisinin görevini görür, sayısız faziletleriyle insanlığı ihya eder... Mutluluğun sayesinde alınan yol, gelinen nokta oldukça kıvanç vericidir. Mutluluk sadece sahibine değil, keşfedebilen herkese ufuk olur... Mutluluklar arttıkça, dünyada barış, üretimde artış, sanatta şahlanış olur...

Mutlu insan, uçsuz bucaksız semada; ya da uzayın derinliklerinde yol alan astronot gibidir: O, arzu ettiği kadar zirveye ulaşmanın hazzını yaşarken, yeni yeni hazlarla da kucaklaşmaya hazırdır; zira, birazdan bir gök cismiyle, bir gezegenle selamlaşacak ve ürpertiyle dolup taşacaktır... Mutlu insan, mutluluğun uzayı andıran sonsuzluğuyla kucaklaşacak, yeni mutlulukların da kapısını aralayacak...

Bazen de, mutluluğun hayali bile ayrı bir mutluluk vesilesidir... İnsan, güzel şeyleri önce hayal eder, sonra çalışıp çabalar ve o noktaya varır... İşte bu hayal anı bile ayrı bir mutluluktur:

Mende Mecnundan füzun âşıklık istidadı var / Âşık-ı sadık menem, Mecnun'un ancak adı var.

(Ben Mecnundan daha fazla âşıklık yeteneğine sahibim; gerçek âşık benim, Mecnun semboldür...)

Fuzûlî, bu beytinden sonra;

Aşk derdiyle hoşem, el çek ilacımdan tabib./Kılma derman kim helakim zehr-i dermanındadır.

Sözleriyle de gerçek işinin sevgiliyi elde etmek değil, onun hayaliyle avunmak ve böyle bir mutluluk anlayışında olduğunu söylemek istiyor... Bayram olmadan bayram sevincini yaşayan çocuk gibi...

Bazı durumlarda da mutluluğu yakalamak, öyle zor ve çetrefilli yollardan gitmeyi gerektirmez. Aranılan şey kısa yoldan elde edilmişse bu mutluluk için yeterlidir. Karnı acıkan biri için kuru ekmeği bulması; çobanın koyunlarını otlatmak için çayıra ulaşması; yoksulun sırtına bir hırka geçirmesi de mutluluk sebebi olmaya yeter...

Mutluluk, hayattan beklentiye göre oluşan; gayretle elde edilen, paylaşıldıkça büyüyen, hayali cihana bedel hazdır.

8.6.2007 - BURSA

TÜRK

Türk, Dünya tarihinde iz bırakmış az sayıda milletten biri. Türk, güzellik sembolü... Türk, İslamiyet'i cihanşümul din haline getiren büyük kavim... Türk, Dünyanın her yerinde at koşturmuş cengâver ulus, imparatorluklar kurabilmiş büyük millet; mertlik, cesaret, fedakârlık ve dürüstlük sembolü bir soy. Türk, devlet olmada önder, bağımsızlıkta örnek millet...

Dünya tarihi incelendiğinde görülecektir ki, üç-beş köklü milletten biri Türk milletidir: Çinliler, Araplar, Persler, Türkler, Germanler gibi... Bunların yanına daha fazla kavim koymak için akla kararı seçmek gerekecektir... Dil ve kabile bazında olanları bu gruba dâhil etmemek lazımdır. Rus Milleti, Deli Petro'yla ortaya çıktı; ABD, küçücük site devletçiklerinden tesadüfen oluştu; Avrupa, sonradan kavimlere ayrıldı... Türk; Orhun Abideleri'nde, Çin Kaynaklarında, Uygur Kaynaklarında ve daha daha nice eski kaynaklarda tarih filmi gibi uzun metrajlı bir filmin başrolünü oynayan bir kavimdir...

Tarih, ilk örneklerini verirken Türk adını zikretmek zorunda: Mete, Teoman, Cengiz Han, Atilla, Fatih, M. Kemal gibi liderlerinin adı Dünyaca bilinmektedir... Dünya Türk'ü "canlı tarih" olarak görür ve bilir...

Türk denildiğinde, güzel çehreli insan, yani güzellik akla gelir: Bir zamanlar, Avrupa'yı titreten Türk, onların gözünde ve gönlünde öyle bir yer etmişti ve öyle bir efsanevi hava husule gelmişti ki tarifi mümkün değil... Nitekim Avrupa'ya işçi olarak giden ilk soydaşlarımızı görmek için tren garlarına akın edilmiş ve merak giderilmişti... Bu nedenle bir Türk, ancak bir Türk'le izah edilebilir...

Türk, Dünya Tarihinde silinmez izler bırakmıştır: Yenisey Bölgesinde, Orhun Yazıtları, taşlar üstünde, Türk'ün milli alfabesiyle, edebi bir nutuk şeklinde, kavmine öğüt içeren sözlerle

doludur: “Üstte mavi gök, altta yağız yer çökmedikçe; ikisinin arasında Türk Milleti var olacak...” sözleri, mâzinin mesajını istikbâle taşır...

Çin Seddi’ni Çinli yaptı; fakat o, Türk akınlarının önü alınmak için inşa edildi... Böyle muhteşem eserin yapımına neden olacak akınları varın siz düşünün... Günümüzde insan eliyle yapılmış, yedi bin kilometrelik bu muhteşem eser; milletimizin büyüklüğünü ortaya koymaya yetmektedir... İmparatorluklar kurmuş, Dünyanın çoğu yerinde-Taç Mahal gibi- eser bırakmış; üç kıtaya yayılmış bir büyük millettir. Hunlar, Göktürkler, Uygurlar, Selçuklular, Osmanlılar... Gibi örneği başka yerde rastlanmayan bir kavimdir Türk milleti

Türkler, İslâm’a da büyük hizmetlerde bulundular: Onu, Arap yarımadasından alıp, bütün dünyaya yaydılar... İslam, Türk ile güçlendi, daha da güzelleşti, sistematik hal aldı... Tarikatlar ile halk boyutunda benimsendi; sanat, kültür, mimari dallarında adeta Türk patenti oluştu... Arapların dünyaca meşhur katılığı ve tavizsizliği, Türklerle hoşgörüyü, cömertliğe dönüştü; İslam daha sevimli hal aldı... Bizdeki Türklük, İslam ile çok özdeşleşti...

Türk’ün bir vasfı da devlet sahibi olmasıdır: Cumhurbaşkanı’nın forsunda yer alan on altı yıldız, mazideki Türk devletlerinin sembolüdür... Bu devletler içinde imparatorluk olanları, bin yıl, altı yüz yıl, yüz elli yıl ömür sürenleri var ki, bu hal insanı hayrete düşürür... Türk, devletine bağlı; devleti Türk’üne sahiptir... Bu ikili, karşılıklı olarak var oluş nedenidir...

Türk, dünyaca meşhur mertlik ve cesaret sembolüdür: Yakın zamana kadar güreşlerde bütün madalyaları Türkler toplarlardı, şimdi de çoğu kez öyle... Bizim askerimizin olduğu yerde güven, adalet vardır. Türk gittiği yerde kabul görür... Afganistan’da, Lübnan’da, Bosna’da, Darfur’da, Kıbrıs’ta bu hep böyle oldu... Türk, gücünü, adaleti uygulamada kullanır; birileri sömürüde...

Bir Türk’ün, “Türk” demesinden hemen ırkçılık anlaşılmalıdır: Türklük, bir olgudur; mensuplarınca benimsenme, gönülde bayraklaşma, övülme ve yaşama hakkı vardır... Bundan kimse başka bir sonuç çıkarırsa eğer, Türk’ü incitir... Zira Türk’ün kolu ve kanadı, beraberinde nice nice kavimlerin sigortası olmuştur... Hem onlar incinir diye, kavmimizin adını anmama gibi bir tercihi, haksızlık sayarız... İrkçilik, başka şeydir, bizde yönetim bazında görülmedi hiç... Eğer olsaydı, yüzlerce yıl, yan yana yaşadığımız ulusları günümüze getirmezdik, bir “Temerküz Kampı” da biz kurardık... Hem eskiden kimse kimseye de hesap vermiyordu...

Türk, bütün tarihi boyunca, mazlum milletlerin yanında yer almış: Ezileni korumuş, düşeni kaldırmış, “Aman!” diyene el kaldırmamış... Tıpkı aslan gibi: Bir hayvan bir hayvanı boğarken, ya da kovalarken, orada peydahlanan aslan olaya müdahale eder; mağdurun yanında yer alır... Aynı tür olaya bir başka hayvan onun yaptığı şekilde sonuçlandırmaz: Mesela bir köpek bir köpeği boğarken, bir üçüncü köpek peydahlanırsa eğer, o da mağduru boğmaya başlar, güçlüden yana olur... Bu asaletsiz bir tercihtir... İşte burada, aslanın karakteri ile Türk’ün karakterinin örtüşüğünü görmekteyiz... Buna örnek mi?

Vaktiyle, Fransa Kralı tazyik ve taciz edilir, mağdur duruma düşer... O dönemde Osmanlı padişahı Kanuni Sultan Süleyman bulunmaktadır. İşte Kral Fransuva bu durumdan Osmanlı hükümdarını bir mektupla haberdar eder. Hatta mektubu annesi kanalıyla yazdırır... Mektubu alan Kanuni, derhal bir mektup yazarak, Fransa Kralı’nın tacını, tahtını emniyete aldırır...

O dönemlerde, Türk dostu olan ülkelerin hasımları bir yanlış yaptı mı "Bak Türk'lere söylerim Haaa!" diye hasımlarını susturabiliyorlarmış... Şimdi aynı devletin başkanı -Sarkozy Efendi - bizi AB'ye almamaya çalışıyor, mazinin realitesini görmemezlikten geliyor... Onların yerinde biz olsaydık, bu olay böyle mi cereyan ederdi? Hayır... İşte farkımız bu... Biz onlardan iltimas değil, insaf ve adalet istiyoruz...

Türklük, cesaret, fedakârlık sembolüdür: Türk, yeri geldiğinde canını feda etmekten kaçınmaz... Bizim şehitliklerimiz, Afrika'da, Asya'da, Avrupa'da, hatta hatta Açe'de bile var... Bir zamanlar başı sıkışan Amerika'ya bile kuvvet gönderip yardım etmişiz... Yemen'e giden dönmeme pahasına da olsa- Mihrali Bey gibi- cesaret göstermiş, orada kendini feda etmiş... Böyle bir millet yoktur: Yaşamak için değil, yaşatmak için feda etmiş kendini... Çanakkale ise apayrı bir destan... Hangisini söylesem bilmem ki...

Türk, devlet kurmada, devletli yaşamada dünyaya örnektir: Mazlum milletlerden bazıları, kurtuluş mücadelelerinde, Türk'ü örnek aldı... Şu an bile, bizim devletimiz, sadece kendi milli sınırları içinde kalan vatandaşlarının devleti değil; Balkan milletlerinin, Ortadoğu'daki bir kısım kavimlerin, hatta efelenen Irak'lı liderlerin, Asya'daki soydaşlarımızın ve daha daha nicelerinin devletidir de kimsenin bundan pek haberi yoktur...

Bu necip millet, bu hasletiyile, dünyanın eşsiz bir soyudur... Onun bu özelliği, adeta Levh-i Mahfuz'da yazılıdır...

11.6.2007- BURSA

ÂŞIK POGRAMLARI

Âşık programlarını izliyorum, kimi iyi, kimi aksak... Eskiden olmayan bu programlar gelecek için gene de umut dolu... Ancak, onların hangi yönlerine müdahale gerekiyor, bunu göremedim... Âşıklarımız- ezelden beri teorik bir eğitimden uzak- usta çırak ilişkisiyle yetiştikleri için, günümüzde bazı yönleri yavan ve yetersiz kalıyor... Onları, sunucu değil; saz ve söz icraatçısı olarak görmek isterim...

Âşıklarımızın bazıları televizyon programı yapımcısı oldular. Takım elbiseli, şık kravat takarak, modern tıraşlı halde, şehir aksanlı konuşmalar içinde... Ozanlarımızın tabii haline uymayan bu durum, ister istemez yadırganıyor. Ağızda takma diş gibi belli ediyor kendini. Birazdan aşığın saza vurmasıyla hava yumuşuyor, beklentilerin bir kısmı ortaya çıkmaya başlıyor böylece...

Biz, onları hakir görmüyoruz; bilakis, yöresel kıyafetleriyle olsalar, külfet kalkar, tabiiyet gelir, diyoruz... Böyle olunca, şahsiyet konuşur, ozanlık şahlanır, izleyici coşar, diyoruz... Ama her nedense, onların elinden bir tutan olmuyor, onlar da bu kozmopolitliğe devam edip duruyorlar...

Eski dönemleri hatırlamaya çalışıyorum; bu konudaki boşluğu o zamanlar bir dolduranın olmadığını görüyorum... İşte onun için günümüzde bir yapılanma süreci ve sıkıntısı yaşıyoruz... Vaktiyle Erzurum'a 1950'li yılların başında bir üniversite kurulmak istenmektedir... Bu duruma birileri karşı çıkar ve şehrin sosyal yapısını yetersiz görür. Ancak, üniversite kurulur ve zamanla

Türkiye'nin en saygın bilim yuvası olur... Her kurum böyledir, zaman içinde olgunlaşır, sonra da ulaşılmaz bir merhaleye yükselir... Ozan programları da, zamanla, bu dereceye adaydır...

Dünyanın parasıyla kurulan televizyon kanalları, nasıl oluyor da programlarının niteliği konusunda aynı hassasiyetten yoksun oluyor, bunu anlayamıyorum... Bir âşık, hiç alışkın olmadığı konulara giriyor, ama kimse müdahale etmiyor; başka kulvarda koşuyor, dur diyen olmuyor... Bunu yadırgıyorum. Bana öyle geliyor ki, o televizyonlar, ozanlarımızı bir dolgu malzemesi gibi kullanıyorlar...

Bir zamanların ozanları ki sonradan âşık oldular, ama huyumuz değişmedi: Bizim insanımızda mevcut olan ümmilik, hep diri kaldı... İlime, yola ve erkâna tercih edildi... Geçen akşam televizyon programında Nuri Çırağı'yı izliyorum:

Yer yer çok derin, yer yer de sığ... Gönül isterdi ki mükemmeliyete gölge düşmesin... Çıraklarımız, bir usta ozanın ağzından dökülenleri toplamakla kendini görevli ve sorumlu kılmış... Bir kaleme, bir deftere gerek duyulmadan... Yani, suya sabuna dokunmadan temizlik misali...

Bu böyle olmaz; hatır için susanlar, bu değerlerimize en büyük kötülüğü yapanlardır... Zira hafızadan hafızaya döküle döküle gelmiş, teoriği olmayan öğretiyi daha fazla sürdürmek; oksijen çadırındaki hastanın durumuna benzer, kaybedilmesi an meselesidir... Bu işi, üniversiteler çözmeli; ozanlarımızı onlar eğitip, bilgilendirmeli... Zira vaktiyle TRT bunu yapamadı...

Âşık, elinde sazı olduğu halde, bir spiker gibi konuşmaya başlıyor ki bu olmamalı. Programının taleplilerini sayıyor; kimilerinde heceleyip takılıyor, kimilerinde duygusallaşıyor, bazen hatıralarına geçip konuyu dağıtıyor, böylece kısıtlı süreyi bir ara sunucunun gereksiz anonsuyla geçiştiriyor ve bunun farkına bile varamıyor...

Oysaki ozanın işi, çalıp söylemek, gereksiz iltifatlarda bulunmamak; derneklerin ve belli şahsiyetlerin nüfuzunu hissettirmemektir... Ozan konuşmalı, ama iltifat içermeyen konuda, sanat icra ederken konuşmalı; bir "Kerem ile Aslı" hikâyesini sazlı ve sözlü sunmalı; mesleğinin zorluklarından dem vurmamalı; tarzı hakkında konuşmalıdır... İşte program o zaman program olur...

Okuma yazma sorunu olanlara program yaptırmak; ozanlarımızda hâlâ bir standart aramamak; programların niteliğinden rahatsız olmamak; âşıklık geleneğimizi üniversite okumuş gençlerimize paçavra yapmaktır, alay konusu ettirmektir; iyi biline...

12.6.2007- BURSA

DİNLEMEK

Dinlemek, bir konuşmayı, bir mesajı anlamaya çalışmak; çözmeye gayret etmektir. Dinlemek, konuşmaya ve konuşmacıya değer vermektir. Dinlemek, sorumluluk bilincinde olmaktır. Dinlemek, söz dağırcığını, fikir hazinesini, gönül dünyasını zenginleştirmektir... Dinlemek, incelik ve nezaket sergilemektir...

İnsanlar, bir mesaj vermek için, bir meram ifade etmek için konuşurlar. Bu konuşmaların algılanması için dinlenmesi gerekir. Ancak dinlenen konuşmalar anlaşılır. Hatta çözmek için dinleme de yeterli olmaz bazen, açıklayıcı bilgi istenir. Bir mesaj çözüldükçe, merak giderilir, gereği yerine getirilir... Hayat normale döner, ihtiyaçlar karşılanır... Düşünün ki bir hasta, şikâyetlerini sıralıyor ve hekim hiç orali değil... Bu hasta dinlenmeden, dikkate alınmadan nasıl tedavi edilir? Varın siz söyleyin...

Bir konuşmayı, bir konuşmacıyı dinlemek, aynı zamanda onlara değer vermektir: Konuşan bir çocuk dinlenirse munis hal alır, iyi karşılık verir... Bayağı bir insan bile, insan yerine konulup dinlendiğinde efendileşip, asalet sergiler...

Dinlenen her kişi, kendinin kayda değer olduğunu görecektir, içinde önceden oluşmuş yanlış düşüncelerden arınacak, değerli olduğuna kanaat getirecektir... Dinlenen konuşmacı, değer verildiğini fark ettikçe verimli olacak, sorun kalmayacaktır... Konuşurken dinlenmeyen bir çocuk düşünün; derdini anlatmaya çalışacak, anlatamayacak, sonunda ya bir sille atacak; ya da küsecektir... Çünkü o kendine değer verilmediği kanaatine varmış, onda terkedilmişlik zannı uyanmıştır...

Dinlemek, bir sorumluluk işidir: Sorumlu insan" Bu değerli, bu değersiz!" diye bir ayırım yapmaz... Japonlar için değersiz diye bir şey yoktur hiç... Onlar için her şey değerlidir... Bunun içindir ki Japonya dünyanın önde gelen devletidir...

Uzun yıllar Filistin idaresini elinde tutan El-Fetih, aldığı dış yardımları yandaşları için kullanmasaydı, sorumluluk sahibi olsaydı, hakkı ve adaleti dinleseydi; günümüzdeki kardeş kavgaları olmayacaktı... Ancak yüksek sorumluluk sahibi olanlar söz dinler, olabilecek felaketi önlerler...

Dinlemeyen; utanmayandır, korkmayandır, çekinmeyendir, arsızdır, nemelazımcıdır, vurdumduymazdır... Dinleyen, vicdanlıdır, insafıdır, merhametlidir, naziktir, narindir, efendidir...

İnsan dinlemekle kendini geliştirir: Duyduğu her pırlanta söz, beğendiği her parlak fikir, karşılaştığı bir bostan gönül, dinleyeni ihya eder... Birikim sahibi olanlar işte böyle bir sorumluluk sonucunda yüksek birikimlere ulaşmışlardır... Çünkü "El elden üstündür." misali, her dinleme farklı farklı cevherler kazandıracak kişiye...

Dinlemeyen, birikim sahibi olmayan kişi, hangi gücüyle zorlukları aşabilecek? Hangi güzel ifadeye bulunacak? Hangi parlak fikir ile insanlara yol gösterecek? Bir engin gönül insanı olmayı nasıl başaracak? Mümkün değil... Saddam biraz iyi dinleseydi, o hazin son onu bulmayacaktı...

Dinleyen insan, incelik ve nezaket sahibidir: Bir konuşma, bize verilmek isten bir mesaj, çok pespaye de olsa, ona muhatap olan kişi eğer ince ve nazik ise mutlaka dinler... İnce ve nazik insan, karıncayı bile incitmemek için büyük gayret gösteren kişidir. Dinlememek kabalıktır; saygısızlıktır... Onun için derler ya "Herkes kendine yakışanı yapar." işte mesele bundan ibaret...

Dinlemeyen, dinletemez de aynı zamanda...

TATİL

Tatil, uzun bir çalışma dönemi sonunda verilen büyük mola. Tatil, yorgun bedeninin ve bunalan hafızanın dinlenmesi için bir vesile boşluk. Tatil, yeni bir çalışma dönemi için enerji depolanmasıdır. Tatil, bir gelişmişlik düzeyi; ekonomik olgu; plan işidir. Tatil, bizim kültürümüzün neresinde? Tatil yapmayan ne yapar? Şimdi bunları biraz açalım:

Çalışan insan bir yorgunluk sürecine girer. Bu yorgunluk, bir mola olmazsa eğer, giderek artar ve klinik vaka olup çıkar... Bu nedenle toplum mühendisleri, sosyologlar, hekimler insan hayatını planlamaya başlamışlar. İşte tatil denen o büyük mola böylece ortaya çıkmış... Yani, sekiz ay öğrenim gören öğrenci, eğer tatil denen o büyük mola ile karşılaşmazsa, ikinci yılda hızı kesilir, şevki kaçar; üçüncü yılda artık bir ordu gelse, onu okula gönderemez... Ama bir tatil, onu sakinleştirir, yorgunluğunu giderir, ikinci yıla hazır ve istekli hale getirir...

Çalışan insan, hangi işte çalışırsa çalışsın mutlaka yorulur. Bu yorgunluk giderilmezse kişi isyan noktasına ulaşır... Çünkü onda kapasite daralmış, hafıza görev yapamamaya başlamış, kaslar yorgunluktan hareket edemez duruma gelmiştir... Bir kömür işçisi, bir maden işçisi, bir dokumacı, bir asker, bir inşaatçı için bu hep aynıdır... İşte bu zaman tatil devreye girer. Kişi önce işe ara verir, sonra mekân değiştirir, ardından tutkularıyla baş başa kalır... Gelişmiş ülkelerde her işçinin muntazaman tatil hakkının olması, bunu bir seyahatle değerlendirmesi tatil anlayışıyla ilgilidir.

Hafızanın bunalması, yorgunlaşması da zordur: Zihnen meşgul olanlar için söz konusu olan bu yorgunluk, balık beslemek, avcılık yapmak veya seyahate çıkmakla giderilir... Bir sakin ortam, bunalan insanın toparlanması için en iyi ilaçtır. Dinlenip, zindeliği sağlayamamış insan, sorunlu olmaya, verimsiz kalmaya mahkûmdur... Ama zindeleşen dimağ, dinlenmiş vücut, kamp yapmış sporcu gibi verimli olur...

Tatil yapan insan, artık yeni bir sorumluluk anlayışıyla işine gidecek, eski takıntılarından uzaklaşmış olarak iş yapacak, o yalnız işini düşünecektir... Tatil yapmış olmakla dinç olduğundan verimli olacak, ne bir iş kazası, ne bir verimsizlik, ne de bir üretim hatası konu olacak... Bunlar önemli şeylerdir... İş, dikkat, istek ve enerji ile olur... O şeyler de tatil sonunda kazanılmış, hazır haldedir...

Ancak bizde tatil denince, kesenin ağzını açmak, pahalı yerlerde cümbüşe çıkmak, milletçe benimsenen değerlerimizin umursanmadığı mekânlarda bulunmak, plaj denen o güzelim deniz kıyılarını dolduranların kayıtsızlığını paylaşmaktır ki bu çok yanlış kullanılmaktadır... O tatil, esas gayesini çoktan aşmış; kabaran her türlü iştahın, avına tuzak kurmuş hokkabazın, cebini

doldurmaya çalışan patronun çıkarı için bir bataklık olup çıkmıştır... Tatilciler için her şey mubah, anlayışı, tatilcilere uzun vadede zarar vereceği gibi; mazbut ve muhafazakâr insanları da dışlayıcı bir hal almaktadır...

Tatil olgusunu kavramış insan, hayatını planlayan, zamanını iyi değerlendiren, rastgele yaşamaktan kurtulmuş insandır. Avrupalıların yaz tatillerinde Dünyayı dolaşmaları, dolaşırken oldukça ekonomik hareket etmeleri, disiplini elden kaçırmamaları bunun içindir...

Tatil için, ekonomik gelişme ön plandadır. Asgari ücretle çalışan bir işçinin Dünya turuna çıkması hayaldir. Bu insan için önce karın doyurmak gelmektedir. Ancak dolgun ücret alan, ya da aldığı ücreti gezintiye çıkmaya yeten için tatil anlamlıdır. Yoksa seyahatle değerlendirilemeyen tatil beklentinin gerisinde kalır...

Tatil, bizim toplumumuzun ve kültürümüzün teğet geçtiği bir gezegendir: Çocukken köyümüzün çok çalışan yaşlı dedesine sorardık "Dede bu kadar çalışıyorsun, hiç yorulmuyor musun?" Dede, bizi tebessümle dinler ve cevap verirdi:"Ben yorulduğumda, ayağımın birini kaldırıp yere basıncaya kadar dinleniyorum..." Bu cevaba hayret ederdik, o da çalışmaya devam ederdi... Bizde tatil anlayışı işte bu... Yani hiç yok... O halde biz ne yapıyoruz? Diyen olursa ona da cevap hazır: Ben tatilden gelenleri alkışlıyorum...

Tatil güzel; ancak, kültür ve inancımızı yok sayarak tatil yapmamız sakıncalı...

15.6.2007-BURSA

SINAV

Sınav, bilgi ve beceri düzeyi hakkında somut değerlendirmedir... Sınav, amaca ulaşmak için yapılan talimdir... Sınav, meşakkatli bir yarış, heyecanlı bir müsabaka, kapasite göstergesi, gayret kantarır... Sınav, verimli ile verimsizin ayıklanmasıdır. Sınav, talebin karşılanmadığında en iyi müsekkindir...

Bilgi ve becerinin hangi düzeyde olduğundan haberdar olmamız için bir tartıya ihtiyaç vardır, işte bu tartı sınavdır. Sınav olacak kişi, soruları görmeden, soruların kapsamı hakkındaki ön bilgilerle hazırlanır ve sınava girer. Sınav sonunda karşısına çıkan tablo, ona bir fikir verir... İşte sınavın sağladığı fayda budur. Sınav, aynı kulvarda koşanların birbirleriyle olan mesafeleri hakkında da bilgi verir ki en önemlisi de budur... Hedefe varmak için bir fikir sahibi olmuş olunur...

Bir amacı olan, bir görev uğruna çabalayan için bazen ölçümler gerekir. İşte o ölçüm sınavla olur. Ancak, ölçüme girmek için iyi bir temrin, ön hazırlık, bir talim süresi yaşamak gerekir... Bizde üniversite giriş sınavına hazırlanan öğrenci, sekiz aylık ön hazırlık görür, her ay deneme sınavları olur. Bu iyi bir talimdir... Hatta bazı öğrenciler için bu da yetersiz olur... Yani sınav, sadece son birkaç saatlik ter dökme değil; sekiz aylık komple çalışmadır da...

Sınav diye bilinen imtihan, insanın ömür boyu karşısına çıkan bir engeldir, bir denemedir. Sınamaktan gelir, ancak bu deneme yolu kırk boşumludur: Uzun zaman içinde çalışmayı, sabrı,

gayreti, emeği, parayı gerektirir. Enerjinin tükendiği, nefesin daraldığı anlar olur, ama sabredilir... Belki mantığa uymayan metotlara talim edilir, hoşlanılmayan yüzlerle karşılaşılır, ama olsun sınav için bunlar mubah...

Artık sınav anı heyecan dorukta olur, sadece sınav anında mı? Hayır, bütün hazırlık süresinde içi kemiren bu heyecan, aynı zamanda enerji ve azim aşısı yerine de geçer... Bu heyecanla insan, uyarıcı almış sporcu gibi, kapasitesinin üstüne bile çıkabilir...

Sınav, kişi için bir kapasite göstergesidir de: Aynı şartlarda, aynı sınava hazırlanan kişilerin aynı başarıyı gösterememeleri, kapasitelerinin farklı olmasındandır... Sınavla bir insan, ya da onu sınava hazırlayan belletenler, kapasite hakkında önemli fikir edinirler... Okul birincileri, sınavda derece alan öğrenciler, kapasiteleri üst düzeyde olan kişilerdir...

Sınav işi uzun bir soluk meselesi olduğu için, gayreti fazla olanlar, sınavda başarılı olanlardır... Hangi başarılı öğrenci gayret göstermeden başarılı oldu ki zaten? Ya da hangi gayret sahibi başarısız oldu? Bu soruya olumlu cevap vermek zordur... Gayret sınavın ilk şartıdır...

Verimli ile verimsizi ayırt etmek için de sınava ihtiyaç duyulur: İş için müracaat eden iki garsona da çay siparişı verilir ve ocağcı ile temas kurmaları söylenir. Biri "Çay biiir!" diye seslenir; diğeri aldığı siparişı iletmek için ocağa usulca yürür... İşte bu yapılan sınavdır ve birinci garsonun başarısıyla sonuçlanmıştır; ikinci garson pratik olamadığı için kaybetmiştir ve elenip iş alamamıştır... Demek ki iş sahibi, pratik yoldan iş yapanı, bir taşla iki kuş vuracak adamı tercih etmiş; külfete kaçanı dışlamıştır... Çünkü biri verimli, diğeri verimsizdir...

Çoğu sınavlar da talep fazlalığı nedeniyle başvuru olan bir metottur: Bizim üniversitelerimiz, her müracaat edeni alamadığı için, sınavı eleme mekanizması olarak kullanmaktadır... Bu yıl sınava bir milyon altı yüz binin üstünde öğrenci girmektedir. Kapasite ise 450 bin civarında... Gerisini varın siz düşünün... En başarılı öğrenciden başlanarak, kapasitenin dolmasına kadar iniliyor; gerisi başarısız sayılıyor. İşte bu da sınav...

16.6.2007-BURSA
Ömer SEVİŞ

MERAK

Merak, anlama isteğidir. Merak, iştahlı bir istektir. Merak, sırrı ifşa etmede içten gelen sese kulak vermedir... Merak, çözüm isteği, açıklık belirtisi, ilgi nişanesidir... Buluşlar ve icatlar merak sonucudur... Merakın fazlası da iyi değildir...

Meraksız insan yoktur. Günlük her işimizde karşımıza çıkan onca şeylerin bazıları bize yabancı geldiğinden, ilgimize mazhar olur. İşte o an merak başlamıştır. Ne zaman ki onu bir çözüme kavuştururuz, o zaman merak ortadan kalkar... Meraksız insan, yarım akıllı; isteksiz; küskün insandır... Zira merak edilmeden hiçbir şey ortaya çıkamaz... Bir insanın merakı ne kadarsa, gayreti ve başarısı da o boyuttadır... Merak, insanı bilmeye, kavramaya iten bir gizli güçtür... Newton'un başına düşen elma, içinde merak uyandırmış; meşhur "yer çekimi" keşfi ortaya çıkmıştı...

Merak, insanda öyle bir istek husule getirir ki, bendini aşan sel gibi, onu kimse durduramaz... O, kimi zaman beyni kemiren kurt olup çıkmış, kimi zaman da içte patlayan bir volkana dönmüş; ortaya çıkış nedeni çözüme kavuşunca da yok olup gitmiştir... Kirpinin dikenlerinin ne işe yaradığını merak eden, birazdan oklara hedef olmasıyla bir anda merakının giderecek olması gibi... İşte o iştahlı istek olmasaydı, kişi oklara hedef olmayacaktı...

Merak etmek, bir şeylerin keşfine, açıklığa kavuşmasına olan isteğe çanak tutmadır. Yani merak, bir nevi çözümde hassasiyet belirtisidir. İnsan içinde bir ceht, bir aksiyon, bir faaliyet işidir merak: Rahmetli Özal, Köşk'e bilgisayarlar alır, kurdururken, olup bitenleri bile merakla izlemiş. Teknisyenler, bir ara kaybolan Özal'ı masanın altında bulunca şaşırırlar; rahmetlinin içindeki merak boyutunun ne ölçüde olduğu işte böylece ortaya çıkar...

Meraklı insanlar, olayları ve nesnelere araştırmaktan, karıştırmaktan geri durmazlar: Onlar için çözüme giden her yol mubahtır... Para, külfet, emek, merakı gidermek için söz konusu değildir... Bir olay çözümlerse, bir bilinmeyen açığa çıkarsa; onlar hem mutlu olmuş, hem de mutlu etmiş olurlar...

Meraklı insan, ilgide hassas olan, isteğini gizleyememiş entel yapıda insandır... O, ikiyüzlü olmayan; içini dışa vurmaya başaran; açıklıktan korkmayan düzeyli insandır artık... Onlar, bazen bilmedikleri silah hakkında bilgi edinmekten, silahın tahribatı hakkında bilgi istemekten, silaha gerek olup olmadığından açıkça dem vuran insanlardır ki Avrupa'da bu insanlarla sık sık karşılaşılır...

Hangi buluş, hangi keşif, hangi icat var ki içinde merak olmamış olsun? Yıldırımın düşmesi, şimşegin çakması Edison'da merak uyandırdı, böylece elektrik keşfedildi ve ampul icat edildi... İşte o görülmemiş merak, günümüzde katlanarak insanlığa hizmeti, refahı sunmaya devam ediyor... Motorun icadı, buhar makinesinin kullanımı, uçak, denizaltı hep merak sonunda gelinen noktalardır... Günümüzde bir "nano teknoloji" tabiri doğdu, bu da merak sonunda gelinen noktadır. Zira insanoğlu gittikçe daha az külfet, daha az maliyet hesaplaması içinde olduğundan, yeni şeyleri merakla arıyor. İşte o şeyler de nano teknoloji olarak karımıza çıkıyor.

Merakın fazlası da zararlıdır: Külfeti arttırır, felaketlere neden olur, çevreyi rahatsız eder, cesaret sahiplerinin cesaretini kırar. Zaman zaman laboratuvarlarda meydana gelen patlamalar, denenmemiş şeylerin denenmeye kalkışılmasıyla oluşan kazalar gibi... Merak yerinde ve dozunda olmalıdır...

Ne çok merak, ne de meraktan uzak kalmak; merakın dozu ve şiddeti iyi ayarlanmalıdır...

17.6.2007-BURSA

YARDIM

Yardım, yetersiz kalana güç kazandırma... Yardım, düşeni kaldırma, ezileni koruma, yok olacağı saklamadır. Yardım, zulme set, zalime barikat, güçsüze cesarettir... Yardım, doğru yerde

ve doğru zamanda olmalı... Yardımın uluslararası boyutu da var... Yardım, istismar edilmemelidir...

İnsanlar çeşitli durumlara düşüp yetersiz kalabilirler. Bir deprem anı bunun en belirgin örneğidir: Yıkıntılar arasında yaralı vaziyette olan için yardımın her türlü söz konusudur... Böyle bir insan kurtarılmalı, tedavi edilmeli, karnı doyurulmalı, psikolojik tedavi görmeli, maddi ihtiyaçları giderilmeli vs. ki bunlar hep yardımdır... Bu tür bir yardım, dünyanın en makbul ve makul yardımıdır... Bu tür yardımı alan, normal hayata döner, heder olmaktan kurtulur... Bu yardım amacına ulaşmıştır.

Bazı yardımlar da var ki haysiyet ve şeref yönünden tahribata uğramakta olanlara acilen yapılan adeta göz ışığıdır, diz feridir, cesarettir... Bu durumda olan insan eğer yardım almazsa manevi değerleri açısından erozyona uğrayacaktır. Zalim ve zorbarların eline düşen haysiyet sahibine; iffeti tehlikede olan kadına; çek-senet zorbasının elinde oyuncak olan esnafa yapılan yardım bu türdendir...

Aşınan kültür değerlerimiz de bir yardımseverin himmetiyle neşv ü nema bulur... Bir Kandil gününde dağıtılan Kandil Simidi bu türdendir, geleneğin yaşamasına vesile olur... Barınamayana ev ve koruma veren bir yardımsever namus ve haysiyet bekçiliği yapmış olur... Bu türden yardımlar ulvi yardımlardır...

Yardım etmek, aynı zamanda kötülüklerin önüne çıkmak, felaketi engellemektir: Zalim ve zorbarlar, ezip yok etmeye çalıştıkları kimselerin yanında güçlü desteğin varlığını görünce geri adım atarlar. 1950'lerde bizi her konuda taciz etmeye çalışan Sovyet Rusya, Türkiye'nin Amerika'nın desteğini kazanınca, bu çirkin hesaplarından bir anda vazgeçti... Bu NATO Paktı'ydı ki, o zamanın büyük bir olayıydı... Böylece, devlet tehditten; ordu da karda kışta Süvari Alayları ile tatbikat külfetinden kurtuldu... Zaman zaman yerden yere vurduğumuz NATO, işte bize bu çıkarı sağlamıştır ki, bu hep hatırdadır tutula... Aynı NATO, Sırp'ların iki yıl boyunca öldürüp gömdüğü, ya da Drina Nehrine attığı Boşnakların imdadına da yetişti; onları belki yok olmaktan kurtardı... Ancak bu yardımların altında yatan bir görev daha vardı ki, o da kendi çıkarları olduğu sürece bu yardımların devam etmesiydi... Batı'nın bu katı çıkarıcılığı, insani yönünün çok üstündedir...

Zulme uğrayana herhangi bir şekilde arka çıkıp yardım etme, onu cesaretlendirir: Birkaç kişi tarafından tartaklanan birine yardım gittiğinde, kişi cesaret kazanır, hakkını korumada daha mahir olur... Hani, suratına şamar yiyenin, vay arkam, diye yakınması meselesi gibi bir şey bu...

Yardım zamanında olmalıdır: İlaç almakta güçlük çeken hasta şayet zamanında yardım alamasa, derdi üsteleyecek ve istediği yardım gelse de, o yardımın hükmü artık kalmayacaktır... O zaman "Geçti Bor'un pazarı, sür eşeğin Niğde'ye..." sözü söylenir ki bu artık kaçınılmazdır... Demek ki yardım severler daha hassas olmalı; yardımına koştukları kişinin son nefesini bekleme gibi bir aldırmamazlık içinde olmamalıdır

Yardım çok boyutludur: Zaman zaman milletlerarası durumlarda da yapılır: Bir deprem anında bu tip yardımlar yağmur gibi yağmaya başlar... Hele hele de şiddeti büyük olan depremlerde; ya da fakir ülkelerin uğradığı büyük yıkımlarda dış yardımlar artık kaçınılmazdır...

Mesela son Uzakdoğu depremlerinde bu tip yardımlar çok yetersiz kaldı ve yaralar oldukça geç sarıldı... Türkler her ikisinde de –çabukluk ve cömertlik bakımından- çok yüksek puanlar aldılar...

Bu depremlerde, uzaydan dünyayı her an, her yerini izleyip bütün olanlardan haberi olan Amerika ve yandaşları, her nasılsa, kopup gelen tsunamiden kimseyi haberdar etmeyip, teknolojik yardımlarını vermediler... Böylece esas darbeyi tsunamiden yaptı ve 200 bin insan öldü... Bazı ülkeler teknolojilerini kendileri dışındakiler için esiriyorlar adeta... Bu depremlerde Amerika ve Avrupa yardım ve yara sarmada oldukça yavan kaldı; yükü Türkiye Cumhuriyeti devleti çekti...

Yeri gelmişken kafama takılan bir şeyi de söylemeden geçmeyeceğim: Her deprem anında dış yardıma kapı aralıyoruz... Bu ilk bakışta normal gibi gelir, fakat normal değildir... Düzensizce ve rastgele yağın dış yardımlar çok da yara sarmaz... Biz madem dış yardım alacak kadar düşkünüz; o halde bizdeki makam ve mevki saltanatları ne? Anlı şanlı makam otoları; lüks otellerde konaklamalar; yüksek harcırahlar; uçaklı seyahatler bizi bu konuda çelişkiye düşürüyor... Ya dış yardıma kapı kapatalım; ya da lüks harcamaların yolunu keselim... Zira ikisi bir arada çelişki teşkil ediyor...

Bir tarihte Almanya'da deprem oldu ve bizim yardım malzemeleri yüklü uçağımız apronda anında volta atmaya başladı... Karşı tarafa yardım istekleri soruldu. Anında yardım talebi geri çevrildi:" Bizim her konuda yeterli gücümüz var, teşekkür ederiz!" dediler ve bizi şaşırttılar...

Biz de bundan sonra yardım konusunda bu olayı örnek alalım... Yardımın "el açma" olduğunu unutmayalım... Yardım alan kişi olsun, millet olsun, onur ve haysiyetini aşındırır; geleceğine iyi miras bırakmaz... Nitekim Marşal yardımları günümüzde hep irdelenip durur...

Yardıma istismar edenler de vardır: Çeşitli kılıklara giren insanlar, izbe yerleri, köşe başlarını tutup, insanların hislerine hitapla yardımlarını alırlar... Devletin oldukça organize olduğu şu zamanda bile kapı kapı gezip yardım toplayanlar çoktur... Bunların büyük bir yüzdesi istismarcı... Bu kişilerin büyük bir kısmı zabıtayı görünce toz olurlar... Yakalanınca da para kasası açılmış gibi para saçarlar...

Dilenmeyi alışkanlık edinen, insanlardan toplamayı mubah gören, alın teri akıtmamayı meslek edinen bu kişilere yapılan yardımlar oldukça sakıncalıdır... Böyle insanlara yardım etmek, yanlış prim vermektir...

Yardım, yerinde ve zamanında olmalı; yanlış yere verilmemeli...

19.6.2007-BURSA

HAYAL

Hayal, arzu edilene gönülde yaşatmaktır. Hayal, meteliksizin hazinesidir... Hayal, hakikatin aksi, ruhun dansı, kapasitenin meyvesidir... Hayal, dış dünyanın içe yansımaları, ufkun rotasıdır... Hayal, ressam fırçasının renk cümbüşü, müzisyenin mahrem nağmesi, âşığın baş ağrısı, şairin

narin düşüdüdür... Hayal, her gönül sarayının duvaklı gelinidir... Hayal, Şehzade'yle Prenses'in birlikte yaptıkları balıkçı kulübesidir...

İnsan; sahibi olmak istediği şeyi aklından geçirir, gözünde canlandırır, sonra gönlünde tahta oturtur, işte o zaman hayaliyle baş başadır... Hayal, gönle doğan güneş gibidir artık, orayı ısıtır, aydınlatır, karamsarlığı dezenfekte eder... İnsan, hayal kuramasaydı kim bilir hangi sıkıntılarla heder olup gidecekti... Hayal, her derde deva ilaçtır... Günlük, ya da anlık isteklerimiz, gönlümüze doğan hayal güneşi ile karşılanacak, gönlümüz ısınacak, ruhumuzun karartısı son bulacak böylece...

Hayal kurmak için para pul gerekmez... Bir insan meteliksiz de olsa, en lüks hayale sahip olabilir... Dünyanın ötesine bir anda gider, saraylarda eğlenir, uçaktan uçağa geçer... Bu nedenle hazine sabinin yapabileceği şeyleri hayal sahibi de yapmış olur...

Hayal hakikatin aksidir; hangi icat ve buluş var ki önce hayal edilmemiş olsun: Aşırı bulan Pastör önce hastalarının iyi olacağını hayal etti, sonra da ilgili aşırı buldu... Böylece aşırı önce hayale aksetti, sonra hakikate dönüştü...

Hayal, kuvvetli ruh gücünün aktivitesi ile canlanır: Ruh gücü olmayanlarda hayalden eser olmaz... Manen iyi noktalara gelebilmiş rint, hayaliyle dünyalar kurar: Mecnun, kendinden geçmiş ve ermiş hale gelmiştir hayalinin sonunda...

Her insan kapasitesince hayal kurar: Ermişin hayali de; sığırtmacın hayali de sonuçta hayaldir... Ancak, biri en yüce mertebeye kavuşmayı hayal edecek; diğeri günlük azığının tamamlanmasını... İnsanların beklentisi ne kadarsa, hayali de o kadardır: Aşk," ateş denizi"ni "mumdan gemi" ile geçip sevgiliye kavuşacak; hamal da kuru ekmeğe sevinecektir...

İnsan görüp de imrendiği şeyleri hayal eder: Bulunduğu çevrede kişiye cazip gelen, elde etmede zorlandığı şey hayaline girer... İyi giyineni gören, süslü giysi hayal edecek; zeybek oyununu görüp oynayamayan, hayalinde zeybeği canlandıracaktır...

İnsan hayal kurduğu şey ile kendine ufuk, görev da belirlemiş olur... Kişi ne hayal ediyorsa, sonuçta onu elde ediyordur... Büyük Asker Mareşal Fevzi Çakmak, çocukluğunda asker ve silah oyunlarını hayalinde yaşatır, kum üstünde devamlı muharebe canlandırmış. Sonunda büyük komutan olup çıkmıştı... Demek ki onun hayali ona ufuk olmuştur...

Hayal, kişinin dünyasının zenginliğiyle de orantılıdır: Şehzadenin düğün hayali oldukça tantanalıdır... Bu Şehzade hele hele bir Hint tahtının varisi ise, onun hayali kırk gün kırk gece süren eğlencelere kucak açacaktır...

Müziyenler de hayal ettikleri şeyi meşk ederler ve böylece güzel eserler ortaya çıkar... Hayali en zengin olanlar, bestesi en çok olanlardır. Türk Sanat Müziği'nde beste yapma derecesinde olanların çoğu bu türdendir... Zeki Müren, Avni Anıl, Dede Efendi, İtrî ve daha onlarca, hep aynı kaynaktan ilhamla eserler ortaya koydular... Bu şahsiyetler, gönüllerindeki ipek hayalleriyle nadide dantel misali besteler yaptılar...

Âşık, hayal ile yaşar; gönlünde kurduğu tahta oturan sevgili, artık âşığın fermanlı hünkâridir... O hünkâr, hangi çılgın istekte bulunursa bulunsun, o istek âşık için zevkle yerine getirecek emirdir... Bu bir baş ağrısıdır, ama başka türlü...

Hayal işi, narin düştür aynı zamanda: Nedim, o meşhur benzetmelerini işte bu taze hayalleriyle yazdı: “ Haddeden geçmiş nezaket yâl ü bâl olmuş sana/Mey süzölmüş şışeden Ruhsar-ı âl olmuş sana “(Nezaket, haddeden geçmiş sana boy-pos; şarap, şışede dinlenmiş, yanağının alı olmuş...” Bu güzel mısraların narinliğini ancak hayal ile sağlar şâir...

Hayal, gönöl sarayına gelmiş bir duvaklı gelindir: O saray, o anlık, onun ayaklarına kapananlarla doludur; bir gelin için hangi fedakârlıklar yapılırsa; onun için de aynı fedakârlıklar yapılır: O azizdir, tazedir, nazik ve narindir... Yuvaya ısınsın diye peşkeşe boğulur, yabancılık çekmesin diye ona her can dost olur... Hayal, işte böyle” el bebek, gül bebek” bir nâzenindir... Bu gelin, her gönöl sarayına misafir olabilen peridir...

Hayal, bazen umulmadık derecede sade ve mütevazı olur: Bazen, Prenses ile bir Şehzadenin hayali çok daha renkli beklenirken, bir anda dudak uçuklatan sadelikte çıkar... Bir sazlık, bir kulübe, bir samanlık onları mutlu etmeye yeter... Nitekim evlenen Bedevi çift, zıfâf için, تنها çölü tercih eder... Hayal, bazen de işte böyle garip tecelli eder...

22.6.2007- BURSA

UYUMAK

Uyumak, bedenın, maddi ve manevi yorgunluğu atması için, dış dünya ile ilgisini kesip, derin bir sessizliğe gömölmesidir. Uyku, kişinin en savunmasız halidir. Uyku, rüya âlemine açık, dış âleme kapalıdır. Uyumak çeşitli mecaz anlamlar da taşır...

Bir canlı, özellikle insan, beli bir çalışma anından sonra, yatıp dinlenmek ister. Dinlenmek üzere yatan insan, birazdan kendinden geçer ve derin bir sessizliğe gömölür... İşte bu hal uyku halidir... Uyuyanın bilinci kapanır, sezgisi gider, refleksi kaybolur... Uyku hali adeta bir yarı ölümdür... Uyuyan insan, gecenin o sessiz ve تنها saatlerini bedeninin istekleri doğrultusunda kullanır; uzun bir sürenin sonunda kendiliğinden uyanır ve toparlanmaya çalışır. Bir müddet de mahmurluk olur, sonra iş hayatı devreye girer...

Uykulu beden eğer insan ise, rüyalar görmüş, karabasanla karşılaşmış, varsa, rahatsızlıkları sayesinde uykusu bölünmüş ve gözler kızarık halde uyanmıştır... Ağır hastalar uyuyamaz, anneler sıkça yan değiştirir; sokak bekçileri ayakta, hırsızlar tetikte geçirir bu anı... Uyku ile gece eşdeğerdir...

Kimi gelecek güne erkenden başlamak için yatar uyur; kimi haysiyetine sahip çıkmak için yatar; kimi de birilerinin yatmasından yararlanıp, karanlık işlere girer... Uyku, böylece çoğu derde derman olan bir ilaç olur çıkar... Onu isteyen istediği gibi kullanacaktır artık; o, kişinin niyetine göre şekilden şekle girecek...

Uyuyan insan, kapısını her tehlikeye açmış insandır: Böylece bütün tehlikelere açık olan o kapıdan kim bilir neler girecek neler... Uyku halinde kimileri boğazlanacak, kimileri soyulacak, kimileri uyandırılıp teslim alınacak, kimileri tehditle muhatap olacaklar vs.

Bu nedenle uyuyacak insan, emniyetli yer bulmadan uyumamalıdır... Uyuyacak olan kimse, güvenilir insanlarla bir arada olmalı, korunaklı yerlerde bulunmalıdır. Uyuyacak olan kişi yerini ve zamanını müsait bulmadan asla uyumamalıdır.

Bazı kişiler herkesten emin olduklarını sanıp, kaygısız bir tavır içinde olabilirler. Bu kişiler hayatta insafsızların, sapıkların, densizlerin olduğunu hesaba katmalı ve adımlarını ona göre atmalı.

Dünyada olup bitenlerden habersiz kişiler için de "Uyuyor!" denir. Yani dikkatli olmayanlar için de uyku hali söz konusudur... Sezgisi zayıf, kavraması gelişmemiş, ilgisi olmayan için uyku hali hiç bitmez... Bir meczup, bir çocuk, bir cahil için bu durumlar sıkça yaşanır.

Her şeyin fazlası gibi uykunun da fazlası zararlıdır: Süreyi boşa geçirir, hantallığı arttırır, aczi ve yoksulluğu körükler... Bütün varlıklı insanlar, uykudan fedakârlık etmiş insanlardır. İsraili, tavuk çiftliğini gece de gündüz havasına çevirerek, tavuğun bir günde iki yumurta vermesini sağlamış. İşte az uyumanın sağladığı yarar.

Uyumak, bedeni ihya etmeye de, yok etmeye de kapı aralar; dozu iyi ayarlanmalı...

14Temmuz, 2007 -BURSA

AYDIN

Aydın, kafası ve kalbi güdümünden kurtulmuş yetişkin insan. Aydın, hurafelerin gölgesinden çıkmış; akl-ı selimde karar kılmış süvari... Aydın, karanlığın zifirine, ışığın nurundan kalkan icat etmiş mucit... Aydın, sahte kahramanlık yaftalarını sevmeyen tok gözlü nefer... Aydın, insan olmadan, insana fayda sağlanamayacağını bilen arif... Aydın, çıkar hastalığına yakalanmamış hekim... Aydın, varlığı, yokluğuna galebe çalmış deha.

Aydın insan, kendi akli ve kendi duygularıyla hareket eden; başkalarının dayatmalarını kendine rehber etmeyen akıllı insandır. Aydının yeterli akli, kendinden menkul fikirleri, sağlam düşünceleri vardır. Duyguları hastalıktan uzak; başında kavak yelleri esmeyen bir tevazu insanıdır... Kendi normlarını oturttuğu için, o artık başkalarının yönlendirmelerine kulak asmaz. Çok sağlam bir süzgece sahiptir: bardağa çay otlarını salmayan o küçük aygıt, onunkinin yanında hiç kalır. Aydın, iradesi dışında- başını kesseniz -bir adım atmaz; kimseye basamak olmaz. O kullanılmaz, başkalarına "deniz feneri" gibi rehber olur.

Aydın, yanlış inançların, boş fikirlerin cazibesine aldanmamış; gittiği yolda- tek bile kalsacesaretini kırmamış süvaridir. Aydın, depremin "Kızıl öküz işi..." hurafesine inanmaz... O, yanlış yanlış; doğruyu doğru bilebilen bir terazidir. Abartı ile, şaşkınlıkla Aydın olanı kimse kandıramaz.

Aydın, cephede kanının son damlasına kadar çarpışan süvaridir. O teslimiyeti değil, haysiyeti düşünür. Aydın temelsiz bir şey isnat etmek imkânsızdır... O hep aklın ve bilimin yanındadır... Aydın, ekseriyetin alkış tutacağı şeyde karar kılar; attığı adımın doğru olduğunu peşinen bilir.

Aydın insan göstermelik şeylere, başkasına ait başarıları kendi zimmetine geçirme küçüklüğüne asla tenezzül etmez. O başarıyı alkışlar, başaranla barışık olur... Kendine ait olmayan şeylere sahip çıkma yanlışlığına hiç düşmez...

O, doğruluğun her sonucuna katlanmayı peşinen kabul etmiş tok gözlü neferdir. Onda gösteriş, riya, "üçkâğıtçılık" yoktur... Dümeni, başta belirlenen rotaya göre hareket eder; her değişen duruma göre dümen kıvırmaz...

Aydın, önce insandır: o, insan gibi hareket eder; insan olmayanlara da insanlık dersi verir. Ona göre insan olmak, insana saygı ve hürmetle yaklaşmak; şüpheyi ve peşin yargıyı kenara atmak; kişiye değer vermek; büyüklüğünü tevazu içinde gizlemek olmazsa olmazdır... Tebessümü yüzden, tatlı dili ağızdan uzak tutmama arifliğini aydın iyi bilir... Bu haliyle aydın, halkın can dostudur...

Aydın insan, çıkar denen basit hesabı yapmaz. Aydın için çıkar, kamu yararadır... O, kendi çıkarını düşünseydi ne bir icat olurdu, ne de insanlık arpa boyu yol alırdı... Çünkü nice aydınlar var ki inandığı dava uğrunda canlarını vermişler: Afrika'ya giden doktorların, hastalığa aldırış etmeden, halkın sağlığı için canlarından olması gibi...

Aydın insan, yokluğunda bile var olması mümkün olmuş insandır: Edison günümüzde yok, ama icadıyla hep yaşayabilen insandır... Mimar Sinan öldü, fakat her eserinde dipdiri ortada... Aydının adı ve sanı, kendi olmasa da, ortadan kaybolmaz...

Aydın, fazilet ışığı hiç sönmeyen bir lambadır.

7.8.2007-BURSA

GIYİM

Giyim, insan bedenini örtmek üzere dışarıdan temin edilmiş eşya. Giyim, ekonomik gelişmeye hitabeden olgu. Giyim, kültüre, medeniyete, inanca, zevke göre çeşitlenen bir aksesuar... Giyim, bazen görev, bazen de gösterim olan araç... Giyim, sık sık değişebilen tüketim maddesi. Giyim, kusurları yutan KARA DELİK... Giyim, estetik yönü olan meta...

Giyim ile insan birlikte anılır oldu: Ne zaman ki insan yaratıldı, o zaman da giyim/örtü/setre ortaya çıktı. Âdem ile Havva ilk giyinen insanlar olarak ağaç yapraklarıyla örtünmek zorunda kaldılar... Zaman içinde gelişme kaydeden giyim, insanın vazgeçilmez parçası oldu... Böylece örtünen insan kendini güvende hissetti; soğuktan, tehlikeden, hastalık bulaşmasından korunmuş oldu... Örtünen beden tahriklere kapandı, birilerinin alay etmesinden korundu, mahremiyet giyimle emniyete alındı... Edep ve hayâ, giyim zırhı ile neşvü nema buldu...

İnsan, libas/ elbise/giysi ile azalarını örterken, aklını kullandığını da gösterdi. İnsanın dışında hiçbir canlıda giyim denen örtüyü görmek mümkün değildir... Hayvanlar, özel

bölgelerini örtebilecek uzuvlarıyla yaratılmışlardır: Büyük ve küçükbaş hayvanlarda kuyruk buna örnektir.

Giyim denen olgu, ekonomik gelişmeyle yakından ilişkilidir: Kürk giyen birinin zenginliğine peşinen hükmedilir... Yırtık pırtık giysiler içinde olan birinin de fakirliği tartışılmaz... Zengin ülkelerde lüks mağazaların olması, pahalı kumaşlardan imal edilmiş giysilerin revaçta bulunması ekonominin eseridir... İnsanların açlıktan öldüğü ülkelerde giyim cazibesinden bahsetmek mümkün değildir... İtalya ile Sudan'ı bir düşünün; biri zirvede, diğeri çok diptedir...

Giyim aynı zamanda bir aksesuardır: Kültürden kültüre farklılık gösterir; Arap başını beyaz tülbentle örter, Türkler için böyle bir hal hakaret içerir... Kaftanı bizde kadın giyer, onlarda erkekler...

Giyim, köylü ile şehirli arasında da değişirdi: Şehirli iç çamaşırlarıyla sokağa çıkmazken, köylü tarlasına bile giderdi...

İslam inancı bol örtüyü öğütledi; Uzakdoğu dinlerinin bazıları da çıplaklığa çanak tuttu. Buda helkeli gibi.

Giyim ile zevkler de zirvelere çıkmış, moda denen adeta giyim mimarisi icat edilmişti... Gençler dar giysileri tercih ederken, yaşlılar bolluktan yana tavır takındılar. Bir çeşit giyim kısa süre sonra değişip farklı şeklede sunulmaya başladı ki bu da tüketimi arttırdı.

Giyim, bazen görev oldu: Bir öğretmenin örnek tuvaletlerle öğrencilerinin karşısına çıkması, onları aynı insan etmenin bir çabasıydı ki bu bir amaca hizmet etmekteydi...

Ancak, arazide düşmana yakalanmamak için özel giysiler giymiş bir askerin giysisi de vizyon görevi üstlendi. Zira haki renk o savaşçıyı saklayıp gözden kaybetmekteydi...

Giyim, günümüzde ekonominin kazandığı çok boyut nedeniyle, bir sektör oldu: Bir ekonomik dengenin vazgeçilmezi durumuna yükseldi. Eskiden dayanıklısı ön plandaydı, şimdi sık sık değiştiği için şekli ve fiyatı ön plana çıktı, kalite ikinci plana itildi.

Eskiden bir palto on yıl giyilirdi; şimdi gelişmiş ülke insanları bir yıl giyer, ertesi yıl değişen moda nedeniyle eskiyi, yıkar, ütüler bir kap içinde çöpe koyar ki bu bir tüketim ekonomisidir... Tüketim ekonomisi de diğer sektörlerin hareketlenmesine vesile olacağından ayrı bir görev icra eder ve kendi mantığı içerisinde haklılık kazanır...

İnsan giyim ile şahsiyet ve görünüm kazanır: Giyim, ayıpları, kusurları örter, saklar, kaybeder... Nice alımlı olmayanlar vardır ki, güzel giyim ile revaçta olan insan konumuna yükselirler... Nice hokkabazlar giyimlerinin tevazusu ile faziletli insan avantajından istifade ederler... Onun için derler ya: "İnsan giyimi ile karşlanır, liyakatiyle uğurlanır..." İnsanları etkilemenin yolu iyi giyinmekten geçer... Eskiler, gösterişten ziyade tevazuyu ön plana çıkarırlardı, ama günümüzde durum tersine dönmüştür... Bu nedenle giyim hataları yutan adeta bir "KARA DELİK" görevi görmektedir...

Giyim, estetik yönü olan; insanı kültür, mansıp, mevki gibi yerlerde kişilikli kılan zarafet aracıdır. Göze hoş gelen, ruhu okşayan, gönülde taht kuran güzelliklerin elde edilmesinde giyim

payı büyüktür... Bir yaşlının iyi giyinmesi sayesinde şık görünmesi; bir damat ve gelinin “gelinlik” ve “damatlık” giymesi, giyimin vazgeçilmez estetik değerinin oluşundandır...

Giyim, hem örtü, hem mesajdır; bir yanı ekonomiye, öbür yanı kültüre hitap eder...

10.9.2007-BURSA

YABANCI DİL CAZİBESİ

Az gelişmiş ülkelerde yabancı dil çok teşvik edildi, böylece yabancı dil hayranları oluştu... Bu dillerin içinde en başta İngilizce geldiği için her derde deva görüldü: Kalkınmanın şartı, ilerlemenin anahtarı, işsizliğin çaresi olarak benimsendi... Böylece ana dili küçümsendi, yabancı dil ön plana çıktı. Ana dilinin gelişmesi durdu, yabancı kültür hayranlığı başladı. Bu anlayışın ilk uygulamaları Uzakdoğu gibi yerlerde kendini gösterdi... Oysaki bir kavme önce ana dili, sonra yabancı dil tavsiye edilmeliydi...

Son yüzyılda dünya küçüldü, insanlar arasında gelişmişlik düzeyinin farklılığı ortaya çıktı. Gelişmiş ülke insanlarından yardım isteyen yoksul ülke insanları şu tavsiye ile karşılaştılar: “Siz bizim dilimizi öğrenirseniz, sorununuza çare bulunur. Sizin diliniz sizi geri bırakmış, o dille eğitim de; bilimsel çalışma da olmaz...” Bu yaklaşıma can simidi gibi sarılanlar, ilk etapta olumlu sonuçlar da elde ettiler... Bu olumlu sonuçlar, yabancı dilin cazibesini arttırdı, hayranlık derecesinde ilgi gördü... Recâizâde Mahmud Ekrem “Araba Sevdası” adlı eserinde yabancı hayranlığını sergiliyor, gençlerin çarşıda, sokakta Fransızca kelimeleri, bilmeyenlere bile, kullanarak, keyif çattığından bahsediyordu...

Yabancı diller arasında dünyada en çok konuşulana İngilizce olduğu için, en fazla benimsenen de o oldu. İngilizce bilen biri adeta dünyalığını da, ahretliğini de peşinen kazanmış sayardı kendini... Yabancılardan ilgi görür, yerlilerin hayran hayran bakışlarıyla böbürlenir ve kendi insanlarını- istemese de- küçümsemeye başladılar... Bildiği yabancı dil ona çıkar ve mevki sağlıyor, bu dereceye ulaşamamışları komplekse düşürüyordu...

Artık yerli de, yabancı da kalkınmanın, gelişmenin, ilerlemenin yolunun yabancı dilden geçtiğinde birleşmiş; ana dili horlanmış, bir ayak bağı sanılmıştı... Yabancı dil öğretmenleri, dershaneler devreye girmiş, dil öğrenme ihtiyacı yeterince karşılanamamıştı... Halbuki mevcut pasta iki açığız tarafından kapılmış, üretim adına ortaya bir şey konmamış, eskiden on kişinin paylaştığı pasta, iki kişinin malı olduğundan, cazibe oluşmuştu, hepsi bu kadar... Böylece toplumda faklı tabakalar oluştu, kültürler ayrıştı, sıkıntılar çoğaldı, kargaşa ortamı doğdu, eskinin küçük mutlulukları da yok oldu... Bize bu reçeteyi sunanlar, hayrımız için değil; kendi kültürlerinin, dillerinin egemen olmasını sağlamak için sunmuşlardı...

Yabancı dilin tavsiyesini yapanlar, onun kelime sayısıyla, bizim dilimizin kelime sayısını karşılaştırarak, sayısı fazla olanı üstün görüyorlardı... İlk bakışta öyleydi de: Zengin dil dururken fakir dil de neyin nesiydi... Halbuki zengin dil denen İngilizce, son asırda o düzeyi yakalamıştı ve geçmişte oldukça sadeydi... Hem bizim ana dilimiz neden küçümseniyordu, neden unutulmak isteniyordu? Bu dil ile geçmişte edebiyat da, sanat da, bilim de yapılmamış mıydı?... Göktürk Abideleri, Çin kaynaklarındaki Türk dünyası, hakkıyla incelenmiş miydi? Karahanlı, Gazneli,

Selçuklu, Osmanlı eserlerinde yapı taşı olan dil, neyin nesiydi acaba? Aslında birileri aceleye getirip, bizim dilimizi ve kültürümüzü bizden ayrı bırakmak istiyorlardı, hepsi bu kadar...

Yabancı dil hayranlığı başlayınca, ana dilinin gelişmesi durakladı. Kişi kendi ana dilini küçümser de ondan uzak kaçarsa, o dil gelişir mi? Elbette gelişmez... Böylece ana dilin içine yabancı kelimeler girdi, öğrenilen yabancı dil sayesinde yabancı kültürle karşılaşılıp, kişinin kendi kültürü ikinci plana itildi... Mesele sanıldığı kadar basit olmadı, dil ile başlandı, kültür de elden gitti, böylece kimlik tartışılır hale geldi... Sonuçta hem ana dili, hem öz kültürü zedelendi ki bu millî benliğin erozyonu demekti... Beklenen düzeye erişilemediği gibi eldeki de kaybedilmişti...

Uzakdoğu ülkeleri olan Hindistan, Pakistan bu uygulamanın ilk alanları oldu: İngilizce öğrenilmiş, hatta ülkelerin resmi dili bile İngilizce olmuştu, ama beklenen gelişme olmamıştı. Bu ülkelerde insanlar yine açtı, yine işsizdi, yine cahildi... Değişen şey İngiliz hâkimiyeti ve sömürsün buraları kapsamına almış olmasıydı...

Bütün bunları yazmamızdan maksat, yabancı dil düşmanlığı değil, yabancı düşmanlığı hiç değil; ucuz arayışlarla, yanlış reçetelerle zaman kaybetmemek; değerlerimizi terk etmemek, öz kültürümüzü korumak, dilimizin gelişmesini sağlamak ve kendimize güvenmektir...

Bir kişi önce kendi ana dilini iyi bilmeli, sonra yabancı dil öğrenmelidir: Kişi kendi dilini öğrenince, bildiği yabancı dil de işe yarar hale gelir. Yurtdışında yetişen Türk çocukları, doğup büyüdüğü ülkelerin dilini mükemmel biliyorlar, ancak kendi ana dilleri yetersiz olduğundan, tercüme, ya da onlarla anlaşma mümkün olmuyor ve beklenen verim alınamıyor. Dilde transfer, karşılık, çok önemlidir; birinden biri eksik olursa beklenen fayda olmaz... Hele hele yabancı dili refahın anahtarı görmek, ya da öyle göstermek, hem yanlış, hem kasıttır.

Yabancı dil öğrenelim; ancak, önce dilimizi ve değerlerimizi öğrenelim...

10.9.2007-BURSA

TARİKAT

Tarikat Arapça bir terim olup, Türkçede yol, yollar anlamına gelir. Bir başka ifadeyle vizyonu Tasavvuf olan ekol. İslam inancında belli bir ekolü benimsemiş Gönül Erleri'nin benimsedikleri kurallar bütünü... Tarikat, Hazreti Muhammed'in hoşgörüsü ve uygulamalarından yola çıkılarak varılmış nokta... Şeriatın sert emirlerine, yalınlık arz eden yaklaşımlarına gönül hırkası giydirilmiş bakış...

Tarikat, dini literatürümüze Arap ve Fars etkisiyle girmiş bir terim. İslamiyet'in yayılmasında, benimsenmesinde geliştirilmiş metot, açılmış yol, benimsenmiş görüş, husule getirilmiş kurallar bütünü...

Tarikat, tasavvufun tekniğini vizyon olarak kullandığında paha biçilmez eserlerin ortaya konulmasına vesile olmuş, mana alemine, hüner alemine, ifade dünyasına müspet katkılar sunmuştur. Müzik repertuarları, besteler, en alımlı şiirler, değerli eserler, sanatsal mimarı tarikatın meyvesi sayılır... Tasavvufu gerçek boyutlarıyla öğrenmek için Mahir İz, Fahir İz önemli kaynak teşkil etmektedirler...

İslam dini yayıldııkça, çeşitli görüşler belirmiş, özde aynı kalmak üzere beliren bu görüşler sahipleriyle anılır hale gelmiş ve Tarikatlar de işte böyle kurumlaşmıştır: Mevlevî, Nakşi-ı Bendi, Bektaşî, v.s. gibi... Ben dini bilgileri tekrar etmekten çok, Tarikatın bendeki etkileri üzerinde durmak istiyorum...

Tarikat ile Tasavvufun zengin mecaz dünyasına bandırılmış dini hükümlerin, özü aynı kalmak kaydıyla, görüntüsü ve çeşnisi farklı kılınmış: Dinin emirleri salt Şeriatta çok keskinen, Tasavvufun tekniği ve Tarikatın marifetiyle gülücük saçır hale getirilmiş... Böylece İslâm ile ilk tanışan insan, ondan korkmamış, onu severek ve ondan hoşlanarak onu kabul etmiş... Anadolu'da Müslümanlık Tarikatların yardımı ve sevecenliği ile hızla yayılıp benimsendi... Şayet şer'î hükümler-bir zamanların Japonlarına olduğu gibi- birebir anlatılmış olsaydı, başarı derecesi pek parlak olmayacaktı... Zira Japonlar, şer'î hükümleri çok sert buldular ve daha ilk etapta tiksiniş Müslümanlığa yaklaşmadılar...

Tarikat bir düzey işidir: Cahilin elinde paslı teneke, ahilin elinde Reşat altınıdır o... Cahilin tarikat anlayışı, deli ineğin danasına yaklaşımı gibidir, sevgi sunayım derken çiğneyip ezer o zavallı yavruyu... Tarikat işi cam yüklü küfeyi sırtta taşımaya benzer, onu kırmadan küfeyi taşımak gerekir... Bunun için de olgun kişiye ihtiyaç vardır, zira rastgele birine o cam yüklü küfe emanet edilemez...

Tarikat yolunu benimsemiş ünlü kişiler için "Gönül Eri" ya da "Alp Eren" adları verilmişti. Hoca Ahmet Yesevî, eski Türk Yurdu olan Orta Asya'da bu temeli atıp, müritleri olarak Mevlânâ'yı Anadolu'ya gönül elçisi olarak göndermişti... Yunus Emre, Taptuk Emre, Hacı Bayram Veli, Hacı Bektaş Veli de bu yolun devamını sağlamışlardı...

Kısacası, tarikatla insanımıza anlatılan İslam; benimsenmiş, sevilmiş, yayılmış ve hem de millî benliğimiz muhafaza edilmiş... Yani İslâm, Türk karakter ve seciyesiyle teçhiz olmuş; Türk de İslam ile şereflenmiş... Böylece Müslümanlık "Cihanşümül bir din" olmuş: İslam'a en büyük hizmeti Türkler yapmış... Hicaz Demiryolu inşasıyla, İslâmlığın Arap Yarımadası'nın dışına taşınmasıyla, Türk adalet ve fedakarlık anlayışıyla Müslümanlık Cihanşümül bir hal almıştır...

İşte Tarikatlar böyle önemli görevler üstlendi, onlar sayesinde Anadolu, Türk Yurdu, Müslüman Yatağı oldu... Son zamanlarda çeşitli Tarikat adı altında yapılan yanlışlara bakılarak, bütün tarikatları aynı gözle görmek, ya da göstermek, Alp Erenlerimizin hatırasına saygısızlık, geçmişimize de düşmanlık olur... Tarikatı, Tarikat ehlini hor ve hakir göstermek de ayrı bir haksızlıktır: Sanat dünyamızın büyük banileri birer Tarikat ehli kişilerdi... Şeyh Galip, İtrî, Dede Efendi, İbrahim Hakkı ve daha niceleri...

Ancak, Tarikatın halk arasında gördüğü değer, Tarikatların azizliği, çeşitli çevrelerce istismar edilmiş, Tarikat ehli olanlar adına çirkinlikler işlenmiş... Birtakım Tarikatlar icat edilmiş, şeyhler, dervişler, müritler türemiş; saf insanları yanına alıp çıkar sağlamışlardır... Bunun örnekleri dün de vardı, bugün de var... Bunları ayırt etmek, entelektüel bakış ile, vicdan ve insaf ölçülerini kistas olarak kullanmakla mümkündür...

Günümüzde yaygınlaşan hürriyetler çok sesliliği ortaya koymaktaysa da; dikkatli olanlar tok ses ile kulak tırmalayan sesi hemen ayırt ederler... Yani gerçeği, sahte olandan ayırmanın ölçüleri her zaman vardır: Biri düşmanına yavrusunu kaptırmak istemeyen anne gibi kendini parçalar; diğeri, ayak patırtısıyla pabuç bıraktırma, peşinde olur...

Zaman en iyi ilahtır, en doğru hakemdir, en samimi dosttur: Geçmişin çalkantıları içinde nelerin olduğu hakkında bize en doğru bilgileri o verir; yanlışları ayıklar, hatayı hasara çıkarır; gerçeği de gün yüzüne... Kararımızı vermek için mazinin engin sabrından ve değerli hükümlerinden yararlanmak gerekir... İnatla, peşin hükümle, kin ve nefretle yaklaşmak insana yakışmaz. Hele hele aydına hiç yakışmaz...

Tarikat ehli olmaya gerek var mı bilmem, onu karar verenin kendi bilir... O kişi belki yarının Yunus'unun hazırlığını yapmak üzeredir... Belli olmaz, bakarsınız bir sahte Tarikatın başlangıcı da olabilir... Bize düşen, tarafsız kalmak, sabırlı olmak, maziye bilmek, kıstasla hareket etmektir... Ne kimse kimseyi hor görsün, ne de kimse peşin hüküm taşınsın...

Tarikat, Hz. Peygamberimizin hadislerinden yola çıkılarak gelinen nokta olmuş, fakat ille de herkesin o noktaya varması mecbur kılınmamış... İsteyen, sabrı ve nefesi yeterli olan bu yola çıksın... Bu yol meşakkat yolu, "İnsan meşakkat ile olgunlaşır, kemale erer..." anlayışı hakim burada... Bektaşilikte ıstırabın, yas ve matem bolca işlenmesi de bundandır...

Tarikat ehli olmak, sanıldığı kadar kolay değil, nefret edildiği kadar da kötü değil; erbabı olan kişi Ateş denizini mumdan gemi ile geçmeyi, göze alacak kadar yürekli ve kararlı olmalı... Cehalet, çıkar, çirkinlik Tarikat ile bağdaşmaz... Tarikat ehli olan, bir başka hizmet metodu ile insanlığa hizmet eden neferdir...

17.9.2007-BURSA

AD KOYMA ÜZERİNE

Ad veya isim, varlıkların tanınmasına, bir birinden ayırt edilmesine yarayan söz. Her millet, her tabaka, her ırk kendine göre isimlendirme yolları bulmuş... İsim bazen maziye dönük, bazen de geleceğe dönük mesaj içerir. İsim koyarken dış etkiler de kendini gösterebilir. İsim, milletin kültürüyle sınırlı kalmalı. Yarış atlarına ve bazı hayvanlara verilen isimler çok uçuk... İsim tabelalarını yazan kişiler, sicil kaydıyla görevli memurlar isimler konusunda titiz olmalı, yanlışlıklara meydan vermemeli... İsim koymada yaşlıların tecrübelerinden yararlanılmalı... Uçukça, duyulmamış, çok orijinal isim bulma çabaları hastalık sayılmalı.

Dünyadaki bütün varlıkları isimleri sayesinde tanırız, onları isimleriyle biri birinden ayırt ederiz. Şayet varlıkların isimleri olmasaydı, hayat çekilmez hal alırdı: Kurduğun hesabı kuzudan sorulur; suç denen şey insanlara hoş gelebilirdi... Âdem ile Havva iki insan olarak biri birinden isimleriyle ayrıldılar; Anne ve baba bu görevi üstlendi; ancak sayıları artıp çoğalınca, beliren

ihtiyaç üzerine başka adlar da almak zorunda kaldılar: Yılmaz-Emine gibi... İnsanlar olsun, diğer eşya ve canlılar olsun artık bilinen isimleriyle anılırlar ve böylece hayatın çekilmezliği son bulur...

Her millet, her ırk, her tabaka kendine isimlendirme gelenekleri icat etmiş: İsimler Milletlerin diliyle, sözcükleriyle alakalı olmuş. Yılmaz sözü "yılmak" kökünden türetilmiş bir Türkçe kelimedir... Bir Fransız ise Lui adını koyacaktır elbette... Cesur biri için biz "Aslan" diyeceğiz, İngiliz "Leon" diyecek... İnce, narin, nazik biri için "Nazenin" denmiş... Erkek adı erkeğe, kadın adı kadına göre şekillenmiş... Bir "Petrosyan" adı Ermeni ırkına ait birini hatırlatır, zira sözcük Ermenicenin karakterindedir... Demek ki isimler aynı zamanda mensubiyet de içerir...

İnsanlar isimlenirken, bazen mazinin parlak şahsiyetlerinden etkilenir: "Muhammed, Mehmet" gibi... Bazen de geleceğe mesaj teşkil eder:"Devrim, Özgür" gibi... Bu isimlendirmede mesajlar gizli, ya da açık kendini belli etmekte olup; taşıyıcısına görev yükler... Kişiler taşıdıkları bu isimlerle ilgili şahsiyetlerin mazisine de, ideallerine de yabancı kalmamalıdır...

İsimlendirmede dış etkiler önemli derecede rol oynar; revaçta olan ünlülerin adları her tarafa yayılır; ilgili, ilgisiz de olsa etki alanı kurar: Himen gibi... Bilhassa çocukların ve sorumluluk bilinci gelişmemişlerin zihninde çabuk yer eder... Kara Şimşek, Kesper, Sinde bunlardan birkaçıdır...

İsimlendirmede kendi kültürümüz ve kurallarımız devre dışı bırakılmamalı, eski isimlere bıkkınlık duyulmamalı, hor ve hakir görülmemeli... Bir Kenan, bir İskender, bir Ali ismi artık yerini Okan'a, Oktay'a, Cem'e bırakmış... Bu, maziden kaçış anlamına gelir... Emine, Fatma, Sultan gitmiş; bunların yerine Büşra, Cansu, Selenay gelmiş... Özden kaçışın tehlikeli boyutları bunlar... Örf, adetler ve kültür, ancak onlara saygı duymakla, onların devamlılığını sağlamakla korunurlar... Kimse mazisinden kaçarak kültürünü muhafaza edemez...

Son zamanlarda yarış atlarına öyle isimler verilmiş ki, insanın dudağı uçukluyor: Paşa Kızı, Derviş Baba, Yılmazoğlu ve bir yığın yabancı sözcüklü adlar... Bu isimleri kayıtlara geçirirken, ilgili memurlar niçin müsaade ediyorlar, neden "Dur!" demiyorlar, insan şaşırıyor... Hipodromda okunan isimlerden hem hicap duyuluyor, hem de endişe ediliyor; zira içlerinde bazıları mukaddesatı bile hiçe sayarak koyulmuş... Buna yetkililerin izin vermemesi gerekir...

Gerek tabela yazan kişiler, gerekse sicil memurları isimler konusunda uyarılmış olmalı; hatta isim koymanın kurallarını içeren bir yönerge tanzim edilmeli ve bu yönergenin sorumluluğunda hareket edilmeli... Her önüne geleni isim olarak kaydetmemeli...

Bir mağazanın tabelasında "Tomurcuk Bebe" yerine "Tomuyucuk Bebe" yazılmış... Bu keyfiliği yapmanın hiçbir bedeli yok mu? Bu ülke "Yolgeçen hanı!" mı, Allah aşkına? Dil öyle bir şey ki, bütün bir milletin ortak malıdır. O dil, o dile mensup tüm insanların ortak bir kullanım aracı olduğundan, kimsenin ona kendi keyfine göre biçim verme hakkı yoktur... Hatta onu yanlış vurgulu kullanmanın -dışlanmayla da olsa- cezai karşılığı vardır... Bütün bunlar için eğitim ve bilgi düzeyi yeterli toplum gerekli... Biz bu toplumu oluşturmalıyız.

İsim koyarken, anne ve babalar biraz "burunlarının dikine" gidiyorlar; kendi başlarına hareket ediyorlar... Elbette ki yavrularına gönüllerince isim koyma gibi bir hakları var; ancak onların bu isteği, ilerde hem onlara, hem topluma külfet açacak boyutta olmamalı... İşte o zaman yaşlıların, bu konuda yeterli olanların bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak gibi bir itiyadı kulak ardı etmemeleri gerekir... Bir Türk çocuğuna sorumsuzca "Kir kor" adı verildiğinde, bu çocuğun

ilerde, o adın mensup olduğu milliyete ait olduğu, iddiası ortaya atılabilir... Nitekim İrânlılar hem Mevlânâ'ya, hem de Nasrettin Hoca'ya- Farsça ile çok ilgili olduklarından olayı- sahip çıkmaktadırlar... Bu ise manidardır... İsim koymada duygusallıktan çok, akıl, sağduyu ve kültürümüz ön planda tutulmalıdır...

Anne ve babalar, eski isimleri koymamakla, eski hataların tekrarlanmasını önlemek gibi bir inanç içinde olabilirler... Yeni yeni isimlerle, akıllarınca, daha iyi bir evlat yetiştirme amacı güdebilirler: Selenay, CE sika, Tuana, gibi. Bu gibi şeyler duygusallıktan ibarettir: Burada esas olan o çocuğun eğitimi, aldığı kültür, gördüğü öğrenimdir... Mastır yapan, Cesika da olsa, Fatma da olsa aynıdır... Zira liyakati isim değil, başarı belirliyor. Kendi adımızı taşıyarak, mükemmele ermemiz mümkün olmaz mı? Elbette olur... Bunun dışında yapılanlar bocalamadır...

Ad koyma basit bir şey değil; onu basite almak, toplumsal ve kültürel sakıncalar doğurur...

21.9.2007-BURSA

DERS

Ders, bilgi ve beceri kavratma sanatı. Ders, şekillenmeye muhtaç ham maddeye şekil verme işi. Ders, aşk ve şevkle yapılan meşk. Ders, dimağın ve kalbin taşımakta olduğu ağır yükten kurtulmak... Ders, örnek olmak, model alınmak, gıpta edilmek... Ders, aykırı davranana uygun cevap vermektir.

Ders denince yardımcı araç ve gereç de akla gelir: Dersi veren Hoca, onun için en iyi zamanı ve zemini seçer; sonra plan yapar, özet çıkarır, bilgilerini gözden geçirir; bilgilerini öğrencisiyle paylaşırken zamanı verimli kullanır, tekrar etmeyi ihmal etmez... Bütün bunlar yapılırken, dersi sunan kişinin kudret ve kabiliyeti ön plana çıkar, bu hal sanat derecesine ulaşabilir... Dersi sunan kişi beden eğitimi öğretmeniye eğer, estetik hareketleri önce o yapıp göstermeli; şayet dersi edebiyat öğretmeni veriyorsa, ifadeleri, telaffuzu, diksiyonu, vurgusu, ses tonu bir sorumluluk içinde seyretmeli, ilk örnek okuma onun tarafında yapılmalı, edebiyat bilgileri muntazaman verilmeli, edebiyat dersi bir sazın nağmesi gibi olmalıdır...

Ders verilirken, karşıda bulunan boş dimağın, nasıl şekil alırsa öylece kalabileceğini yi hesap etmek gerekir: Yanlışlık, karalama, bilgi ve beceri kusuru şeklin hatalı/defolu olmasına yol açar... Kendini aşamamış, belli bir ahlaki düzeye ulaşamamış, bilgi ve beceri düzeyi istenen dereceyi bulamamış biri ne ders vermeli, ne de şekillendirmeye kalkışmalı... Zira onun ürettiği hizmet, defolular sınıfına girer... Defolu mal, hem zaman israfı, hem ekonomik kayıp, hem de kapasite yetersizliğidir...

Aynı hammaddeden Matruşka da olur, moloz da... Biri usta ve hünlerli elin eseridir; öteki bayırdan aşağıya yuvarlanmanın... Ders vermek aşk, ceht, sabır, sanat, bilgi, gayret işidir... Ders, müderrisin tezgâhında, onun titizliğinde, onun deneyimiyle şekillenirse ders olur...

Ders veren kişi, yaptığı şeyin basit/sıradan/önemsiz şey olmadığını bilmeli, içinden geliyorsa böyle bir işe girmelidir... Zorla yapılan iş, yapılırken içinde zevk ve şevk olmayan iş, iyi

sonuç vermez... Ders veren insan, tıpkı bir heykeltıraşın içinde beslediği sanat aşkı kadar aşkla mesleğini sürdürmelidir... Zira insan zevk almadığı işten iyi sonuç alamaz, ortaya çok başarılı bir şey de çıkmaz...

Ders, dersi verenin taşıdığı yükü boşaltma işidir aynı zamanda: Yağmur bulutlarının yağmura neden olup hafiflemesi gibi... Ama o yükün içinde kim bilir ne kadar nem, hangi çeşit yağmur saklıdır? Bu da ortaya çıkınca belli olur... Ders veren kişi, en iyi yöntemi; en orijinal bilgileri hazırlamalı; karşı tarafa iyi şeyler vermekten haz alarak işini sürdürmelidir. Şayet böyle olursa, dersin sonucunda, hafiflemiş bulutların semalarda süzülüşü gibi, hür ve müsterih olur... Ama aynı yağmur bulutları bazen kar, bazen de dolu yağmasına neden olabilir: Terörist eğitimi kampları bunun çok belirgin örneğidir... Ders burada yıkımın kapılarını aralar...

Ders veren kişi örnek alınan, model olan kişidir: Bir öğretmen ders verirken sarf ettiği sözlerle, telaffuz şekliyle, giyim ve kuşamıyla devamlı taklit edilir... Ders veren insan gıpta edilen insan olduğundan, yaptığı yanlış da olsa benimsenir, o yanlış dersten sayılır ve öyle kalır... Onun için ders sırasında kişi pür dikkat olmalı, gezişine, konuşmasına, giyinişine önem vermeli; kırıcı, bakışlarıyla rahatsız edici, konuşmalarıyla yaralayıcı olmamalıdır...

Bana şiir zevkini hocam Prof. Dr. Kaya Bilgegil vermişti... Konuşma ve üslûp özelliğimde Prof. Dr. Niyazi Akı'nın, tavırlarımda da Prof. Dr. Selahattin Olcay'ın etkileri büyüktür... Araştırma ve memleket meselelerine olan hassasiyetimi Kaya Bilgegil ve Dr. Saim Sakaoğlu'ndan aldığımı söyleyebilirim... Demek ki ders, izleri çok belirgin bir darphane mührüdür; o mühür vuruldu mu, özelliği ve şekli hep muhafaza edilerek yaşar...

Ders, aynı zamanda ders verme işidir de: Bir yanlış yapan, bir densizlikte bulunan kişiye birileri haddini bildirirse "Dersini aldı..." denir... Zamanla kürsüye çıkıp, abdestin alınış şekli hakkında polemiklere sebep olan İranlı Vaaz'a, Kütahyalı bir Eşrafın "Sen Hz. Peygamber'den iyi mi biliyorsun? Onun hayatı Kur-ân idi. O, abdesti hep bizim aldığımız gibi alıyordu, sen saçmalıyorsun!" deyip bir tokatta yere sermesi gibi...

Ders vermek, büyük sorumluluk işidir; dersi erbabı vermelidir.

22.9.2007-BURSA

TİYATRO

Tiyatro, insan hayatını sahnede canlandırma sanatı. Tiyatro, sahne ve kulise sığdırılan koca dünya... Tiyatro, etkisini " çiçek tozu " gibi kullanan bir aşı... Tiyatro, silah gibi kullanılmaya da, barış elçisi olmaya da müsait sanat perisi... Tiyatro, çok yönlü olmayı gerektiren oyun dalı. Tiyatro, emeğe ve külfete rağmen, yeterli ilgiden yoksun kalmış sektör.

Tiyatro, insan hayatını, bu hayatın bir bölümünü sahnede canlandırma sanatıdır. Bizde "tiyatro" , çoğu kez, ahlak dışı ile özdeş görülmüş, yeteri kadar anlaşılammış... Toplumun ahlâki kaygılarını taşımayan bütün faaliyetlerin faturası tiyatroya kesilmiş, tiyatro da bundan çok kötü etkilenmiştir...

Her Şeye rağmen, tiyatro, hayatın bir b6l6m6n6, kısa bir s6rede, sahnede canlandırıp insanları hem eğlendirir, hem de sayısız mesajlar verir... Tiyatro bir d6zey işi olup, her t6rden seyircinin ilgisine hitap etme gibi bir zorunluluğu yoktur...

Tiyatro, hayatın bir kesitini, bir koca eserin 6zetini, en 6etrefilli konuları, hem eğlendirerek, hem mesajlar i6ererek sunar... Tiyatro, izleyicisinin merakı ve kapasitesi kadar yararlı olur... İzleyici de tiyatroyla haŐır-neŐir olduk6a d6zeyini ve g6rg6s6n6 arttırır... G6nlerce zaman harcanarak kavranabilen Şeyler, tiyatrodaki bir 6ırpıda, eğlenilerek, başka mesajlar da alınarak, zevkle kavranır...

Tiyatro zamanı değerlendirme, cemiyetle kaynaşma aracıdır da... Yalnızlıktan sıkılan i6in, toplumla karŐılaŐma imk6nı olmayan i6in, iyi bir fırsattır tiyatro...

Tiyatro, bolca sahne tozu yutulan sanat dalıdır aynı zamanda. Tiyatroyla ilgilenirken teneff6s edilen o toz, adeta tozlaŐmaya vesile olan 6i6ek tozları meyvenin oluŐumuna neden olur... O tozu kapan bir tiyatrocunun oluŐması... Bu nedenle tiyatrocunun tozu "aşı" yerine ge6er... "O tozu kapan, bir daha ifl6h olmaz..." derler, bu s6z tamamen doğrudur...

Bizde "devlet sanat6ısı" olanların dıŐındaki tiyatrocular genellikle mağdur olmuşlardır... Bu yakınmanın altında yatan ger6ek de buradan kaynaklanmaktadır.

Tiyatronun etkili bir mesaj aracı olması, onu ideolojik silah gibi kullanmaya da neden olmuştur: Bizde devlet tarafından finanse edilip beslenen tiyatro oyuncusu, ekmek parası kaygısı 6ekmediğinden, bu cazibeye 6anak tutabildi... Tiyatroyu da, sanatı da amacı dışında kullanıp, umum dururken, k66k 6evrelerin 6ıkarına alet oldu... Bu ise yadırgandı, seyirciyi k6st6rd6, istenen mesajı veremedi ve tiyatro boş koltuklara oynadı 6oğu kez...

Bir g6n, bir 6đrencim, beni kendisinin de oynadığı tiyatroya g6t6rd6, oyun, Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nun 6ocuk Sahnesi'nde oynanıyordu. Perde a6ıldı, oyun başladı: 6yle sahneler canlandırıldı ki, seyrederken y6z6m kızardı, sıkıldım, 6ıkmak istedim... Salon boş haldeydi, 6n sıralarda 6oluk 6ocuk vardı, hepsi o kadar... Toplumun ahlaki değerleri yok farz edilerek oynanan oyun, seyirciyi tiyatrodan k6st6r6r...

Okullarda on beş yıl aralıksız sahneleme 6alıŐmalarına fiili olarak katıldım, yaklaşık yirmi adet senaryo kaleme aldım, Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda eserlerimin sahnelenmesi Őansını yakaladım, bazı 6d6ller aldım. 6đretmelik hayatımın bir b6l6m6n6 tiyatro oluŐturduđundan, tiyatro hakkında bir iki s6z s6yleme hakkını kendimde bulmaktayım:

Tiyatro etkili bir sanat, fakat eğitim kurumlarımızda değerli iyi anlaŐılamamıŐ, yetkililerce angarya olarak g6r6lm6Ő, k6lfeti y6z6nden kendisinden uzak durulmuŐ, okullarımızda tiyatro 6alıŐmalarına sanat danıŐmanlıđı y6n6nden yeterli katkı sunulamamıŐ, 6alıŐma yapanlar gereği gibi taltif g6rememiŐlerdir... Bizim "oldubitti"ci davranıŐımız bu sahada da kendini g6stermiŐtir...

Tiyatro gereği gibi olursa, barış el6isi, bir sanat perisi olur: İnsanların paylaŐıđı t6m değerler, kuşaklar arasındaki k6lt6r farklılıkları, verilmek istenen evrensel mesajlar onunla adreslerine ulaŐırken; estetik değerleri, baleyi, dansı, folkloru, m6ziği, diyalogu, sosyal değerleri, mahareti, sevgiyi, cesareti de birlikte sunar... Bir el6i g6revi g6ren o sanat perisini herkes aziz tutmalı ki tiyatro toplumu ta6landırınsın; nazenin edasını kimse 6ok g6rmesin, zira o her sanat dalını i6ermektedir...

Tiyatro yapmak için çok yönlü olmak zorunluluğu vardır: Evvela gerekli olan senaryo olmalı, sonra o senaryonun dramaturg çalışması yapılmalı, sahneye uyarlaması için rejisör seçilmeli, oyunun canlandırılması için oyuncular bulunmalıdır. Çalışma yeri, sahneleme salonu, dekor, kostüm, prova, makyaj, sahneleme izni ve davetlilerle ilgilenme işi oldukça yorucu ve yıpratıcıdır... Bu nedenle tiyatro ile uğraşanların sabırlarında görülen noksanlık hoş görüle; yıpranmış halleri makul karşılana; aldıkları alkış kıskanılmaya...

Tiyatroyla tanışılmalı, tiyatro idrak edilmeli... Tiyatrocu da sanatını kiraya vermemeli...

23.9.2007-BURSA

ORUÇ

Oruç, İslâm'ın beş şartından biridir. Oruç tutmak, Müslüman için sadece ağzı bağlamak değil, meşru olmayan arzuları da kontrol altında tutmak gerekir. Oruç feyizli bir ibadettir. Oruç, iç organlarının dinlenmesine, vücudun sağlık bulmasına vesiledir... Oruç, iftar olayı ile sosyal faydalar temin eden manevi olgudur...

İslam beş şart üstüne kuruludur: Kelime-i şahadet, oruç, namaz, hac, zekât. Belli bir yaşa eren her Müslüman-şartları taşıyorsa eğer- oruç tutmakla yükümlüdür. Oruç tutmak için, Sahur ve iftar zamanları arasında bedeni yeme, içme ve nefsanî arzularından uzak tutmaktır. Oruç, sahur zamanında kahvaltı türünden şeyler yemekle başlar; "iftar zamanı" tabir edilen akşam ezanına kadar devam eder. İftarda oruç, su, hurma ya da başka bir yiyeceklerle bozulur ve dua edilir. Oruç tutmak her Müslüman'a farzdır, Müslüman olup, oruca muhalif olmak, iman eksikliğini, dini bütünlükten yoksunluğu gösterir ki sonuçta o kişiyi küfre götürür...

Oruç tutan insan, sadece yeme ve içme denen şeyden değil; bütün nefsanî arzularından uzak durmalıdır: Evlilik hayatının mubah halleri, sair alışkanlıklar oruçla son bulur... Dedi-kodu, yalan, iftira, kötülüklerde bulunma, kem gözle bakma, kavga etme, sataşma gibi durumlar, oruçlu iken hiç olmaması gereken hallerdir. Dini bütün olmak için, tüm insanları kucaklamak, kişisel çıkarları boşlamak; düşkünleri, fakirleri, acizleri kollamak; toplumun çıkarını gözetmek gerekir... Bu da en güzel, Oruç ve İslâm'la sağlanır...

Oruç feyizli bir ibadettir: Nefse karşı direnmede elde edilen başarının göstergesidir adeta. Ya da kazanılmış başarının somut sonucudur... İnsan, kendine hâkimiyetle, insanlığını onun gücüyle elde etmiş olur. İnsan obur bir yaratık olmaya adayken; oruç ile nezaheti, nefaseti, kanaati, paylaşmayı öğrenir... Oruç, onu başka faziletlerin varlığından haberdar eder... Oruç, nefsi terbiye eden kırbacıyla, kişinin adeta terbiyecisi konumuna yükselir... O azgın insan, o kırbaç darbeleri ile munis hal alır...

Oruç, insanda bütün bir yıl boyunca çalışıp yorulmuş bulunan mide ve diğer organların dinlenmesine; karaciğerin dengeye gelmesine, salgı bezlerinin normale dönmesine, kan değerlerinin sağlıklı hal almasına, genelde fazla kiloların bırakılmasına vesile olur.

Oruç İnsana, sabrı, beklemeyi, açlığı öğretir. Obur kişiler için biçilmiş kaftandır oruç: Onunla dengeyi bulurlar, sağlıklı tanışılır; sıhhatin güzel yüzünü görme şerefine ererler; moralleri yerine gelir; sıhhatleri avdet eder... Oruç, ibadet olarak başlar, sayısız faydalar temin ederek biter... Ramazan bitiminde Müslüman, harp kazanmış kumandan kadar mağrur ve müsterihtir...

Oruç, iftar olayı ile de ayrı bir sosyal işlevini yerine getirir: Bütün İslâm alemi oruç zamanı, iftar programları ile organize olmuştur. Kimi zengin, kimi fakir sofralar kurulur; insanlar çevrelerinde oturup mutlu sohbetler eşliğinde oruçlarını açarlar. Toplumca kaynaşmalar olur, yardımlaşmalar yaşanır, toplu iftar çadırlarıyla her tabakadan insanlar bir arada iftar ederler. İbadetin hazzı, insanların biri birine sunduğu saygı ve hürmet, Ramazanın feyzi bir moral kaynağı olur Müslüman'a...

Oruç, sanıldığı gibi basitçe bir aç kalmak değil; açlıkla empati yapmak; insana insanlığını hatırlatmaktır...

2.10.2007-BURSA

AZERBAYCAN

Şiirine, müziğine, sanatçalarına hayran olduğumuz Azerbaycan, hür ve müstakil olunca daha bir büyüteç altına alındı, ayrıntılar ortaya çıkmaya başladı:

Azeriler henüz bazı şeylerin ya farkında değiller, ya da gerçek dostları onları uyarıyorlar... "Bağımsızlık, millî şuurla yaşar!" gerçeğini daha yakalayamamışlar... Belli bir kesim, Lüks, şatafat, eğlence, geçmişten gelen tutkularla yaşarken; halkının çoğunluğu büyük bir sefalet içinde... Havalarına bakıldığında eski Kolhoz döneminin alışkanlıklarını büyük ölçüde yakalamak mümkün. İşgal edilen topraklarını geri almak için ettikleri mücadele arzu edilen düzeyde değil.

Azeri Edebiyatı ve Azeri sanatı dendiğinde dudaklar uçuklar, çehrelere tebessüm gelir, övgülerin en büyüğü yapılır, alkışlar kulakları çınlatır... Müziği, hele hele MUĞAM MÜZİĞİ insanı kendinden alıp, uhrevi âlemin semalarında dolaştırır... Sanatçlarındaki yüksek asalet, insanı mest eder; seyircilerinin bile yüksek kültürde oluşu her yerde rastlanacak bir şey değildir...

Şiire olan düşkünlükleri, şaire olan bağlılıkları, hele hele Türk Dünyasının önemli şairlerini çıkarmış olmaları; şiiri, özel beste havasında sunmaları; söz kurmada sahip oldukları sınırsız yetenekleri; toplumun bütün kesimlerince sanatı sevmiş olmaları, onları Türk Dünyasının incisi yapmıştır... Ancak bu incinin bazı şekil bozukluklarını, çapsizliklerini da dile getirmemiz gerekiyor... Aksi halde, onları sadece alkışlamak, onların cebini boşaltmak için sırtlarını sıvazlamak, hatırlarına dokunacak şeyleri saklamak ne dosta yakışır, ne de insana.

Azeri edebiyatı sanki salt şiir üzerine bina edilmiş: Şiirden nesre geçildiğinde, Rus edebiyatının ve tekniğinin ağırlığı ortaya çıkar; ifadelerine halk mecazları çokça karışır; ilmi izah noktasında- kelime darlığı yüzünden- tıkanık kaldıklarını kolayca görmek mümkün.

Azeri edebiyatında söz üstatları bile, düz konuşurken, bizde olduğu gibi bir “FUAT KÖPRÜLÜ ÜSLÛBU” geliştirilmiş olmadığından; avam üslûbu hâkim olur... Oysaki bu bizde katıyen böyle değildir: Binlerce yıl bilim ve sanat şehri olan İstanbul, söze de; ifadeye de bir asalet vermiş; bütün bir Türkiye Cumhuriyeti de buna olan saygı ve bağlılığını gösterip, resmiyette de bu dili kullanmıştır. Yani bizde bilim ve sanat çevrelerinin oluşturduğu dil, hem yazı dili, hem de konuşma dili olarak kesinleşmiştir.

Azeri Edebiyatı ve dilinde bir ilmi birliktelik de göremiyorum: Onlarda “TOPRAK”, halk arasında da, bilim ve sanat çevrelerinde de “TORPAK” olarak geçer ki, bu -bir kere- onların dil ile ilgili bilimsel yaklaşımlarının oluşmadığını gösterir... Toprak sözü bizde “diftong” hatasından oluşmuş bir telaffuz kusuru olarak bilinir. Bu tür keyfiliklere bu edebiyatta çokça rastlamak mümkündür.

Onlar etkisinde oldukları dillerin sadece kelimelerini değil; çekim eklerini de kullanıyorlar: Razi değil yerine “NERAZIDIR” gibi Türkçede olmayan ön eki yaygın hale getiriyorlar. Dillerindeki yabancı sözcüklerin çoğu orijinal telaffuzuyla yer alıyor ki bu bir ağız oluşturma şuurunun olmadığını gösteriyor. Bir zamanlar bizim Selçuklu, sonra yer yer Osmanlı bu hatalara düşmüş, fakat sonradan aydınların uyarısı ile (Karamanoğlu Mehmet Bey, Nazmi, Mahremi) hatadan dönülmüştür. Bizde müteradif sözlerin yabancı atılmış, fakat onlarda bu konuda gelişme yok: Kompüter ile “bilgisayar” aynı anda kullanılıyor. Biz bu tip şeylerde yerli olanında artık karar kılmış durumdayız.

Onlarda ifade, kalpten gelen sesleniş şekliyle derinlik kazanır, soru şekline girer ki, bu özellikleri onları Türk Dünyasına uzak düşürüyor: Biz “Geliyor mu?” deriz; oysa onlar aynı soruyu “Geliir?” gibi ifade edip soru ekini son heceye yüklerler... İfadelerindeki akıcılıklarını da yeterli bulmuyorum. Hele hele zorlandıkça, çarşı-pazar üslûbuna dönmelerini bir “aşiret anlayışı” olarak görüyorum: “Hırda hırda doğriyir” yerine “küçük küçük doğruyor...” demek nesrin icabıdır... Ama şiirde ve tiyatrodaki bu kural kalkabilir. Azeriler, Rus siyasi baskısı, sanatı, dili ve tekniği yüzünden kimlik ve kişilikten uzak düşmüşlerdir; ancak bu konuda ima ile de olsa uyarıyı kendilerine bir hakaret olarak görüyorlar, küsüyorlar...

Azeri Türkçesinin harfleri fonetik yapılarına göre oluşmuş; İstanbul Ağzı gibi Türk Dünyasının en gelişmiş örneğini örnek almalarında tam mutabık kalamamışlar. Kendilerine örnek olacak AĞABEY ÜLKE var, bunu artık kesin olarak bilmeleri gerekir. İşin bir aşka yönü de son zamanlarda televizyonlarındaki Türk dizilerine, dillerinin zarar gördüğü gerekçesiyle, karşı çıkmış olmalarıdır. Belli ki birileri onları hala sömürge konumunda tutmak istiyor, bilinçlenmelerini istemiyor...

Azerbaycan’da dengesizlik çok fazla: Üst kesim Avrupalı hayat sürerken; fakiri hala ayağını çamurdan çıkarmayla uğraşiyor... Yol, hizmet eşitliği, kalite, standardizasyon, üretim, onlar için sonra olacak şeyler. Orada eli güçlü olan bildiğini yapıyor, zayıf olan himmet bekliyor.

Bu debdebeli hayattan Türk Dünyası da çok çekti: Bizim boğazda yer kalmadı saray ve köşk yapıldı, her biri pahalı eşyalar ile donatıldı. O lüks ve şatafat içinde olanlar esas görevlerini unutup, acze düştüler... Öbür yandan da devlet borçlandı, ordu zayıfladı, millet sefil oldu. Bütün bunlar yıkımı getirdi... Bu yıkım koca bir Osmanlı’ydı... Azerilerin bunu anlaması için bir devlet kaybetme lüksleri yoktur...

Halk geçmişinde yaşadığı büyük sıkıntıların etkisinden kolay kolay çıkamaz elbette, ama örnek ve model hazır: Bizler onlar için yeteri kadar örnek olamadık mı? Çok zengin doğal kaynağa sahip Azerbaycan az silkinmeyle süper devlet olup çıkar, çünkü onlar eğitim konusunda ileri seviyede...

Bilim ve sanat çevreleri nasıl eski tekniğın yerine, çağdaş tekniği bulup getiriyorsa; liderlerine de kurum ve kuruluşlarına da -ölçülü olmak kaydıyla- eleştiri getirmeli, yenilikler sunmalı... Hep alkış, hep alkış olmaz; sonunda gemi karaya oturursa hangi yüz hangi yüze bakabilecek? Kaptan ve tayfa arif olsun, yolcular ise ayık...

İşgal topraklarının geri kazanımı hakkında bir gelişme olmadı. Azerbaycan bu konuda Türk Dünyasını, Müslüman Dünyasını, Uzakdoğu Dünyasını, bazı Batı Dünyasını yanına almalı; petrolü ve gazı koz kullanmalı; etkili silahları alıp iyi ordu kurmalıdır... Topraklar işgal altında kaldıkça; zevk ve eğlenceye de biraz ara verilmelidir... Bizden söylemesi... Dost acı söylemiş!

5.11.2007-BURSA

BİRLİK

Birlik, maddi ve manevi güçlerin tek vücut olmasıdır. Birlikten güç doğar. Birlikte "BEN" kalkar, "BİZ" gelir. Birlikte yaşamakla yaşamamak burun burunadır... Birlik, çene çalma yerine kılıç çalmaz... Birlikte, mazi beste; kalp çarpıntısı kös, güç de tokmaktır... Birlikte akıtılan kanların bedeli vatan olarak geri döner... Birlik, asalet ister.

Birlik, adı üstünde, bütün güçlerin tek çatıda toplanması, tek vücut olmasıdır. Kafa ve beynin aynı noktaya odaklanmasıyla birlikte, aykırı düşüncelere son verilmesidir. Alınan kararlara herkesin, itirazsız uyması, zaman kaybetmeden uygulaması birliğin şartıdır. Birlikte kime hangi görev verilirse verilsin, gecikmeden yerine getirilmeli, karşılık beklenmemelidir. Birlik olan yerde artık tek ses vardır, tek bir hedef vardır. O an yanlış yapılmış bir şey varsa bile o doğru kabul edilmelidir, çünkü "Dere geçerken at değiştirilmez..." diye bir atasözümüz vardır...

Birlik olmanın en mantıklı izahı, gücü birleştirmek, parça parça olan güçlerden etki alanı daha geniş bir kuvvet meydana getirmektir. Türk Kağanı son nefesinde çocuklarını yanına toplar ve onlara seslenir:

Bana bir ok verin, der. Ok verilir, tek eliyle oku kolayca ortadan kırıp iki parça eder. Sonra, Bir demet ok verin, der. Bu defa bir demet ok verilir, Kağan tek eliyle dener kıramaz... Döner yanındakilere:

-İşte siz de birlik olursanız, bu demet oklar gibi güçlü olursunuz ve kimse size güç yetiremez; eğer birlik olamazsanız, bu tek ok gibi kısa sürede yok olursunuz...

Bugün biz bu birlikteliği oluşturamazsak eğer, düşmanlarımız gelip bütün emellerini gerçekleştirir... Son anda aklımız başımıza gelse de, iş işten geçmiş olur...

Birlik ve beraberlik anlarında, "Biri hepsi için; hepsi biri için." mantığı işler... Yani orada toplum ve millet ön plana çıkar, vatanın menfaati konu edilir. Peşinden gidilen lider ön plana çıkar. Topluma kendini adanmış kahramanlar ön plana çıkar. Hiç kimse tek başına kendi çıkarını düşünmez. Çiftçinin tarlasında ekinleri dökülüyor olsa da, evi ve ocağı sahipsiz kalsa da, gençlerin düğün günü gelmiş olsa da birlik için hepsi heba edilir... Vatanın savunması söz konusu olunca, artık "BEN" yok, "BİZ" vardır... İşte o zaman akan sular bile durur...

Birlik oluşturmak için, hatta birliği sürdürebilmek için kan oluk oluk akabilir... Fakat en son merhaledir bu, zira birlik olunca faturanın bedeli düşer; zayıtın miktarı azalır, külfet aza iner... Birlikte refah, huzur, bolluk, mutluluk vardır... Ayrılıkta yokluk, çekişme, karamsarlık vardır.

Birlik olmak sözle değil, çene çalma ile değil; icraatla, birliğe giden yolu açmakla olur: Birlik şarkıları söyleyip; kişisel çıkarlarından vazgeçmeyen; işsizi, dar gelirliyi aklına getirmeyen, sofrasını midesinin direktifleriyle donatan; fakirle bir övün de olsa yemek yemeyen kişi, birliği zedeleyen kişidir...

Köşlerde, saraylarda milletinden kopuk yaşayan; yalılarda, villalarda keyif çatan kişi, günü geldiğinde birlik nutukları atsa da birlik temin edemez... Serveti olan, paylaşımı bilmezse, servet düşmanlığına yol açar. Birlik demek, göstermelik terk-i lüks değil; aksine imkânı olduğu halde sefaletli gibi yaşamaktır...

Bizim ülkemizde, iş istenince, maaşların yetersizliği söz konusu olunca, bütçe imkânsızlığı gündeme gelir; fakat birilerinin yüksek maaşı, makam arabası saltanatı, o kıt bütçeden karşılanırken kimsenin aklına bir mazeret beyanı gelmez... Bizde, bendin başında olanlar, suyun çoğunu kendilerine akıtıyorlar! Bu hal, birliğin en büyük düşmanıdır. Bunların yaşandığı ülkede birlik oluşturmak zordur. Bizim bu halimiz eskiden kalmış bir kötü mirastır ki daha fazla devam etmeye...

Birlik oluşturmanın yolları vardır: Bu konuda mazimiz bize bir beste kadar ahenk ve huzur verir, rehber olmaya yeter... Dünyada her zaman bir Türk devletinin bulunmuş olması bir mazi örneğidir... Hem öyle bir örnek ki taş plağa okunmuş parça gibi, azıcık kıpırdat, hemen canlanır... İşte o zaman kalp atar bir "kös" olur, güçler birleşir mızraba, tokmağa döner ve bütün bunların karışımı muhteşem Mehter'i ortaya çıkarır ki bu BİRLİK orkestrasıdır... Bu orkestra kulakların pasını siler, dimağlara nüfuz eder, gönülleri fetheder. İşte bu birlik orkestrası hürriyet, adalet, bağımsızlık, namus, şeref ve haysiyet şarkılarını seslendirir...

Birlik kurmak için sarf edilen her çabaya değer. O çabalar, tıpkı toprağa ekilen tohum gibidir, sonra misliyle yeşerir ve geri döner: Bu dönüş artık bir vatan sahibi olmak, bir millet haline gelmek, onur ve şeref sahibi olmak gibi güzel kazanımlara hitap eder.

Bütün bu değerleri yakalayabilmemiz için de yüksek asalet gerekir ki o asalet de bizde fazlasıyla vardır... Örneği merak ediliyorsa, Türk Tarihi okunsun...

Birlik, var olmak için vazgeçilmez bir unsurdur.

CEP TELEFONU

Cep telefonu, adı üstünde: Cepte taşınan, telsiz bir haberleşme makinesi. Cep telefonu emsallerinden üstün haberleşme aracı. Cep telefonu amacı dışında kullanılınca sağlığa zararlı oluyor. Cep telefonu için eğitilmiş, ahlaklı ve vicdan sahibi olmak gerekir. Cep telefonu, oyun kâğıdı, hava atma aleti, şantaj yapma aracı değildir. Cep telefonunun ekonomik faturası hiç de az değildir.

Asrımızın hızlı gelişen teknolojisi, cep telefonlarını her tabakadan insanın hizmetine sunacak kadar yaygınlaştırdı. O artık cepte, külfetsizce taşınıyor, istenildiğinde aranıyor/arıyor ve görüşme sağlıyor... Bu yönüyle bulunmaz bir nimettir...

Ev telefonlarını yaygınlaştıran rahmetli Turgut Özal'ın pabucunu kısa sürede dama attı bu cep telefonları. Önceleri sabit telefonlar bile her hanede olmaz, telefon çok lüks sayılırdı. Turgut Özal telefonları her haneye indirgeyince bir büyük nimet olup çıkmıştı. Fakat birden bire hızla gelişti, sınır tanımadan her yere girdi, cazibesıyla her cebin konuğu oldu. Artık haberleşmede eskinin hantallığı tarih oldu, imtiyazlı kişilerin elinde olan haberleşme lüksü, sıradan vatandaşın eline geçti.

Teli, kablosu, taşınma külfeti yok... Sadece elektrik yüklenme zahmeti var, biraz da israf külfeti. Bu nedenle cep telefonu ilk etapta oldukça cazip...

Cep telefonu, diğer sabit telefonlardan çok avantajlı: Sabit telefonların taşınma imkânı yok. Cep telefonu taşınıyor; kırdada, yolda, evde, dağ başında haberleşme imkânı sunuyor... Artık sabit telefon külfetten olmaya başlamış... Cep telefonu, bütün kolaylıkları, pratiklikleri sunuyor. Sabit telefonlar onun yanında hem pahalı, hem hantal kalıyor... Böyle olunca da cep telefonları yaygınlaşıyor, külfeti nedeniyle sabit telefonlar sayıca azalıyor.

Cep telefonlarının avantajlarının yanında dezavantajları da var: Titreşimi nedeniyle kalbe ve beyne zarar verdiği konusunda hekim raporları var. İmalatı hatalı olanlar- az da olsa- elde ve cepte patlayıp bomba etkisi yapabiliyor. Baş dönmesine, kulak çınlamasına neden olduğu sık sık söyleniyor. İsrafa ve zaman kaybına yol açtığı da kesin. Stresi de bunun cabası...

Cep telefonu kullanma alışkanlığı yaygınlaştıkça, rahatsız edici boyutları da arttı: Her yerde çalan telefonlar önce sesiyle rahatsız edici boyutlara ulaştı. Kapanması gereken yerlerde açık unutulmuşlar ise toplumda insanı mahcup ediyor.

Telefon konuşmalarının zemini ve zamanı seçilmeden, ses tonunun ayarı hesaplanmadan yapılması da ortalığı rahatsız ediyor, konuşmacıyı hödük sınıfına indiriyor ki bu hiç hoş değil. Her yerde, her zeminde, yüksek sesle görüşme yapılmamalı. Cep telefonu kapatılması gereken yerlerde açık tutulmamalı. Sık sık başvurulmuş bir haberleşme aracı olmamalı.

Cep telefonlarıyla insanlar rahatsız edilmemeli, kimseyle dalga geçilmemeli, şantaj yapma işinde kullanılmamalı... Kirli, pis işler için cep telefonu seçilmemeli. Daima ahlâk, etik kuralları ön planda olmalı... Birilerinin zaafından yararlanma küçüklüğüne kimse düşmemeli. Öyle, eften püften her şey için cep telefonu kullanılmamalı. Hele hele, nasıl olsa günde dört saate kadar konuşma hakkım var, bunu tamamlayayım, anlayışıyla onu açık tutmamalıyız, görgü kurallarını alt-üst etmemeliyiz...

Günümüzde cep telefonları, çoluk çocuğun elinde adeta oyun aracı olmuş: Kaldırımda, masada, arabada, yolda oyun oynanarak kurcalanıyor ki bu asla doğru değil... Her çocuğa bir telefon anlayışı ise israfın ta kendisi... Veliler hem geçim sıkıntısını bahane ederler, hem de çocuklarına, elma şekeri alır gibi, pahalı telefonlar alırlar... Ufacık bahaneler ile büyük külfetlere giriliyor, bunun sonu iyi değil...

Telefonu kapan, kafasına göre takılacağı birini buluyor, inzivaya çekilip konuşuyor... Bu hayatın sonu nasıl gelecek? Hem, bir söz vardır: " Sen ağa, ben ağa... İnekleri kim sağa?" Bu gençlik her şeyi hazır istiyor, yarın bulamazsa ne olur acaba?

Cep telefonları sanıldığı kadar da ucuz değil: Telefonun bedeli, kısa süren ömrü, şarj bedelleri, kontör fiyatları onu pahalı haberleşme aracı yapıyor... Hele hele resim çekenleri, görüntü verenleri, yayın kapsamlı olanları bu külfeti kat kat arttırıyor ki bizde her ekonomi bunu kaldıracak boyutta değildir... "Komşu komşuya bakar, canını ateşte yakar." anlayışında olanlar cep telefonlarını dikkatli kullansınlar.

Cep telefonları yerinde kullanılırsa faydalı, yersiz kullanılırsa zararlıdır.

15.11.2007-BURSA

FUZÛLÎ

Fuzûlî, Türk Edebiyatı içinde mümtaz bir yeri olan büyük şâir; kapasitesi, kapasitelerin bile kapsamına sığmayacak deha; büyüklüğünü tevazu ile küçültmüş usta; sanatta, bilimde çağının ilerisine geçmiş üstat; ıstırabı gıda olan derviş... İki devlet arasında örselenmiş, sefalet hayatı yaşamış, haksızlığa uğramış Fuzûlî günümüzde bile tam kavranamamıştır...

Fuzûlî mahlaslı şair Mehmet, Türk edebiyatının en büyük şairidir bana göre: O, mahlasını bile tevriyeli kullanıp, hem halka; hem de elit kesime mesaj vermiştir:

1-Fuzûlî: Gereksiz, fodal anlamlarına gelmektedir, ilk bakışta okuyucu onu küçük görür, nazara alınmayacak biri sanır... Oysaki bu bir sanattır. Sade ve naçar görünerek hasımlarını açık düşürmek bir ustalık işidir... Onda tevazu bol, sadelik çok, gösteriş yoktu...

2- Fuzûlî: Arapça da faziletin çoğuludur... Yani onun esas karakteri burada gizlidir... O zamanının bütün akli ve nakli ilimlerini kesp etmiş (sindirmiş) bir dolu insandır... O, ilk bakışta sığ görünen bir deryadır. O derya ancak içine girildiğinde derinliği hakkında fikir verir...

Fuzûlî incelendiğinde Türk Edebiyatının Shakespeare'î konumunda bir yer bulur bana göre: O, hem nitelikte, hem nicelikte, hem de manzum tiyatro sayılabilecek mesnevi türünde çağının çok çok önündedir. Ne yazık ki Fuzûlî mezhebi nedeniyle Osmanlı'ya; soyu nedeniyle de İran'a ters düşmüş ve hakkı olan ihtimamı görememiştir...

Fuzûlî, kapasite bakımından o kadar geniş ki, onu tam anlamak için bir ikinci Fuzuli gerekir... Onun sadece bir gazelinin bir beyti hakkında bir kitapçık yazılabilir:

Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı;
Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge...

Benim kapımı sadece sabah rüzgârı açıyor; bana tek acıyan da kendi gönül ateşimdir...

Onda ilk mana, gözükürde olan anlam, sade insanlar içindir, hamal, çoban, çiftçi, işçi gibi kesimin sanat ihtiyacına göre dizayn edilmiş... Bu mana biraz irdelenip, deşilirse derinlemesine iner ki, anlamak için sanat tahsil etmiş olmak, tasavvufu bilmek, akli ve nakli ilimlerden anlamak gerekir... Fuzûlî her derde deva...

Fuzûlî böyle çok sayıda gazeller yazmış, mürettep Türkçe Divanı yanında, Arapça Divanı, Farsça Divanı da yazmış; çok sayıda mesnevileriyle göz kamaştırmış; Bengü ü Bade ile Osmanlı Hükümdarını, İran Hükümdarı ile karşılaştırmış; Sohbetü'l-Esmar ile meyveleri manzum bir şekilde konuşturup şaheser senaryosunu yazmıştır... Daha neler neler... Onun için Fuzûlî'yi kapsayacak kapasite daha oluşmadı bana göre...

İşte o kadar derin bir sanatçı olan Fuzûlî, öylesine basit, gösteriştan uzak, sade söylemiş ki sanki bunu yazan insan sıradan bir insandır... Ancak, onun mısralarındaki bir kelimenin yerine, onun eş anlamlısını koyamazsınız, onda bir kelimenin bile yerini değiştiremezsiniz... O öyle hesaplı ve planlıdır...

Dest bûsi arzusuyla ger ölürsem dostlar,
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su...

Sevgilinin elini öpemedem hayata veda edersem şayet; benim mezar toprağımdan bir kuze yapın ve o kuzeyle sevgiliye su verin...

Şair hayatında kavuşulmadığı sevgilisine öldükten sonra kavuşma gibi bir umudunu dile getiriyor, ancak bol aliterasyonlarla, bol bol mecaz ve istiârelerle...

Fuzûlî şiirde tasvire girerken bir bahçıvan kadar bahçe işlerini, çiftçi kadar tarla işlerini, hekim kadar hastalıkları, hâkim kadar hukuku, hükümdar kadar yönetimi bilir ve kalemını ona göre oynatır. Dili kullanmadaki ustalığı, söz kurmadaki hüneri, konu bulmada gösterdiği deha, bitmeyen enerjisi bütün zamanların en iyisidir... O, kendinden sonraki bütün şair ve yazarlara örnek olmuştur...

Fuzuli, aynı zamanda ıstırap şairidir: Şia oluşu, çektiği yokluk ve acılar, gördüğü haksızlıklar, Hasan-Hüseyin'in mezarındaki özel görevi onu ıstırapla yoğurmuş, tasavvufun imkanlarıyla olgunlaştırmış ve sanatının bir çeşnisi haline getirmiştir...

Azeri şivesini kullanması nedeniyle Azerbaycan'da bir heykeli dikilir ve altına da şu beyti yazılır:

Her kim ki cânın için cânanın severse canın sever;
Her kim ki cânanın için cânın sever, cânanın sever...

Şâir Fuzuli "can-canan" redifli gazelinin bu beytinde sanatın her güzelliğini sunarken, fikir alemini de meyveli ağaç gibi sallamaktadır. Bu beyit, kişinin çıkarıcılığını aşk masumiyetinden ayrı tutuyor...

Aşk şairi olarak Fuzûlî yine çok büyük: Bütün Leyli ve Mecnun'ların en çok tutulana ona aittir:

Mende Mecnun'dan füzun âşıklık istidadı var;
Âşık-ı sâdik menem, Mecnûn'un ancak adı var...

Beyti onun gerçek âşık olduğunu söylüyor. Tasavvufu, bir Mevlânâ derecesinde, gerçek tasavvuf ehli gibi başarıyla şiire aktarır, fakat onda tasavvuf sadece sanat için bir araç, bir modadır...

Fuzûlî, döneminde Türk olduğu için İran'a; Şia olduğu için de Osmanlıya yaranamamış... Bir şanssızlığı da o çağda, Bâkî gibi bir büyük şair İstanbul'da yetişmiş ve sanat ihtiyacını fazlasıyla karşıladığı için, onu İstanbul'dan uzak tutmuştur... Böylece Fuzûlî ihmal edilmiş, yokluk çekmiş, az güvenilen biri olmuş (Buna, Bengü ü Bâde özellikle neden oldu) ve böylece hakkı olan ilgi ve ihtimamdan uzak kalmıştır. Ünlü Şikâyetnamesi ile olayı dile getirmiş, çare bulunamamış... Nihayet Irak'ta taun(veba) hastalığına yakalanmış ve hayatı son bulmuştur.

Azeri şâiri olmasına rağmen, Irak(Kerbela'yı-Hille-Bağdat) topraklarında yetişmesi, onu bilinmez kılmış, bu sır günümüze kadar bile çözülememiş, sanatının heba edilmesinde bile bunun büyük payı olmuştur... Gerçek sanatçılar, edebiyatçılar Fuzûlî'yi anlamadıkça sanata yakın gidememiş olurlar... Bizde sanat adına kazanılmış en büyük başarı, bir TAÇMAHAL ölçüsünde şaşaa, üstatların bile gıpta edebileceği hüner, cünün derecesinde aşk Fuzûlî'ye aittir... O, Türk Dünyası için hem gecesini, hem gündüzünü verdi; ama bu âlem henüz ona gereken değeri veremedi...

18.11.2007-BURSA

NECİP FAZIL KISAKÜREK

Biz, Necip Fazıl Kısakürek'i görme şansı yakaladık. Gözümüzü açtık hep onu gördük... Şiirde, senaryoda ve diğer dallarda hep kabul gördü, örnek alındı. Eskidikçe değerlendirildi, değerlendirildikçe sevildi. Düşüncesi ve eğilimleri nedeniyle yargılandı, ceza gördü, uzun ömrünü çok

sevdiği milletine eser vermekle geçirdi. Sert, cesur, zeki, süper natıkalı, söz ustası, birikim şampiyonu, edebiyat cambazı, sanatçı harikası şahsiyeti. Çok sayıda eser verdi, onu gıpta edemeyecek sanatçı hiç olmadı... O, son asrın Fuzulî'si olarak geldi sanat camiasına...

Biz, Necip Fazıl Kısakürek'ten epey şeyler almaya çalıştık: Onun en olgun eserlerini verdiği çağda, onun eserlerinin mesajlarıyla neşv ü nema bulduk. Kâh okuduk, kâh konferansını takip ettik, kâh kasetlerini izledik; sonunda onu biraz tanıyabildik... Necip Fazıl'ı tanıyıp, ondan feyiz alan; başka bir yazar ve eserden kolay kolay haz alamaz...

İlk okuduğum şiiri "Kaldırımlar" söyleyiş, buluş, sesleniş bakımından sanat harikası:

.....

Kara gökler kül renkli bulutlarla kapanık,
Evlerin bacasını kolluyor yıldırımlar.
Bu gece yarısında iki kişi uyanık:
Biri benim, biri de uzayan kaldırımlar.

İçimde damla damla bir korku birikiyor,
Sanıyorum her sokak başını kesmiş devler.
Simsiyah camlarını üzerime dikeyor
Gözleri çıkarılmış bir âmâ gibi evler.

Kaldırımlar, ıstırap çekenlerin annesi;
Kaldırımlar, içimde yaşamış bir insandır.
Kaldırımlar, duyulur sükûn içinde sesi,
Kaldırımlar içimde uzayan bir lisandır.

.....

Kaldırımlar, ona hem anne, hem ilaç, hem hekim, hem arkadaş, hem çile, hem de onu yutan bir dev... Şair Necip Fazıl, daha sonraları bu şiiri için "O benim 'Fildişi Kule'de olduğum zamanlara aittir." demek suretiyle, kendine pek yaklaştırmazdı...

N.Fazıl, annesi için de söyle seslenir:

Ak saçlı başını alıp eline
Kara hülyâlara dal anneciğim,
O titrek kalbini bahtın yeline
Bir ince tüy gibi sal anneciğim.

.....

Gözlerinde aksi bir derin hiçin;
Kanadın yayılmış çırpınmak için.
"Bu kış yolculuk var" diyorsa için,
Beni de berâber al anneciğim.

O annesine olan derin bağıllığını işte onunla kara topraklara birlikte gitmeyi göze alarak ortaya koyuyor...

N.Fazıl daha sonra o meşhur SAKARYA şiiriyle Batı karşısında gerileyişimizi haykırır:

İnsan bu, su misâli, kıvrım kıvrım akar ya...

Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.

.....

Şâir bu şiiriyle insanı derinden etkiler, manayı dağ gibi yüceltir, heyecanı volkan gibi püskürtür, önce öz ağlar, sonra da göz...

Maraş'tan İstanbul'a gelmiş ailenin İstanbul'da yetişmiş evladı olarak, en mükemmel söyleyişlerinden birini de yine İstanbul için yapmıştır:

Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar,

Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar...

Necip Fazıl Kısakürek çok hayran olduğu İstanbul'un güzelliğini, ilmini, nefasetini, nezahetini kendi ruhuna özdeş addediyor... Zira o, çok sınırlı gözükmese de sevdiklerine asla kıymazdı...

İstanbul Ağzını çok harika bir eda ile konuşur, kibar bir Beyefendi olduğunu her hareketinde belli eder, ağzından çıkan her sözü bir köprü ayağı kadar sağlam kurar, sesleniş ve hitabet için bütün gücünü harcar, olanca dikkatini toplar, mevzide mitralyöz kullanan asker gibi harekete geçerdi... Artık Necip Fazıl'ı susturmak, sözünü kesmek, dinlememek, kale almamak mümkün olmazdı... O, kendi vicdanının "yeter" komutuna kadar giderdi ve başka hamleler için susardı ancak... Onu dinleyen, feyiz sağanağına yakalanmış olurdu...

Şiirin her dalında kalem oynattı, nesirde şiirden geri kalmadı, akademik kariyerini sanatının emrine verdi, çektiği çileyi kalemine mürekkep etti, içinden gelen memleket aşkıyla da satırları olsun, mısraları olsun dantela gibi ördü... Her eseri bir Reşat altını değerine yükseldi... O eskinin bir Fuzulî'si kadar örnek alınan, taklit edilen bir sanatçısı konumuna geldi.

Bir gün bir eseri sahnede oynanırken, merak edip çaktırmadan gider ve bir köşeden izler: Önemli roldeki oyuncu onun arzu ettiği mesajlardan uzak kalınca sahneye fırlar, bu oyuncuyu hem haşlar, hem de yapması gerekeni haykırır... O, işte bu kadar titiz ve mesajına sahip karakterdeydi...

Bir döneminin eserleri için."Onlar benim değildir, o zamanlar bir FİLDİŞİ kulesi yapmıştım... O kuleyi yıktım artık!" demek suretiyle gençken yaptıklarını onaylamadığını dolaylı olarak beyan ediyordu...

Erzurum'da katıldığım "MESELELER" adlı konferansında hemen her konuda konuştu, o istediği her şeyi güzelce işleme büyüklüğünü kazandığı için, onun izleyicisi hep pür dikkat halde idi... Sonra çok müptelası olduğu sigarasını çıkardı "Bir sigara içmeme herhalde müsaade edersiniz..." deyip, tütürdü... O zamanlar sigara günümüzdeki kadar göze batmıyordu hem. Yaklaşık bir, bir buçuk saatte bizi bir raf dolusu eser okumuş kadar birikim sahibi yaptı...

Sanatını, fikirlerini sergilemede kullandı, fikirleri de devrin iktidarlarıyla bağdaşmayınca sık sık kesintiye uğradı, yargılandı, hapse girdi. O bunlardan hiç yılmadı, aksine daha büyük hamleler yaptı, hep bildiğini okudu, daha kuvvetli söyleyişler yaptı... Onun önünü kesmeye çalışmak bile, verdiği eserlerden daha etkili mesaj olmaya başlamıştı... Sonunda hakkı teslim edildi, o da yorgun bedeniyle biraz rahat bir şekilde kalemını kullanmaya devam etti:

Yollar ve Gökler

Üst üste, alt atlalar
Bende gökler ve yollar.

Gökler kat kat mavilik,
Yollar kol kol servilik.

Yollar nereye gider
Ve ne düşünür gökler?

Göklerin bir sırrı var,
Onu arıyor yollar.

.....

Necip Fazıl çok beğenilmiş olmasına rağmen, günümüzde onun yanından bile geçemeyecek olanları, onun kat kat önünde göstermeye çalışan hırsına yenik düşmüşler, belki bir gün gelir uslanırlar...

O günümüzün Fuzûlî'si olarak addedilmeli bana göre... Sanatta her hüner onda vardı:

Konu bulmak, edebiyat türlerine hâkim olmak, dili ve ölçüyü yerinde kullanmak, kafiye denen ses benzeşmesini şiirde bir dantel düzeyinde işlemek, manayı hem yüzeye, hem derine yaymak, beyni çatlatacak kadar derin anlamlar yüklemek, sözü bir mısır mıhı gibi çakmak, ustaca söz kurmayı sürekli kılmak onun özelliklerinden birkaçıydı...

En sonunda beklediği ölüm için şöyle seslendi:

B İ L S E M

Büyük randevu... Bilsem, nerede, saat kaçta?
Tabutumun tahtası, bilsem, hangi ağaçta?

Necip Fazıl Kısakürek okunmalı, özümsemeli; fikirleri yadırgansa bile sanatına saygı duyulmalı; o, hep örnek alınmalı...

18.11.2007-BURSA

ELEŞTİRİ

Eleştiri, sanat alanında yapılan çalışmalara bir inceleme, araştırma, yön verme amaçlı değerlendirme yazısı. Eskiden buna “tenkit”; bu eleştiri yapan kişiye de “münekkit” derlerdi. Eleştiri için bir entelektüel bakış, peşin yargısız dünya, geniş kapasite, nitelikli kişilik gerekir... Günümüzde eleştiri adı altında yapılan şey-genellikle- karalamadır.

Hiçbir şey yok ki ortaya konulduğunda birileri tarafından ölçülme-tartılma ihtiyacı duyulmasın... İşte o ihtiyaç için eleştiri getirilmiş:

Eleştiri ile bir eser, iyi yanlarıyla da, kötü yanlarıyla da bir değerlendirmeye alınır. Eleştiride önce olumlu olanlar sıralanır. İyi bir incelemeyle, duygusallıktan uzak kalınarak, bütün başarılı yanları en ince noktasına kadar sıralanır. Emsallerinden üstün yanları, bir özelliği varsa ortaya konur. Çekememezlik, kin, nefret, küçümseme gibi insanlık dışı şeylere asla yer verilmez.

Olumlu yanlar bitince, bu defa –varsa- olumsuzluklar belli bir ölçüde; kırılcılığa, küçük düşürmeye, saptırmaya meydan vermeden sıralanır. Gerekçeleri ortaya konur. Örneklemleri verilir. Daha sonra yol göstericilik yapılır, adeta aceminin elinden tutma gibi bir yol tercih edilir. Münekkit adeta baba adamdır.

Eleştiri yapacak kişi iyi yetişmiş, toplumca kabul görmüş, sanat çevrelerince otorite kabul edilmiş, bir akademik kariyer yapmış, bilgi ve becerileriyle örnek olmuş insan olmalı. Eleştiri için kişinin kendini aşmış olması, tarafsızlık konularında bir takıntısının bulunmaması, nitelik yönünün tartışılır olmaması gerekir. Eleştiri yapacak kişi kalamini birilerinin zevki için, kimilerinin çıkarı için kullanmaz. O sadece bir fotoğraf çeker. Onda objektiflik kural olmuştur. Çektiği resim hoş gitmese de ortaya konmalı, kimse de resminden dolayı onu kınamamalı...

Bizim dünyamızın en çok ihtiyacı olan bir şey var: Entelektüel bakış. Bu bakış olmadan hiçbir konuda ilerleme kaydetme, dikkate alınma, kabul görme mümkün değildir. Bu bakışa sahip insan madalyonun ikiyüzlü olduğunu bilir, yalnız bir yüzüne bakmaz, diğer yüzüne de bakar... Şayet madalyonun bir yüzü iyi görünüyor, diğer yüzü iyi görünmüyorsa, entel, onun da nedenlerini araştırır ve bulup açıklar. Entel insan yemin billah etmeden, fazla söze hacet bırakmadan, maksadını ortaya koyar; hakikati sunar... Böylece karşısındaki kişi sağlam bir dayanaktan, emin olduğu elden bilgi almış olur. O bilgilere bir kale kadar güvenilir... O bilgiler için şek ve şüphe yoktur. İşte entel bakış bu kadar önemlidir... Her ülkede, her toplumda entellere ihtiyaç vardır.

Bizim en fazla rahatsızlık veren yanlarımızdan biri de eleştirinin “karalama” şeklinde kullanılmasıdır. Eleştiri adı altında yapılan şeyler bir çekememezlik, suçlama, kara çalma boyutunda olmaktadır. Bu hem çirkin, hem de çok ayıptır.

Öncelikle “ Herkes herkesi eleştiri yapamaz.” mantığını kavramış olmak gerekir... Yani bir sanatçıyı ancak aynı dalda bir sanatçı, ya da ondan üstün bir sanatçı eleştirebilir... O eleştiri de yukarda belirtilen kurallar içinde olur... Sanattan anlamayan, kariyeri olmayan, deneyimsiz birinin eleştirisi yalnız ağız dalaşısıdır... Bu tür bir değerlendirme, çocukların evcilik oyununa benzer, birazdan yerinde yeller eser...

Eleştirinin bir boyutu da, ona muhatap olan kişinin eleştiriyi pek hoş karşılamayacağı, yani eleştirinin özellikle kendisinin sevimli bir şey olmadığıdır... Çok zorunlu olmadıkça eleştiriden kaçınmak, hele hele herkesi eleştirmemek gerekir... Eleştiri yerinde, zamanında, kişiler ve konular iyi seçilerek yapılmalı. Eleştiriye ihtiyaç varsa yapılmalı, karşı taraf ondan bir şeyler alacaksa olmalı...

Eleştiri zamanı gelmeden olmamalı, erken yapılan bir eleştiri, duvarda yerine oturmayan taşa benzer... O bir taş yüzünden önce duvarın, sonra bütün binanın yıkılışı gibi, o da fayda yerine zarar verir. Eleştiri de ihtiyaç duyulduğu anda olmalı, muhatap onu taşıyabilecekse yapılmalı... Yoksa eleştirinin yanına yanaşmadan geçmek daha doğrudur... İşte "Söz gümüşse, sükût altındır..." atasözümüz bunun için söylenmiştir...

Eleştiriyi doğru yapmak, yerini ve zamanını iyi bilmek gerekir.

15.12.2007-BURSA

ŞİİR

Şiir, dilin ve nazımın kişisel, üstün ve zevkle kullanılmasından meydana gelen sanat eseridir.

Yazılı ya da sözlü meram anlatmak için iki yolun bulunduğunu bilmemiz gerekir: Biri NESİR, diğeri NAZİM...

Nesir hakkında başka bir yazıda konuşmak gerek. Bizim konumuz şiir olduğuna göre nazımı tanımak gerekir:

Nazım, MANZUME ve ŞİİR olmak üzere iki bölüme ayrılır:

MANZUME: Dilin zevkine ve kurallarına uygun, vezinli, kafiyeli yazılara denir. Bu cins yazılarda şiir değeri aranmaz. Biraz çabalama sonucunda alışkanlık meydana gelir ve herkes manzume yazabilir...

Esasen şiir manzumeden de, nesirden de ayrı bir kavramdır.

Şiirin tanımını ise girişte yapmıştık. Bu tanım pek çok şaire göre de değişir:

Büyük bir şair çıkabilir ve konulmuş kurallara bağlı kalmadan bir şiir yazabilir, yeni bir buluş içine girebilir... Onun için Bufan der ki:"Üslûp insanın kendisidir."

Şair bir dilin kelimelerine özel bir ışık katabilen, fikir, duygu ve hayallerini yepyeni bir söyleyiş halinde sunabilen kimsedir. Buradan hareketle, şairin kişiliği söylenişte toplanıyor, yargısı ön plana çıkıyor. Nesirde üslûp; şiirde söyleyiş...

Bu nedenle Şeyh Galip:"Bir başka lisan tekellüm ettim" diyerek bu gerçeği anlatmıştır.

Düşünceler, mecazlar ve duygular başka eserlere de taşınabilir; ama söyleyiş şairden ayrılmaz:

Nasıl Aşık Veysel'in sazını daha ilk etapta tanıyabiliyor isek, bu söyleyiş de şairini hemen ele verir, Fuzuli'de olduğu gibi:

Dest busi arzusuyla ger ölürsem dostlar,
Kûze eylen toprağım sunun anınla yâre su.

Bu söyleyişte sadelik, iç içe geçmiş derin anlamlılık, Azeri Türkçesinin ses özellikleri, her anlayışa göre hitabet, sözcüklerde sadelik ve duruluk, sentaksında bilimsel gereklerin ihmal edilmemesi, her şeye rağmen tevazunun da elden bırakılmaması Fuzuli'ye hastır...

Ahmet Haşim, "Şiir, nesre çevrilmesi mümkün olmayan nazımdır." demiştir.

Montaigne:"şiirin kötüsü veya orta hallisi için kurallar, ustalıklar bir ölçü olabilir. Ama iyisi, yükseği, harikulâdesi aklın kurallarını aşar." demiştir.

Tristan Dere'me göre:"Şiir hem at, hem dizgindir(ilham ve ustalık); atsız dizgin, dizginsiz at değildir."

Baudelaire'e göre: " Şiirin ilkesi, insanın üstün bir güzelliği özlemesidir. Bu ilke, bir coşkunlukta, bir ruh taşkınlığında kendini gösterir. Bu coşkunluk, aklın yoğurduğu hakikatin dışındadır."

Geordane Bruno'ya göre:"Kurallar şiirden çıkar; kaç çeşit gerçek şiir varsa, o kadar da gerçek kural vardır."

Jean Cocteau'ya göre:" şiir, öyle ayrı bir dildir ki; başka hiçbir dile tercüme olunamaz. Hatta yazılmış görüldüğü dile bile..."

Rainer Maria Rilke'ye göre:" Bazılarının sandığı gibi mısralar duyguların değil, yaşanmış deneylerin sonucudur. Tek bir mısra yazmak için birçok şehirleri, insanları, nesnelere görmüş olmak, hayvanları tanımak, kuşların nasıl uçtuğunu duymak ve sabahları çiçeklerin açılırken nasıl titrediğini öğrenmek gerekir."

Cenap Şehabettin'e göre:" Şiirde güzellikten başka gaye aramam. Sanat eserleri - güzel bir çiçek, Venüs'ün binâzır sinesi, Caruso'nun sesi gibi- bana zevk vermeli, nasihat değil."

Hâşim, şiiri "söz ile musıkî arasında, sözden çok musikiye yakın " bulur.

Yahya Kemal, şiiri,"Musikiden başka türlü bir musikidir. Şiirde nefes ve ses iki unsurdur. Mısraın ayakları yerden kopmaz ve uçmazsa yahut da ister en hafif perdeden olsun, ister İsrail'in sûru kadar gür olsun, kulağı bir ses gibi doldurmazsa halis şiir değildir." diye tanımlar.

Nurullah Ataç da şiir için:" şiir manadadır diyenlerle de, sestedir diyenlerle de anlaşılamam. Çünkü ikisi de doğrudur ama ayrı ayrı doğru değil, bir araya gelince doğrudur." der.

Cahit Sıtkı, şiiri" Kelimelerle güzel şekiller kurma sanatıdır." der. O kelimeleri anlamlı, ışıklı, gölgeli görür.

Orhan Veli'ye göre:" Şiirin bir mana sanatı olması hiç de bir fikir sanatı olmasını gerektirmez. Şiirdeki mana, resimdeki renk, musikideki ses gibi bir şeydir. İnsanı şaşırtan nokta mananın da fikir gibi dille anlatılması noktası. Şiirde sadece bir hassasiyet, bir eda, daha kestirme bir deyimle bir mana zevki aranır."

Şiir hakkında bu kadar ayrıntılı tanım ve görüşlerden sonra bir de kendi görüşümü-şiiirimden bir dörtlükle- sunmak isterim:

Mana ile söz, gözle kaş gibi,
Taşdığı mesaj uçan kuş gibi,
Sevk ettiği hülya aynen düş gibi,
Rüya âleminin malı olmalı...

Her sanat eseri gibi şiirin de bir dış görünüşü, bir de öz derinliği vardır:

Şiirin dış görünüşüne BİÇİM adı verilir. Biçimi incelemek için şu öğeleri incelemek gerekir:

A) NAZİM ŞEKLİ

B) KAFİYE

C) VEZİN (ÖLÇÜ)

Ç) DİL

Şiirin öz derinliğine, yani geniş olarak anlamına MUHTEVA denir. Muhteva bakımından şiiri incelemek için şu öğeleri incelemek gerekir:

A) İÇ-AHENK

B) MECAZLAR

C) TEMA (ANA DUYGU)

Bir Beytül gazel örneği:

Erişir bahara bülbül, yenilendi sohbet-i gül

Yine nevbet-i tahammül dil-i bikarar düştü (ŞEYH GALİP)

ŞİİR VE KAYNAK

Her şiir meraklısının, hele hele her şairin üstünde durması gereken en önemli şeylerden biri de kaynaktır. Her konuda olduğu gibi Türk Şiirinde de kaynakları tanımamız ve bu kaynaklardan önemli derecede yararlanmamız gerekir, tıpkı bir çeşmeden kana kana su içmek gibi... Bu nedenle bazı kaynaklarımızı burada zikrederim:

1- Ahmet Kabaklı- Türk Edebiyatı (4 cilt)

2- Nihat Sami Banarlı- Resimli Türk Edebiyatı Tarihi (4 cilt)

3- Mehmet Kaplan- Şiir Tahlilleri (2 cilt)

- 4- Seyit Kemal Karaalioğlu- Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü
- 5- Kenan Akyüz- Türk Şiir antolojisi

Söz buraya gelmişken şiirimize renk katan bazı şahsiyetlerimizden pasajlar sunalım:

Vaktiyle büyük bir devenin büyük bir başı varmış...
Başsız deve olmaz ya, masal, neyse; bütün gün
Yaz kış, bu beyinsiz, bu çürük baş
Göl, kır, tepe, dağ, taş,
Bîçareyi beyhude sürükler ve yorarmış...

.....(Halûk'un Defteri)

Şair Fikret burada şiirin eşsiz gücünden, kaleminin fırça gibi işlemeden, ruhunun ve beyninin bir radar gibi kullanılmasından olayları görüyor ve tasvir ediyor...

Şair Mehmet Akif, "Hayat Arkadaşım" adlı şiirinde:

Seni bir nûra çıkarsam, diye koştum durdum,
Ey! Bütün dalgalı ömrümde hayat arkadaşım!
Dağ mıdır, karşı gelen taş mı, hep aşım; lakin
Buruşuk alınma çarpan bu sefer kendi taşım! (Gölgeler)

Şair çok sevdiği hayat arkadaşına gönlünce yardımcı olmak isterken, kendi yakınındaki engeliyle (mezar taşı) karşılaştığını, ölümün bu çabaları sonuçsuz bıraktığını yazıyor...

Aynı konuda şair Abdülhak Hamid de Makber'de:

Çık Fatima halden kıyam et,
Yadımdaki haline devam et.... Demek suretiyle onun tekrar can bulup dirilmesini
istiyor... Bütün bunlara şiir birer vesile oluyor...

Şiir hep mateme, hem yasa kapı aralamaz, güzelliklere, fasahata, nezahata, belagata, serahata da yönünü döndürür:

GÖZLERİN

Ruhumda gizli bir emel mi arar
Gözlerime bakıp dalan gözlerin?
Aklıma gelmedik bilmece sorar
Beni hülyalara salan gözlerin!

Nigâhın gönlüme ey perî- peyke!-
Leyâl-i hasretin hüznünü döker;
Karanlıklar gibi yığılır çöker
İçimde yer edip kalan gözlerin!

Huzurunda bazen benliğim erir,
Tavrın hulusumdan şüphe gösterir.

Bazen de ne olmaz ümitler verir
Sabr u kararımı alan gözlerin!

Rıza Tefik BÖLÜKBAŞI

Yukarıdaki bu nefis söyleyişlere Haşim de şöyle cevap verir:

Seyreyledim eşkâl-i hayatı
Ben havz-ı hayâlin sularında.
Bir aks-i mülevvendir onuncun
Arzın bana ahcar ü nebatı.

(Göl Saatleri)

MERDİVEN

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak,
Ve bir zaman bakacaksın semâya ağlayarak...

Sular sarardı... Yüzün perde perde solmakta,
Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta... (Piyale)

Yahya Kemal de "Bir Başka tepeden" adlı şiirinde bakınız ne diyor:

Sana dün bir tepeden baktım azîz İstanbul!
Görmedim: Gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfince kurul!
Sâde bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Şair Faruk Nafiz Çamlıbel de "Kıskanç" adlı şiirinde şöyle seslenir:

Sakın bir söz söyleme... Yüzüme bakma sakın!
Sesini duyan olur, sana göz koyan olur.
Düşmanımdır seni kim bulursa cana yakın,
Anan bile okşasa benim bağrım kan olur...

Dilerim tanrıdan ki sana açık kucaklar
Bir daha kapanmadan kara toprakla dolsun!
Kan tükürsün adını candan anan dudaklar,
Sana benim gözümle bakan gözler kör olsun!
(Bir Ömür Böyle Geçti)

Şair Şukufe Nihal Hanım da şöyle seslenir:

Karanlık gecelerde	İsmin dudaklarıma
Hicranınla inledim;	Düşmüş bir kıvılcımdı.
Sesin aks eder, diye	Bir humma aleviyle
Boşlukları inledim	Kaç kere çıldırdımdı...

(Hazan Rüzgârları)

Halide Nusret Zorluğuna da gönlü için şöyle seslenir:

Kimisi diyor ki “ Gönlüm kelebek”,
Kimisi “Benimki kartaldır” diyor.
Bakalım bu şair ne söyleyecek?
Kaari'im Gönlümü bir de bana sor.

Gönlüm, benim gönlüm, o bir rüzgârdır,
Sonsuz denizlerin ufkunda eser;
Bazı gün sesinde bir elem vardır,
Yolunda bırakmaz neşeden eser.

Bazen de bir çılgın neşeyle koşar,
Alaylı gözlerle süzer hayatı.
Gönlümün her saat başka hali var:
Bazen çok yumuşak, bazen çok katı!

Şair, Erzincan depremi için de şu ağıtı yakar:

Kazan Kaya'dan güneş şehre bakmasın gayrı,
Ay beyaz fenerini gökte yakmasın gayri,
Göğsünde coşkun Fırat gülüp akmasın gayri,
Âh, güzel Erzincan'ım! Vah, dertli Erzincan'ım!

Anarken hatıralı toprağını taşıyı,
Bir yudumda bin döktüm gözlerimin yaşını,
Ne acıklı bitirdin toprakla savaşını!
Ah, güzel Erzincan'ım! Vah, güzel Erzincan'ım!

Şair Necip Fazıl, “Kafiye “ şiirinde sanat alemine adeta çalım atar:

Ne diye,	Kafiye,
	Mantiği
Bu, şuna,	O mantık!
Şu, buna	Hediye
Kafiye?	Sandığı
Başa taş,	Bu sandık!
Aşa yaş,	O mantık
Hey'e ney,	Bu sandık-
Tuhaf şey!	ta sandık
	Ve yandık
	Ne yandık!

EMEKLİLER

Hizmet süresini doldurup, serbest hayat sürdüren kişiler. Emekli karşılığı için "Tekaüt" kullanılırdı. Tekaüt olan iş gücünden düşmüş demektir. Bizde erken emeklilik bu anlayışı yıktı. Emekli olup ikinci iş yapanlar çok. Esas verimli yaşta emekli olanlar da devlet ve millet için kayıptır. Önemli görevlerden, önemli mesleklerden emekli olanlar fahri çalışma grupları kurup çalışmalı. Devlet emeklisine iyi gözle bakmalı, her emekli maaşı karın doyurmalı...

Her çalışan, hizmet süresini doldurup emekli olmayı amaç edinerek çalışır. Hizmet süresi onun için bir "Kızıl Elma"dır adeta... Bu çok uzak hedef nihayet bir gün gelir ulaşılır ve çalışan artık emekli olur. Her şeyden önce namus ve şerefiyle emekli olmak güzel şeydir ve her insanın çalışıp da elde edemeyeceği şeydir. Asla küçük görülmeye... İşin bu yanı güzel, fakat başka güzelliklere de ihtiyaç var:

Bizde çok az grup dışında, diğer emekliler aldıkları maaşla geçinemezler. Artan sağlık sorunları için bekledikleri özel ihtimamdan birini bile bulamazlar... Zaman zaman devletin resmi görevlilerinden itilip kakılma gibi bir muamele ile karşılaşır... Emeklilik artık "geçmez akçe" gözüyle görülmeye başlanmış... Bu düşünen ve kalbi olan emekliyi derinden yaralıyor...

Eskiden emekli olmak için, artık iş yapamaz, yorgun, bunak, önemli bir manisi olmak gibi şeylerin ortaya çıkması gerekirdi... Bu nedenle buna "TEKAÜT" derlerdi ve o kişi sadece kendi canıyla uğraşır ki bu da oldukça ilkel bir anlayıştı... Bundan kurtulmak için biraz genç ve dinç emeklilik oluştu, bu defa da hazinenin "tam takır" olmasına varan yollar açıldı...

Bizde emekli olup ikinci iş yapanlar çok: Onları kınamak da olmaz, kınamamak da... Çünkü aldıklarıyla yetinmeyen insan önce kendini düşünür... Bunların içinde ihtiyacı olmadığı halde çalışıp işsiz gençleri düşünmeyenler de var ki onlara ne deseniz iş değişmez, çünkü boşluklar var...

Bizde, erken emeklilik, yetersiz prim ile emeklilik, borçlanmayla emeklilik, süper emeklilik, ikinci emeklilik gibi dünya standartlarından uzak anlayışlarla oluşan emeklilikler, emeklileri vurdu, camiayı çığ gibi arttırdı, ücretleri aşağı çekti... Hal böyleyken bazı meslek grupları, bazı özel görevlerde bulunanlar yüksek maaşla emekli olup diğerleriyle karşılaştırılma gibi bir kıstastan uzak tutuldular... Bu görevlerden emekli olanlar zaten görevleri sırasında aldıkları maaş ve ücretle hayatlarını mükemmel garantilere ulaştırmış insanlardı. Buna ilave çok yüksek emekli maaşı adaleti zedeledi ve hala da zedeliyor...

Genç yaşta emekli olanlar da devlet ve millet açısından büyük kayıplara neden oluyorlar: Çalışıp ustalaşmış, verimini had safhaya ulaştırmış, ustalaşmak için oldukça büyük ödünler verilmiş kişiler aniden emekli olunca verim düşüyor, gelir azalıyor, çark topal dönüyor... Bunun faturası devlete ve millete kesiliyor... Yıllarca bu sakat iş, popülist yaklaşımlar, oy hesapları, yandaşlarının zarar görmemesi gibi küçük düşüncelerle göz ardı edildi. Şimdi bütün fatura biz emeklilerin sırtına bindi, öde ki ödeyesin... Ödemesen devlet senin, ödesen can senin; hangisinden vazgeçeceksin?.. İşte o canın çektiği, geçmişte bu ülkeyi iyi idare edemeyenlerdendir...

Genelde emekli olan biri aniden sahneden çekilir, elini ayağını toplumdun çeker, ya da bir köşeye çekilir, bir seyahate çıkar ve dünyasıyla baş başa hayat sürmeye başlar. Emekli olan biri için dinlenme şart, ama bilgi birikimi ve yeteneğini toplumdun esirgeme gibi bir tercihte bulunma da yadırganacak bir tutumdur. Bizde bunun kırıldığı tek tük örnekler var: Tema Vakfı ve Hayrettin Karaca gibi... Bu örnekler sayılamayacak kadar çok olmalıydı...

Bizde emekli olan bunca doktorlar neden bir gönüllü birlik oluşturup tedavi hizmetlerinde vatandaşın yanında yer almazlar? Emekli Cumhurbaşkanları neden ellerinde bastonlarıyla yurdu karış karış gezip, idarecileri teftiş etmezler, halkın sırtını sıvazlamazlar? Emekli öğretmenlerden bir birlik olup, her semtte, her okulda akşam etütleri oluşturulmaz? Japonlar yüksek kaliteye etüt (Cuki) ile ulaştılar... Generallerimiz askerliğin halk üstündeki getirisini ve götürüsünü ellerinde bastonlarıyla, yerinde incelediler mi acaba? Kısaca her meslek grupları bu vatana, bu millete fahri görev anlayışının neresinde acaba? Bu çizgiden uzak olanlar, "Benden sonrası tufan..." anlayışına yakın olanlardır...

Devlet, vatandaşını öyle eften püften bahanelerle emekli de etmemeli; emekli ettikten sonra "Anasından doğduğuna bin pişman..." da etmemeli... Ben emekli olup, ilk maaşımı almak için kuyruğa girdiğimde dört saat yağmur altında beklemiştim, vezne memurundan da azar işitip maaşımı almıştım... Bu ülkemin adına çok acı... Gerçi şu an bu durumlar yok, ama oradaki memurların umursamazlıklarında bir düzelve yok...

Son zamanlarda ücret ayarlamalarında bir mantık benimsendi: Düşük maaş alana çok artış; diğerlerine da düşük oranda artış... İlk bakışta adaletli gibi gözükene bu anlayış, uzun bir zamandır uygulana uygulana, hakkaniyeti de adaleti de zedeledi... Zira üniversite tahsili yapıp ömrünü ve kaynağını harcayan birini, sadece beş yıl öğrenim görüp kaynak harcamayan birinin seviyesine yaklaştırdı... Bazı yerlerde -Sendikalı işçilerin emekli aylıklarıyla- üniversite mezunları bile geride bırakıldı... Bu hakkaniyet mi? Bu adalet mi? Dirsek çürütmekten, kaynak sarf etmekten tükenmiş insan, sorumluluk külfetinden bunalmış emekli, bir de bu haksızlığı görünce kahroluyor.

Bu ülke hepimizin, külfeti de, nimeti de eşit pay edilmeli...

7.1.2008- BURSA

KOMŞULUK

Bir yerleşim yerindeki insanların biri birine yakın oturma durumu. Biri birine yakın oturan her hane için de komşu denir. Komşuluğun özel hukuku vardır. Komşuluğun dünü ile bugünü arasında epey değişme yaşandı. Komşuluğun bizdeki yeri de gıpta edilecek türdedir.

Komşuluk ve komşu sözleri bizde epey eski olan kavramlardır. Bizde komşuluğun değeri oldukça yüksek tutulurdu, komşuluk hakkı her şeyin önünde gelirdi, komşu komşuya sabrederdi, saygı ve sevgi sunardı. Zira yan yana oturmakta olan haneler her zaman yüz yüze gelme durumunda olan insanlardır. Birinin bir kötü durumunda ilk yardımına koşacak olan kişinin komşusu olacağı bilincidir ve bu genelde böyle seyreder.

Komşuluk komşularla sağlanır. Yan yana oturanlar eğer iyi geçinirlerse, bundan herkes tat alır, bunun güzel yansıması her çehrede kendini gösterir, muhtar ve belediyenin işi kolaylaşır, asayiş normal seyreder, hizmetler tökezlemez... Komşuluk ilişkileri bununla da kalmaz, hastası olanlar yardım görürler, düğünlerde ve bayramlarda komşular ortalığı şenlendirirler; bir kötü günde acılarını paylaşır önemli bir sosyal görev icra ederler.

Komşu, komşuluk erdemlerini iyi biliyorsa orada kuru ekmek yense bile lezzetine doyum olmaz; şayet komşusuyla kanlı bıçaklıysa insan o zaman da diken üstünde oturmaya benzer... Onun için atalarımız: "Ev alma, komşu al." demişler. Şayet komşu iyi değilse evin tek başına huzuru temin etmeye yetmeyeceğine işaret etmişlerdir.

Bizde komşu hakkı hem dinimizde hem de geleneklerimizde çok önem arz eder: Peygamberimiz: "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." demekle, komşu malının bir şekilde ortak olduğunu, komşunun komşuyu her zaman gözetmesi gerektiğini söylemiştir.

"Komşu komşunun külüne muhtaçtır." diyen atalarımız da komşuların biri birini dışlamaması gerektiğini, en zayıf gözükene komşunun bile önemli bir görevde bulunup komşularını sıkıntıdan kurtarabileceğini, komşulukta değerli-değersiz gibi şeylerin ortaya konmaması gerektiğini söylemektedir. Komşulukta ihtiyaçlar hiç bitmez, komşunun en mükemmel bile çaresiz kaldığında sıradan bir komşusuna muhtaç hale gelebilir. Komşulukta bazen çok önemsiz şeyler bile çok ön plana çıkıp komşuların kapısını aşındırmaya mecbur edebilir. Bu nedenle kimse komşusunu küstürmesin, kimse komşusuyla kavgalı olmasın...

Komşuluk ilişkilerinde dün ile bugün arasında da epey farklılıklar oluştu. Eskiden biri birine daha çok bağımlı olan komşular, adeta can çığır kuzu sarması olmak zorundaydılar. Askere giden komşu, namusunu komşusuna teslim ederdi. Komşusu da o kişi askerden dönünceye kadar komşusunun namusunu her bakımdan korurdu ve ona bir leke getirmezdi.

Günümüzde insanların eskiye göre daha maddi yeterlilik kazanmış olmaları, ihtiyaçlarını karşılarken komşusuna çoğu kez ihtiyaç duymaması, komşuluğu eski öneminden geri plana itmiştir. Günümüzde çoğu komşu biri birini tanımadan, biri biriyle selamlaşmadan, bayramlarda karşılaşmadan yaşamayı adeta normal görmeye başlamıştır... Hele hele apartman hayatı sürdürenler artık komşuluk denen şeyi bir Batılı gibi gereksiz görmeye başlamıştır. Zira bir apartmanda oturanların bazıları biri birinin cenazesinden de, düğününden de haberdar bile olamamaktadırlar.

Komşuluk ilişkileri günümüzde her ne kadar eski öneminden uzak düşse de, komşular arasında yakınlaşmayı sağlaması gerekenler yaşlılar, ahil olanlardır. Tecrübeli olanlar komşuluk bağlarını diri tutmalı, yan çeken varsa onlara bu konuyu iyi anlatmalı, medeniyet ve modernlik adına yapılan bazı uçuklukların, bazen yavrusunu yiyen yaratık kadar aptallaşacağını bilmesi gerektiğini söylemelidir.

Bizde komşuluk dünyaya örnek olacak boyutlarıyla hala yaşamaktadır. Almanya'da oturmakta olan bir Türk aile, Alman yaşlı komşusuna her yediğinden ikram etmeye kalkıştığında, o Alman kadın insanlığından utanacak kadar ezilmekte, Türk'ün bu ulvi yapısını takdir etmekte, modernliğin ve aşırı çağdaşlığın kendilerini nerelere getirdiğini onlara anlatmaktadır.

Bizim devletimiz bile komşu ülkelere her türlü yardımı yapar, ilişkilerde "sıfır sorun" politikası izler, komşuluk ilişkilerini üst düzeyde tutup vize konusunu ortadan kaldırır, en kötü

durumlarda komşusunun yardımına giden ilk komşu olur... İşsiz komşu halkından kaçak çalışanları bile görmemezlik eder; teknik, ekonomik, kültürel, sosyal, eğitim, sağlık konularında komşularının varsa ihtiyaçlarını giderir...

Unutmayalım, komşuluk ilişkileri küçük bahanelerin arkasına saklanılarak göz ardı edilirse, bundan komşular da, insanlık da, dünya da zarar görür!

13 Mayıs, 2011- BURSA

KÜLTÜRÜMÜZÜ KORUYALIM

Kültürümüzün erozyona uğradığından sık sık bahsetmemize rağmen, buna bir önlem almadığımız da açıkça gözükmektedir. Öyleyse günümüzün politikacıları, bilim adamları, yazar ve çizerleri bu konuyu bütün boyutlarıyla ele almalıdır. Kültür değerlerimiz genç nesillerimizle barışık kılınmalı, unutulmaktan kurtulmalıdır.

Hemen hemen her zaman, her işte, her fırsatta kültür değerlerimizin eskisi kadar yaşamadığından bahsederiz. Artık eski günleri sevinçle yad etmekten öte gitmeyiz. Oysaki madem kültür değerlerimiz aşınmakta, madem büyük bir yıkım ile karşı karşıya kalmaktayız, bunun gereğine bakmamız gerekmez mi? İçinde olduğumuz bu çelişkili durumu herkesin iyi düşünmesi ve bunun çarelerine başvurması gerekmem mi?

Kültür değerlerimiz aşınıyor mu, sorusuna cevap bulalım bir kere: Eski otantik yemeklerimiz, günümüzde yenmiyor nerdeyse... Bunları gençlerimizin büyük bir kısmı ya tanımıyor, ya da beğenmiyor artık. Ben çocukluğumda evimde gördüğüm mısır ekmeğini sonradan da evimde görmeye gayret ettim, fakat çocuklarım ve çevrem tarafından yadırgandığını gördüm. Israr edince, taş yerine oturdu, artık onlar da benim kadar sevip benimser oldular... Eski kültürümüzün bir parçası olan mısır ekmeğini benimsemiş olmamız bizi çağdaşıktan geri koymadı...

Mısır ekmeği örneğinde olduğu gibi sayısız örnekler vermek gerekir ki kültür değerlerimizin büyük bir kısmının hoyratça aşındığı ve umursanmadan terk edildiği çok acı bir gerçektir. Artık ne bir fes, ne bir şalvar, ne bir kalpak, ne bir galoş görebilmekteyiz. Bunların yerini yenileri almış olup, nesillerimiz kök ve kökenlerinden uzak düşürülmüşlerdir.

Bir zamanlar iş yerimiz olan benzinlikte bir Pakistanlı gençle tanıştım. İngiltere'den tahsilden dönerken arabası arızalanmış ve çaresiz bir şekilde beklemekteydi. Yakınlık gösterdim, bendeki İngilizce ile az da olsa anlaşmaya başladık, derken ertesi günü bu genci değişik kıyafetler içinde

gördüm. Artık Avrupai kıyafetini çıkarmış, kendi milli kıyafetini çekip geziniyordu... Sordum, hürriyetine kavuşmuş kadar mutlu olduğunu öğrendim...

Cumhuriyet Türkiye'si bize çok şeyler getirdi, fakat bizim eski değerlerimizin önemli olanlarını da çağdaşlık adına alıp götürdü. Bu uygulamalar, bu reçeteyi tatbik edenlerin keyfiyetinden kaynaklandı, sonucu önemsemeden uygulandı ve sonuçta kimlik ve kişiliksiz kaldık ortada... Artık Batılılarla boy ölçüşmede, gene eski kimliğimizin kapısını çalmaya başladık: Amerika'da Kanuni Sergisi açtık, Osmanlı Mehteri ile konser verdik, mahalli folklor ekipleriyle sergiyi renklendirdik. Demek ki bizi tanıtmaya yetecek olan şeyler, ithal malı şeyler değil, kendi öz kültürümüzmüş...

Kültür değerlerimizin aşındığı, bunun bir şekilde durdurulması, hatta önemli bir kısmının tekrar kazandırılıp yaşanması için ne yapmalıyız? Sadece göstermelik folklor ekipleriyle folklor korunabilecek mi? Otantik yemeklerimiz, kıyafetlerimiz, sporlarımız, düğünlerimiz sadece geçmişten bir kesit olarak mı görülecek, sorularına samimi cevaplar vermemiz gerekir artık.

Bizde folklor ekipleri epey yaygındır. Ancak o oyular sadece o ekipte olanlar için var, milletimizin geneli için artık unutulmuşlar arasındadır. Demek ki folkloru yaşatma, onu bayramlık elbise gibi giymekten değil; gündelik hale getirmekten geçiyormuş... Bunu sağlamak için, okullarımızdaki bir yığın gereksiz dersin yerine, beden eğitimdeki çoğu şuursuz konuların yerine biri mahalli, biri milli olmak üzere iki oyun konur ve adam gibi öğretilerek, kültürümüz yaygınlaştırılır... Böylece kültürünü öğrenmiş genç gitti yerde pısrıklık sergilemez, kendini sergiler, kültürünü sergiler...

Otantik kıyafetlerin konfeksiyonları oluşturulur, otantik yiyeceklerin lokantaları kurulur, otantik sporların kulüpleri yaygınlaştırılır: At yarışları kumar gibi kullanılmaktan çıkarılır, zevk işi haline getirilir, rahvan atların yarışı, cirit müsabakaları sıkça tertiplenir ve bir televizyon sırf bu konularda hizmete ayrılır...

Müfredatımızda kültürümüzün her boyutu yer alır, kültür değerlerimizin geçiştirilmesine asla göz yumulmaz, devlet ve yerel yönetimler kültür değerlerimiz için bütçe ayırırlarsa kimlik ve kişiliğimiz garanti altına alınmış olur. Kültür değerlerimiz yaşar, kimse de kalkıp bu konuları istismar edemez...

Bir yazar, eserlerinde kültür değerlerine yer verir, onların yaygınlaşmasına ve yaşatılmasına önayak olursa kültür değerleri yaşar. Bir çizer için de böyle: Fırçalar ve kalemler artık geçmişçi ucube göstermez de bir "Malkoçoğlu" gösterirlerse, geçmiş sevilir ve benimsenir.

Bizim ülkemizin bilim adamları kendi kültürlerini, Japon bilim adamları kadar sevmezlerse kültürümüz hor ve hakir görülür. Bir Japon, hangi meslekte olursa olsun, kariyeri nerelere varmışsa varsın, özel hayatında kendi kültürünü en ufak boyutlarıyla bile yaşamayı asla ihmal etmez...

Günümüzde, İngiltere Kraliyet Ailesi düğünlerini herkes hatırlasın. Yüzlerce yıllık geleneklerinden en ufak bir ödün verilmeden yapıldığını iyice düşünsün... İşte o batı, bize saltanatı da kaldırttı, padişahlığı da... Demek bize sundukları reçetelerin hepsi doğru değilmiş...

Kültürümüz basit çıkarlar için unutulmasın; darda kaldığımızda bir can simidi olacak olan kültürümüzü kimse kenara itmesin.

14.5.2011- BURSA